

SATUL ȘI ȘCOALA

No. 5—6

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REVISTA DE EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT

Satul și Școala

Redactată de C. IENCICA și D. GOGA, profesori.

Correspondența pentru redacție:

Constantin Iencica Str. Mărzescu Nr. 21, Cluj.

Correspondența pentru administrație:

Dimitrie Goga Str. Romei Nr. 28, Cluj.

Abonamentul 120 lei pe an pentru învățători; 150 lei pentru școli.

Inreg. la Trib. Cluj, S. III, sub Nr. 1507—1938.

C U P R I N S U L N-rului 5—6, Anul VIII.

<i>Onisifor Ghibu, Prof. Univ.</i> : Un vechiu focar de educație națională	
Asociațiunea „Astra”	129 ✓
<i>Vasile Băncilă</i> : Dodecalogul atmosferei	145
<i>Dr. Lucian Bologa</i> : Școala primară de experiență de pe lângă Universitatea din Jena (Germania)	155
<i>Dr. Al. Bogdan</i> : Însemnătatea limbii naționale în învățământ	160
<i>Vasile Netea</i> : Ion Pop-Reteganul	164
<i>L. Zavaschi</i> : Învățământul de tranziție	170
<i>D. Goga</i> : O datorie sfântă	175

PAGINA JURIDICĂ:

Legea serviciului social	177

CRONICĂ:

Reorganizarea secției școlare a „Astrei”. — Congresul folklorist. — Examenele de gradul II al învățătorilor se va ține la 30 Martie 1939. — Revendicările copiilor. — Predarea limbilor străine în școlile primare. — Schimbul de scrisori între elevii diferitelor națiuni. — Filmul didactic. — Politica școlară în Turcia. — Dascălul și familia. — Școala primară din Germania. — Primul calendar. — Islanda tropicală. — Ajutorul de înmormântare. — Vieța și opera pedagogilor români. — Mircea cel Bătrân. — Pentru consolidarea familiei. — Să facem economii. — Depunerile dela Casa de Economii Poștală. — Bulgaria se îndreaptă spre cultura pomilor. — Primele grădini botanice în Europa.

CĂRȚI-REVISTE:

Folk-liv-ul internațional (*I. Ch.*) — Lucian Blaga: *La curțile dorului*. (Ion Moldoveanu). Pavel Dan: *Urcan Bătrânul*. (Ion Moldoveanu). — I. C. Petrescu: *Contribuțiuni la o pedagogie românească*. (M. Cojocaru). — Vasile Romanescu: *Țiparul*. (I. C.)

SATUL ȘI ȘCOALA

ANUL VIII. Nr. 5—6.

IAN.—FEBR. 1939.

UN VECHIU FOCAR DE EDUCAȚIE NAȚIONALĂ : ASOCIAȚIUNEA „ASTRA“

de ONISIFOR GHIBU, Prof. Univ.

I.

DUPĂ ZECE ANI, DIN NOU LA BLAJ.

Se împlinesc în curând zece ani dela ultima conferință pe care am ținut-o la Blaj. Imprejurări cu totul neașteptătoare de mine m'au făcut să mă lipsesc atâta timp de plăcere, pe care, până în Februarie 1929, am avut-o destul de des, de a mă înfățișa înaintea publicului din acest vechiu centru cultural și de a-i comunica diferite crâmpie din preocupările mele. Nu vreau, în aceste momente, să cercetez motivele cari m'au ținut timp de zece ani departe de Blaj, țin numai să mulțumesc Despărțământului local al Astrei și Cercului profesorilor secundari de aici, pentru prilejul pe care mi l-au dat de a putea relua prin conferința de astăzi legăturile de odinioară cu simpaticul public blăjan.

Vă mărturisesc, însă, că nu mi-a fost prea ușor să mă fixeze asupra unui subiect potrivit pentru un prilej ca cel de astăzi. Nu, că nu s'ar putea găsi ușor subiecte. Dar, nu intră în obiceiul meu de a alege tema conferințelor la întâmplare, nici de a căuta să aduc în fața auditorului teme savante, cari să dovedească doar de câtă știință sunt capabil și ce

meșter al cuvântului sunt în stare să fiu. Obiceiul meu este de a mă opri mai curând asupra unor probleme cari pot avea un interes de actualitate pentru publicul ascultător și cari îl pot determina, nu atât la aplauze convenționale și la cuvinte de laudă pentru abilitatea mea, ci la anumite atitudini și chiar la unele inițiative practice în folosul vieții noastre naționale.

Conduc de asemenea considerațiuni am socotit că nimic n'ar fi mai potrivit pentru o conferință ținută în cadrele Astrei și ale profesoriei secundare, decât să vorbesc despre însăși Astra, înfățișată ca un vechiu focar de educație națională.

*

Imi dau dela început seama că subiectul astfel conceput, poate părea unora banal. Cred, însă, că scepticii vor avea, la sfârșit prilejul să se încredințeze, că au greșit grăbindu-se cu o judecată de acest fel.

De ce ar fi, cu orice preț, lucru banal să vorbești despre cea mai veche societate care și-a pus în gând să desvolte literatura și cultura noastră națională, introducându-le în toate straturile societății, cu gândul permanent de a face cu ajutorul lor educația însăși a întregului popor român? Dimpotrivă, eu cred că un astfel de subiect poate să deștepte într'un auditoriu, oricât de variat ca

Conferința ținută la 15 Ianuarie 1939, la Blaj, în cadrele Astrei și ale Cercului profesorilor secundari.

compoziție și oricât de pretențios, un interes palpitant, dat fiind că Astra se prezintă ca un caz unic în felul său în întreaga istorie a poporului român și care poate că cu greu își găsește asemănare chiar și în istoria altor popoare. Această convingere m'a făcut să mă opresc la acest subiect, interesant prin sine însuși și în acelaș timp și de o mare actualitate.

II.

O BINECUVÂNTARE DUMNEZEEASCĂ: „ASTRA“

Binecuvântată de Dumnezeu a fost ziua de 10 Maiu 1860, în care s'au adunat la Sibiu, supt conducerea episcopului Andreiu Șaguna, 181 de Români luminați, spre a pune începută unei noi vieți pe seama mult obiditului popor român. „Noi — spunea episcopul Șaguna în cuvântul de deschidere a Adunării constituante a Asociațiunii noastre — simțim în noi puțința de a ne perfecționa, pe noi și pe ai noștri, prin mijloacele libertății naționale, și spre a ajunge aceea, ne-am hotărât a ne consolida într'o asociațiune bine organizată, care-și face sieși de problemă promovarea literaturii și culturii poporului nostru român, precum și înaintarea industriei și a agriculturii în sânul nației noastre“.

Câtă depărtare între aceste cuvinte limpezi, conștiente și categorice, și între tomul și cuprinsul nenumăratelor jalbe, supplex libel-uri și proșenii, cu cari obiditul norod românesc obișnuise să se adreseze veacuri de-a rândul, când către cinstitele staturi ale Ardealului, când către înălțatul Împărat al Austriei, când către prea luminatul și atotstăpânitorul Țar al Rusiei pravoslavnice ocrotitoare a tuturor creștinilor!

S'a încheiat pentru totdeauna vremea plecăciunilor, a cererii de

milă și de dreptate dela alții. Ne găsim în clipa în care *simțim în noi înșine puțința de a ne perfecționa*, și de a ne organiza, luând singuri în mână soarta viitorului nostru.

Așa nu mai vorbise niciodată, nici un Român, pe aceste plaiuri.

Vorba lui nu mai era simplă mișcare de vânt, ci început de faptă nouă, izbăvitoare de neam.

În zilele noastre, când se țin adunări peste adunări, când se organizează până a-i bate în palmi tot felul de asociații și de societăți, și când se vântură cu o uimitoare ușurință fraze mari și frumoase, o faptă ca aceea petrecută în simbolica zi de 10 Maiu 1860, ar putea părea un lucru comun.

Dar, situată în epoca sa și judecată în raport cu urmările pe cari le-a avut mai târziu, această faptă poate fi numită fără nici o exagerare: epocală.

CE ERA ROMÂNISMUL ÎN CLIPA APARIȚIEI „ASTREI“.

Căci, să ne oprim puțin la analiza situației generale în care se găsea românismul de pretutindenea în anul 1861.

Ce eram noi în momentul, în care la Sibiu, 181 de oameni de inimă, strânși din întreg cuprinsul Ardealului, fixau în cuvintele clasice ale prezidentului lor, pomenite mai sus, piatra de hotar între un trecut de umilință și între un viitor de fapte curajoase, menite a ridica viața românească la înălțimea cea mai mare, la care se poate ridica vre-o națiune pe acest pământ?

Ce eram? Un biet popor sfâșiat în atâtea bucăți, în câte au vrut să ne sfâșie mulțimea vrăjmașilor d'n vecinătate. Dincolo de Carpați, două Principate, slăbite de luptele fratri-cide multiseculare și de exploatarea până la sânge din partea Turcilor, Grecilor, Rușilor și Austriecilor. A-

bia unite supt un singur Prîncepe, dar încă cu două guverne, și aflate încă sub suzeranitatea Turciei, ele erau abia la începutul unei organizări naționale propriu zise, stăpînite încă de teama că Puterile străine, dela cari suferiseră atât de mult, vor continua să le pună și de aci încolo bețe în roate. Cele două bucăți răsălite, cu decenii în urmă din trupul Moldovei, — Bucovina și Basarabia, — gemeau supt apăsarea alor două împărății mari și puternice, aproape fără speranță vreunei îndreptări a lucrurilor. În Ardeal, o fîntură a aceluiaș popor, zăcînd de o mie de ani supt jugul unguresc, ușurat, pentru moment, într'o oarecare măsură de absolutismul austriac.

Ce a pătimit acest popor într'o mie de ani de asuprire străină, a spus-o în Cronica sa, Gheorghe Șincai, și, mai ales, Simion Bărnuțiu, în vestitul său cuvînt, rostit în catedrala din Blaj, la 3/15 Mai 1848.

În acele triste vremuri ni-am pierdut nu numai conștiința originii și a misiunii noastre în lume, ci aproape și conștiința noastră de oameni și de popor; am fost despoiați nu numai de libertatea națională și omenească, ci și de glia străbună, care ne hrănia și pe care am fost tolerați mai departe ca simpli iobagi, la discreția năvălitorilor; cei mai buni, mai viteji și mai luminați fii ni-au fost înstrăinați și contopiți în masa asupritorilor; înșas credința noastră în Dumnezeu, plămădită de la naștere în sufletul poporului, n'a rămas nelovită, când de principii calvini ai Ardealului, când de împărății austriaci, cari voiau să ne facă una cu legea lor, atât de străină de noi.

Cum de n'a pierit, în astfel de împrejurări, poporul român din Ardeal, așa cum au pierit atâtea popoare cari s'au perindat pe aceste meleaguri în cursul veacurilor?

Iată o întrebare, care se impune dela sine și care își așteaptă răspunsul. Și, răspunsul este pe cât de simplu, pe atât de reconfortant: poporul român a fost înzestrat de Dumnezeu cu forțe sufletești deosebite, cari n'au putut fi înfrînte de nici una vicisitudinile istoriei și grație cărora el nu numai că a putut rezista aproape două mii de ani tuturor asupririlor, dar a fost în stare, în momentul fixat de Providență, să-și croiască singur o soartă vrednică de acele însușiri.

ROMÂNII ARDELENI ÎN COMPARAȚIE CU CELELALTE NAȚII CONLOCUITOARE.

O comparație a poporului român din Ardeal cu popoarele conlocuitoare ne va lămuri mai bine decât orice acest adevăr.

Ungurii, d. e., după venirea lor în Europa și-au părăsit, rînd pe rînd, tot ce constituia patrimoniul lor național specific, afară de limbă. Astfel, ei și-au lepădat religia lor strămoșească, adoptînd, din considerații de oportunism politic, creștinismul, mai întîi în forma orientală, apoi în forme occidentale, fără a putea ajunge însă vre-odată adevărați creștini, după suflet și după fapte. Mai târziu creștinismul lor s'a fărîmițat în cinci confesiuni, ceea ce este încă o dovadă despre lipsa de adîncime și de coeziune a credinței lor religioase. De asemenea, Ungurii și-au părăsit obiceiurile și năravurile lor atavice, împrumutînd obiceiuri dela popoarele în mijlocul cărora s'au așezat, prin ce, evident, că s'au deszis pe ei înșiși.

Sașii, la rîndul lor, rupți de poporul german din patria-mumă, au încremenit într'un particularism strîmt și sec, exprimat prin dialectul lor staționar și incapabil de orice creație mai înaltă. Ei n'au fost în stare să ție pas cu desvoltarea generală a limbei lor naționale, ru-

pându-se astfel, din trunchiul comun și nefiind în stare să-și ridice dialectul la rangul de limbă națională și de instrument al unei literaturi propriu zise. Dialectul sășesc de astăzi este identic cu cel vorbit de ei cu 7—800 de ani în urmă. Ori, lipsa de progres al limbii este identică cu starea pe loc a geniului poporului, iar starea pe loc e moarte. Reforma religioasă, pe care au adoptat-o în sec. XVI Sașii, este un articol de import din Germania, fără nici o contribuție proprie. De altfel, pe nici un teren al vieții spirituale, Sașii n'au dat, în cei aproape opt sute de ani de când trăesc în Transilvania, aproape nici o contribuție la cultura germană. Nici un poet, nici un prozator, nici un artist, nici un om politic, nici un inventator sas n'a îmbogățit cultura și viața germană. Singura notă specifică prin care s'au manifestat Sașii în cele opt secole de conviețuire cu noi, o constituie *privilegiile* nesfârșite de care s'au bucurat din partea tuturor guvernanților și grație cărora au putut să-și continue existența tihnită printre noi. Dacă n'ar fi existat acestea, Sașii ar fi pierit de mult.

În ce privește, pe Șvabii din Nordul Ardealului și din Banat, — ce repede s'au asimilat ei în masa ungurească, pierzându-și și limba și conștiința națională!

Evreii ardeleni n'au rezistat nici ei mult mai mult. După ce și-au pierdut limba națională, împrumutând idișul german, ei au adoptat ca limbă de conversație limba maghiară, jungând să se declare „Unguri de confesiune mozaică“.

SPECIFICUL ROMÂNESC BIRUITOR PESTE VEACURI.

Dintre toate popoarele cari au locuit și locuesc în Ardeal, singur poporul român a rămas ceace l-a fă-

cut Dumnezeu și propria lui viață și trudă. Astfel, însăși religia sa, ca expresiune a celei mai înalte idealități, el n'a moștenit-o dela nimeni de-a gata, ci și-a făurit-o singur, creând sub numirea de „lege românească“, un creștinism propriu, care chiar dacă în formele lui din afară este identic cu cel oriental, prin conținutul lui de trăire și de fapte, este național, ca și limba pe care o vorbește și care și ea este o minunată creație proprie. (Se știe doar că, deși de origine romană și înrudită de aproape cu cea italiană, spaniolă și franceză, limba românească nu este nici o copie, nici o imitație a vreunei din acestea, ci este o creație a noastră, oglindă a însuși sufletului nostru genuin).

Cât de propriu este creștinismul nostru, aceasta se poate vedea și din faptul că noi suntem singurii dintre popoarele catolice și ortodoxe care ne folosim de limba noastră națională în biserică și suntem unicul popor romanic care n'am adoptat ca limbă liturgică, limba strămoșilor noștri romani, ci întrebuițăm limba națională ca mijloc de comunicare cu Dumnezeu. Astăzi acest lucru ni se pare simplu și natural, în realitate, el este rezultatul unor lupte fără asemănare în întreaga istorie universală. Căci, să nu uităm că, în timp ce toate popoarele din Europa au adoptat ca limbă bisericească, sau elina, sau latina, sau slava, noi am fost singurii cari, lăpădându-le rând pe rând pe toate acestea, și păstrându-ne nealterată credința strămoșească, am îmbrăcat-o în haina noastră proprie, pe care o întrebuițăm în exprimarea tuturor gândurilor și simțămîntelor noastre.

Și, să nu uităm nici aceea, că în afară de influența celor trei limbi „sfinte“ amintite, noi am avut să mai înfruntăm în Ardeal și ofensiva religioasă-politică a calvinismului

Principiilor stăpânitori și a catolicismului austriac, stăpânitor și el, dela o vreme.

NU NE-AM CALVINIT, NU NE-AM CATOLIZAT, — NU NE-AM LATINIZAT, — CI AM RĂMAS ROMÂNI ȘI VALAHI.

Dar, cu toată asuprirea calvină, nu ne-am calvinit, și cu toată asuprirea austriacă nu ne-am catolizat. Și după despărțirea aparentă dela 1700, „legea românească“ a rămas una și aceeași, în esența ei și în trăirea ei. „Unirea“ n'a avut ca urmare o renaștere religioasă a Românilor; ea n'a dus la contopirea acestora nici cu Ungurii, nici cu Nemții, nici cu Italianii, nici cu Francezii catolici, ci dimpotrivă, ea a dus la o renaștere națională, și nu pe baze române, ci valahe, adică tradiționale românești.

Ce comod lucru ar fi fost, dacă, cedând politicii austriace, am fi adoptat întocmai „legea împăratului“, adică dacă ne-am fi făcut catolici de rit apusean, așa cum s'au făcut unele popoare slave, ca Slovacia, Boemia și Croația! Ce bine ne-ar fi mers, ca fiii loiali ai Împăratului! Dar oare astăzi unde am fi?

Sângele nostru însă nu ne-a lăsat să trecem în nici o tabără străină; el ne-a îndemnat și ne-a determinat să rămânem pe calea noastră, oricât de zgronțuroasă ar fi fost ea, — cale de jertfe, dar și de oțelire, la capătul căreia trebuia să vie odată și biruința.

NE-AM FĂCUT SINGURI NAȚIUNE, ÎNPOTRIVA ÎMPĂRAȚILOR AUSTRIEI.

Și biruința a venit. A anunțat-o mai întâi, pentru toți fiii neamului, George Lazăr, în capitala aproape cu totul înstrăinată a Țării Românești, și în sfârșit, a trâmbițat-o în largul lumii, marea adunare de pe

Câmpul libertății, declarând că poporul român de aci înainte este o *națiune*, pe care Împăratul este dator s'o recunoască și s'o puie în drepturile cari i se cuvin.

Dar, Împăratul n'avea nici un interes să puie pe Români în drepturile dorite și cerute de ei.

Atunci, ca și voinicul din poveste, care fusese ferecat de vrăjitoare cu frânghii și cu lanțuri și adormit cu ierburi fermecătoare, ca să nu se mai deștepte nici odată, poporul român, trezindu-se, ca după un lung somn odihnitor, și-a rupt singur legăturile blestemate, pornind spre o viață nouă, mult mai frumoasă și mai plină decât cea de până aci.

Clipa acestei deșteptări pe cât de miraculoase, pe cât de firești, a fost în ziua de 10 Mai 1860, când purtătorul de cuvânt al neamului revenit la conștiința puterilor sale și la conștiința misiunii sale în această lume, a mărturisit în fața istoriei că „noi simțim în noi puțința de a ne perfecționa, pe noi și pe ai noștri“.

Cine erau acei *noi*, cari se repetă, apăsător de trei ori în declarația lui Șaguna, ca o sabie tăioasă, ca un steag strălucitor, ca un bubuit repetat de tun? Nu mai erau numai iobagii lui Horia, nici numai Comitetul național dela 1848, care colindase zadarnic cu adrese pela Viena împărătească, nici numai bisericile românești cu niște bieți vlădici neluați în seamă de nimeni, ci era *întreaga nație românească*. Și această nație, chemată la viață prin graiu și prin scris la 3/15 Mai 1848, nu mai venia acum să facă declarații de loialitate pentru Împărat și Împărăție, punându-și la dispoziția acestora sângele și viața, ci mărturisește că se gândește, la sine și la ai săi, pe cari este hotărâtă ca, pe baza libertății naționale, prin literatură și cultură, să-i ducă la o soartă vrednică de o națiune care se respectă.

Iată marea însemnătate a înființării Astrei de către reprezentanții tuturor Românilor ardeleni, pentru toți Românii de pretutindeni.

O CETATE A SOLIDARITĂȚII NAȚIONALE ȘI UN FOCAR DE
EDUCAȚIE NAȚIONALĂ.

O Asociațiune „pentru literatura română și cultura poporului român“....

De unde li-o fi venit în minte o astfel de înjghebare fără precedent în viața poporului român și chiar fără analogie în viața altor popoare?

Nu că n'ar fi existat până atunci societăți cu scopuri culturale, literare sau științifice. Au existat de sigur și înainte, Academii de artă, de filosofie, de știință, dar acestea erau citorii chemate la viață de Regi, de Principi, sau de nobili, din resursele lor, și cu scopuri cari interesau doar o mică parte a națiunii. Există și în Moldova o asociație a naturalistilor, înființată în anul 1823, în urma inițiativei unui străin, (Drul Barasch), care grupase în jurul său câțiva iubitori ai Naturei, în scopul de a se ocupa de probleme pur științifice, fără vre-o privire la necesități naționale mai largi, de actualitate sau de viitor.

Dar Asociațiunea noastră era cu totul altceva. Ea nu voia să fie un simplu areopag literar sau științific, ci, mai înainte de toate, o *cetate a solidarității naționale*, întemeiată pe cultura națională. Ea nu-și lua modele străine și nu umbla să introducă la Români lucruri pe care le vedeau la alte neamuri mai înaintate. Nu, ei voiau mai întâi să aibă o vatră caldă pentru toți Românii, fără deosebire de confesiune, de rang și de clasă socială, unde să-și cultive sufletul prin dragoste frățească, — această notă specifică a creștinismului românesc, — prin limbă, prin li-

teratură, prin istorie și prin muncă manuală, industrială și agricolă. Astfel proiectată, „Asociațiunea“ avea să fie un *veritabil focar de educație națională*, cu ajutorul căruia poporul român avea să-și cultive, pe bazele sale genuine și prin sine însuși, caracterul său și aptitudinile sale, croindu-și o soartă mai bună.

UN EXEMPLU UNIC ÎN ISTORIA
NOASTRĂ.

Exemplul Astrei este unic în istoria noastră. Nu există nicăieri pe întreg întinsul pământului locuit de Români o societate cu programul Astrei, cu aparatul ei de muncă, cu jertfele de tot felul aduse de membrii ei, cu înfăptuirea ei până în ultimul cătun al Ardealului, cu realizările ei, cu pildele ei de solidaritate a tuturor claselor sociale, cu vechimea ei și cu autoritatea ei.

III.

În două chipuri și-a dovedit înjghebarea dela Sibiu, virtutea: prin realizarea optimă a programului ei, pas de pas, și prin tunga durată a activității sale, neajunsă de nici o altă instituție similară.

DOUĂ MARI EXAMENE DATE DE
ASTRA.

Pentru a-i judeca valoarea, să răsfoim puțin filele istoriei, căci aceasta pune înainte icoana adevărată a vredniciei ei. Să ne oprim la două adunări generale caracteristice ale Astrei, și anume la cea dintâi, care a avut loc după constituirea ei și după punerea în aplicare a programului de lucru și la cea dela 1911, care se ținea după o jumătate de secol de activitate.

În anul 1862, Astra și-a ținut adunarea sa generală la Brașov. Pe vremuri, Adunările generale țineau câte 3—4 zile în șir, iar ședințele acestora se prelungeau și până la

câte opt ceasuri. Oamenii aveau timp pentru discuții temeinice, singurele din care pot rezulta hotărâri cuminți. Adunarea din Brașov a fost însoțită și de o expoziție de industrie românească, cea dintâi de acest fel la noi. La ședințele ei au participat, în afară de întreaga intelectualitate a Ardealului, și o seamă de bărbați cu mari merite pe ternul literaturii și al culturii din România Liberă, ca G. Sion, Al. Odobescu ș. a. Acesta din urmă a publicat mai târziu o lungă descriere a serbărilor dela Brașov, cu note critice și cu reflexii, cari au o valoare documentară peste toate timpurile. Desprindem din lunga expunere a regretatului Odobescu următoarele rânduri, cari reprezintă și astăzi cel puțin tot atâta interes, ca în momentul când au fost puse pentru întâia oară pe hârtie:

CE INSUȘIRI GĂSEȘTE AL ODOBESCU
LA ROMÂNII ARDELENI.

„Românilor din Ardeal — zicea Odobescu — trebuie neapărat să le recunoaștem un merit însemnat: acela de a lucra de sineș, fără câtuș de puțin ajutor din partea guvernului local și chiar adesea în contra dorințelor acestui guvern.

Toate întreprinderile profitabile țării și națiunii se fac însăși de către națiune, fără îndemnul și fără sacrificii din partea autorităților stăpânitoare. Acest fapt atât de puțin uzitat la noi în Principate, merită o deosebită luare aminte; el dovedește că lenevirea Românului, ce tinde a deveni proverbială la noi, nu provine dintr'o apatie firească a caracterului său, ci numai dintr'un rău obicei contractat, de a se descărca tot omul de orice sacrificiu, lăsându-l în sarcina stăpânirii. Lipsească bunăvoința din partea aces-

teia, atunci Românul, văzându-se lăsat fără sprijin, în voia întâmplării, își ia inima în dinți și trece la muncă. La noi guvernul n'a cutezat încă să decline omnipotența sa de a face tot ce e bine, tot ce e folositor pentru țară; de aceea națiunea, cu brațele încrucișate, așteaptă tot dela guvern, de aceea și progresul merge încet, împiedecat de lipsa de mijloace a guvernului și de nepăsarea trândavă a națiunii¹⁾.

ASTRA CA CULTIVATORUL ACESTOR
CALITĂȚI.

Comentând aceste cuvinte ale lui Odobescu, vom zice: de sigur că nu Astreii au a se atribui calitățile amintite ale Ardelenilor, dar cine ț-ar putea tăgădui acesteia meritul de a le fi pus în lumină și de a-și fi propus să le menție, să le cultive și să le răspândească pe întreg cuprinsul pământului locuit de Români?

DUPĂ O ACTIVITATE DE O JUMĂTATE
DE VEAC.

Să vedem, după aceste începuturi, ce rezultate s'au putut înregistra după cincizeci de ani de muncă continuă, sistematică și devotată.

Adunarea generală jubilară, care s'a ținut în vara anului 1911 la Blaj, cu prilejul împlinirii a 50 de ani dela înființarea Astreii, a fost, fără îndoială, cea mai mare și cea mai frumoasă adunare, din câte a văzut neamul românesc în cursul istoriei sale, — cu excepția celei dela 1848, de pe Câmpul libertății. Și, cea mai însemnată dintre toate. Ea a fost un magistral examen, dat nu numai în fața Românilor de pretutindeni, ci și în fața străinilor, despre ce au fost în stare să realizeze Românii ardeleni din propria lor inițiativă, din

¹⁾ Al. Odobescu: „Asociațiunea transilvană”, în vol. I din Scrieri literare și istorice, pag. 506.

propiile lor puteri și din propriile lor mijloace morale și materiale, în răstimp de cinci decenii, sub o stăpânire străină dintre cele mai defavorabile. Acest examen a pus la punct o serie de constatări nespuse de prețioase și de instructive, verificate prin încercări făcute pe întreg cuprinsul Ardealului și pe o bucată de timp considerabilă. Astfel, el a dovedit pentru întâia oară în istoria noastră, că Românii, pe cari în trecut „îi nimiciră a pîsmei răutate și oarba neunire“, sunt capabili să se dezbrace de aceste metehne păgubitoare, și să lucreze, ca frați buni, într-o strânsă și nebiruită solidaritate, nu numai în unele momente critice ale vieții lor, ci întotdeauna.

În rândul al doilea, acest examen a dovedit că Românii sunt în stare nu numai să conceapă, prin ei înșiși, lucruri mari în domeniul superioare de interes obștesc, ci să le și realizeze, treptat-treptat, cu o energie crescândă, umplându-le, clipă de clipă, de un conținut tot mai bogat și mai valoros. A dovedit, mai departe, că Românii, cari în trecut fuseseră exploatați numai pentru binele și folosul străinilor, când este vorba de afirmarea propriilor lor aptitudini pentru idei și scopuri înalte șitu să jertfească și ambiții, și energie, și timp, și bani, și să găsească o deosebită satisfacție sufletească în îndeletnicirea cu idei mari, de interes obștesc. Și, în sfârșit, acest examen a mai dovedit că nici o putere de pe lume nu a fost și nu va fi în stare să-i clatine pe Români dela ideea națională, dusă până la ultimele concluzii ale ei, — începând cu dragostea de limbă, de literatură, de pământ, de neam și până la concepția sublimă a misiunii istorice a întregii națiuni române în această lume.

Am recitat în zilele din urmă im-

pozantul volum de aproape 500 de pagini, pe care l-a publicat după serbările dela 1911, despărțământul Blaj al Astrei („Serbările dela Blaj, — 1911 — O pagină din istoria noastră culturală, Blaj, 468 p.) și vă mărturisesc că lectura lui m'a emoționat până la lacrimi. N'aș putea recomanda generațiilor tinere de astăzi o lectură mai înălțătoare decât această carte.

Voiu încerca să spicuesc câte ceva din bogatul cuprins al volumului, în scopul de a inveda opera și influența Astrei, în primii 50 de ani de activitate ai ei.

MINUNATA ADUNARE DELA BLAJ, DIN ANUL 1911.

La adunarea din 1911, — la care am avut fericirea să particip și eu, — au luat parte mii de intelectuali români din Ardeal și din Vechiul regat. Se poate zice, că n'a lipsit aproape nici un intelectual adevărat dela această manifestație unică. De față erau toți arhierii celor două biserici românești din Transilvania, într-o armonie, cum nu s'a mai pomenit până atunci. Au mai luat parte și vre-o 25.000 de țărani din întreg Ardealul, veniți din dragoste de neam și pe propria cheltuială. Voiau să vadă și să audă și ei pe „domnii noștri“ și mai ales să se bucure de minunea minunilor, realizată de Aurel Vlaicu, primul român care a cucerit văzduhul, cu aparatul de zbor inventat de el.

MOMENTE UNICE ÎN FELUL LOR ÎN ÎNTREAGA ISTORIE ROMÂNEASCĂ.

În conștiința publică a tuturor celor prezenți, cei doi mitropoliți, I. Mețianu dela Sibiu și Victor Mihali dela Blaj, nu mai erau mitropoliți confesionali ortodocși și greco-catolici, ci erau mitropoliți români. Nota confesională fu dată, în acele zile,

cu desăvârșire la o parte. În așa de mare măsură, încât în ziua întâia a sărbărilor, catedrala, în care a avut loc ședința de deschidere, a încetat să mai fie un altar separatist al greco-catolicilor, și de venise biserică numai românească. În strana mitropolitului Mihali stătea mitropolitul Mețianu, iar în stranele canonicilor stăteau alături, ca buni frați, episcopii Pap dela Arad, Cristea dela Caransebeș, Radu dela Oradea și Hosu dela Lugoj. După terminarea serviciului divin, care a premers ședinței de deschidere a Adunării, toți arhieriei de ambele confesiuni au intrat în altar, de unde au coborât braț la braț, pe ușa împărătească, cei doi mitropoliți, urmași de cele două perechi de episcopi: Pap-Radu și Hosu-Cristea.

Prima ședință a adunării generale, s'a ținut, cum am spus, în catedrală. Discursul de deschidere, — minunatul discurs de deschidere al președintelui Andrei Bărseanu, — ortodox — a fost rostit de pe amvon, ca un mesaj divin către întreg poporul și către toată lumea.

Ziua de 15 August 1911 a fost pentru catedrala din Blaj fără îndoială cea mai mare și cea mai frumoasă dintre toate zilele pe cari le-a trăit în cursul celor aproape două secole, de când există. Nici odată Biserica greco-catolică singură nu i-a putut da strălucirea pe care i-a dat-o acum neamul românesc în întregimea lui.

În întreg decursul serbărilor, de altfel, nu s'a auzit din nici o gură nici un cuvânt de matură confesională. Blăjenii vorbeau în cuvântările lor de salutare și de bineventurare, despre „arhieriei noastre“ și despre poporul nostru, uitând cu desăvârșire atât biserica ortodoxă, cât și pe cea unită. Nu mai exista altceva decât: *popor român și națiune română*, una și nedespărțită.

IV.

CUM APRECIA PRESA ARDELEANĂ
SILINTELE SEMISECULARE ALE
ASTREI.

Să înregistrăm, în cele următoare, câteva documente ale timpului, despre atmosfera pe care a creat-o Astra la Blaj, în acele zile de sfințenie românească.

Gazeta „Unirea“ din localitate numia catedrala „bastion de credință românească“ (395) iar revista „Cultura creștină“ vorbea exclusiv despre „cei 6 episcopi ai noștri“, despre „spiritul românesc al Blajului“, despre „cultura specifică românească“, pentru ca să termine cu cuvintele: „străinii au cuvânt să ne invidieze, să fie îngrijorați“ (O. c. pag. 433).

Analizând mai pe larg ceeace enumărau pe scurt cele două publicațiuni blăjene, părintele Ion Agârbiceanu — pe atunci preot în Orlat, lângă Sibiu, — scria în *Tribuna* de la Arad: „Lumea românească din patru unghiuri, în frunte cu șase vlădici, vine să-și mărturisească adevărul, sfânta convingere în singura mântuitoare forță a culturii românești... În cântecul vechei arame (a clopotelor catedralei) înfiorate azi de un nou suflu de viață, noi, cei mai tineri, n'am cunoscut încă atâta sfințenie, atâta putere... Fie în veci slăvită pomenirea celor ce au înălțat acest locaș senin de închinare creștinească și românească, la îmbinarea celor două râuri turburi, a Târnavelor“. În continuare, pâr. Agârbiceanu subliniază „veșnicul adevăr mântuitor: o limbă, o cultură, un neam, o credință...“ (124).

Un redactor al ziarului „Tribuna“ din Arad scria:

„Toți arhieriei noștri, fără deosebire de confesiune, vor merge de data asta la Blaj, să se plece în fața

culturii românești, care a triumfat asupra confesionalismului păgubitor, îmbrățișând pe fiii ambelor biserici. Acestui fapt trebuie să i se atribue o mare importanță. Niciodată, dela începutul Asociațiunii, arhieriei noastre n'au luat parte în coropre la o manifestație culturală a noastră și adeseori au lipsit cu toții, temându-se fiecare de prezența celuilalt. O răceală, care nu putea fi încălzită nici de cele mai importante momente naționale, îi ținea departe. Acum, iată că se spulberă ori ce piedici închipuite. Arhieriei noastre se duc cu toții la Blaj, unde catedrala românească îi va putea găzdui deopotrivă pe toți" (127).

Iată și cuvântul spus într-una din ședințe de cel mai tânăr arhiepiscop de atunci, — actualul patriarh și prim-ministru, Miron Cristea: „Zilele acestea să fie pentru noi un puternic îndemn ca să dispară dintre noi orice deosebire de confesiune și să nu îngăduim decât rivalitatea de a ne întrece unii pe alții în munca pentru înaintarea neamului nostru românesc“.

CUM APRECIA PRESA DIN VECHIUL REGAT PRESTAȚIUNILE ASTREI.

Să dăm cuvântul și câtorva gazete și reviste din România liberă.

Relevând participarea numeroasă a țărănimii și mai ales purtarea ei exemplară pe întreaga durată a serbărilor, un gazetar din Regat scria: „Nu-i vorbă, preoții însuflețiți și dascălii cuminți vor fi instruit poporul, cum să se poarte, să nu-și îngreuneze inima cu mâncări și beție, iar bătrânii cinstiți ai atâtor zeci de sate vor fi spus mândrelor cete de tineri să nu facă rușine neamului și satului lor. Dar purtarea exemplară, ordinea admirabilă, curajul și siguranța în mers, buna cuviință și vorba înțeleaptă, privirea vioaie și inteligentă a poporului și

curățenia hainelor frumos lucrate, ce le purtau, — n'au putut fi rezultatul unei instrucțiuni de o zi două, cu atât mai puțin un mecanism ori o spoitură, ci urmarea unei serioase munci culturale de mai mulți ani. În întreaga ființă a poporului dela serbări s'au manifestat comori prețioase morale și intelectuale, ce Dumnezeu i le-a păzit ascunse, în atâtea veacuri vitrege, în cele mai adânci pături ale sufletului său... Un popor necult, dur în moravuri nu-i capabil de așa manifestațiuni, nu-i în stare să ne intereseze așa viu și să se bucure de lucruri artistice, economice, industriale și științifice, în măsura în care s'a interesat poporul nostru" (40).

În gazeta „Viitorul“ din București răposatul P. Locusteanu, relevând și el entuziasmul și disciplina de care au dat dovezi cei 30.000 de români adunați la Blaj, face următoarea reflexiune:

„Alături de acest entuziasm disciplinat, de anarhia entuziastă a publicului nostru (din Regat), și veți înțelege ușor de câtă concentrare sunt capabili frații noștri din Ungaria, pe cari restrîngea împrejurărilor i-a obișnuit să-și trăiască mai mult înlăuntrul sufletului lor, și durerile și bucuriile" (406).

Ziarul „Adevărul“ din București, scria:

„Voiu spune numai că tot, dar absolut tot ce s'a oferit publicului de către comitetul serbărilor, a fost mareț și înălțător. Patrimoniul cultural al fraților noștri de peste munți mi s'a prezintat — în mijlocul serbărilor blăjene mai prețios și mai bogat decât îmi închipuiam și mai strălucitor de cum s'ar putea crede. Toți cei de față au avut impresia puternică a unui popor de o vitalitate fără seamăn, de o deșteptare a minții și a sufletului, cari îl fac irezistibil oricărui atac în con-

tra ființei și naționalității sale“ (418).

„*Noua revistă română*“ a dlui C. Rădulescu-Motru scria:

„Astăzi, după ce i-am cunoscut (pe Românii ardeleni) în mediul și aspirațiunile lor, doresc ca toți ai noștri să treacă granița, să învețe a-i cunoaște pe acești Români oropșiți de soartă, dar cari poate tocmai din această cauză, sunt așa de sănătoși și vrednici, mulțumindu-se cu puțin și dând în schimb așa mult“. Vorbind despre mulțimea țăranilor participanți la adunare, revista exclamă: „Ce pildă frumoasă poate să ne fie această legătură între popor și așezămintele lui“ (414).

Viața românească dela Iași, scria:

„Partea activă pe care arhieriei au avut-o în cadrul acestor serbări a înălțat moralul credincioșilor mai mult decât sute de circulări și a întărit conștiința națională mai mult decât mii de apeluri și de articole de gazetă. Sentimentul de solidaritate națională, pe care părea a-l fi slăbit mult hărțuile ultimului an, a câștigat o pecetluire, care e garanția cea mai sigură a energiei noastre. Întreg poporul era prezent, în acest chip, prin reprezentanții lui. Barierele confesionale au căzut, legăturile frățești s'au întărit, rândurile noastre s'au îndesit, și teama de viitorul nostru a dispărut“ (423).

SFÂNTA UNITATE A NEAMULUI.

Și în sfârșit, iată și cuvântul Dlui prof. N. Iorga, în revista: *Neamul românesc*:

„In acel ceas, în metropola Unirii a biruit ceva, care viind dela simțirea entuziaștă a unei națiuni întregi, covârșește orice: Unitatea, de trei ori Sfânta Unitate elementară, esențială, veșnică a Neamului“ (1491).

„Dumnezeu însuș a lucrat, pe căi-

le Lui de prevedere pentru această unitate“ (pg. 1492).

Cele trei zile de serbări dela Blaj au fost pentru d. Iorga:

„trei zile ale Paștilor noastre naționale, începute cu învierea idealului ce părea că s'a înmormântat la 1848, după răstignirea lui și înălțarea la cerurile idealelor ce nu sunt menite a se mai întrupa“ (pg. 1492).

Și încheia marele vizionar al întregirii neamului cu cuvintele profetice:

„Când, prin silinți îndelungate,... prin mari sacrificii mai ales ale celor de jos, împovărați cu birul străinului, cu birul lui Dumnezeu și cu birul școlii, prin înțelegătoarea primire și urmare a bunelor îndrumări, o nație ajunge aici: să nu se îndoiască de sine, nu pe pernele de lene ale triumfului, ci în avântul jertfitor de toate ale asăitului, ea n'are nevoie ca să se libereze dea'ntregul, decât de un singur lucru: de stăruința tuturor pe calea cea bună, care e una singură și nu se capătă de pomană dela nimeni“ (N. Rom., 1495).

V.

O OPINIE A CONȚEȚĂTENILOR NOȘTRI GERMANI DESPRE ASTRA

Să dăm, acum cuvânt și conțetețenilor noștri germani și unguri, ale căror opinii, obiective și grave, pot fi socotite mai concludente decât orice apreciere venită din partea românească.

În *Deutsches Volksblatt* din Viena s'au scris, după serbările dela Blaj, următoarele cuvinte pline de înțeles: „Germanii din Ungaria privesc plini de invidie la frații lor români, cari au știut să-și păstreze o organizație atât de strălucită și, în felicitările lor se amestecă această dorință intimă: De-am fi și noi atât de departel!“

UNGURII VAD IN MANIFESTAREA
DELA BLAJ INCEPUTUL PROCESULUI
DE DEZAGREGARE A UNGARIEI.

Nespus de elocventă este *Buda-pesti Hirlap*, prin condeiul ardeleanului Carol Kos, cunoscutul scriitor dela Cluj: „Am văzut serbările dela Blaj — scria Kos — și știu că ele au fost triumful valahimei asupra noastră... Am văzut adunați la Blaj șase mii de oameni: Domni și doamne din România și din toate colțurile Ungariei, — capii bisericilor, profesori, proprietari, advocați și deputați, preoți și dascăli săraci, meseriași, comercianți, țărani, — o societate întragă. Și oamenii aceștia toți au mers colo din însuflețire, la îndemnul propriu. Nu pentru ca să bea, ori să petreacă, ci ca să se însuflețească, să învețe, să asculte sfaturile conducătorilor, ca săpându-și în inimă cuvintele lor, să ducă celor rămași acasă însuflețirea și conștiința națională pentru alți zece mii.

Noi, Maghiarii, nu-i știm imita. Noi, cei din Ardeal suntem deja obosiți, iar opinia publică din Ungaria nu se interesează de soarta maghiarimei.

...Noi am fost la Blaj ca să și învățăm de ceea ce avem mare nevoie. Și, am și putut învăța acco multe — dela Români.

Am văzut o adunare națională impozantă, am auzit discursuri foarte serioase, dar n'am văzut nici o afectare, și n'am auzit fraze. Asta e prima învățătură... Am văzut acolo o armată: armata națională. Pentru că, adunarea aceasta nu mai poate fi considerată ca hoarda lui Iancu și Axente; — aceasta nu ne mai atacă cu coase și cu tunuri de lemn și ea nu va mai servi interesele Vienei. Aceasta e acum a *națiune*, care lucrează conștient și s'a înarmat cu bani și cultură. Aceasta e a doua învățătură.

Am văzut cum poporul adunat acolo sorbia cu sete sfaturile conducătorilor lui, a fost mulțumit cu ceea ce a auzit și primit, n'a criticat nimic, dar cu bucurie își dădea file-rii săi Astrei. N'a fost în Blaj disordine, nu s'a făcut politică, nu s'a agitat. Am auzit citindu-se cifre și fapte seci. *Am avut impresia, că aceasta a fost cel mai mare eveniment politic al anilor din urmă*, aceasta a fost cea mai primejdioasă agitație politică naționalistă... Societatea aceasta românească — care este acum *națiune* — ne este un dușman atât de firesc, încât nici prin cuvinte frumoase, nici cu forța n'o mai putem câștiga pe seama noastră....

Suntem în situația aceea, că societatea ungurească sărăcită, obosită și desperată, pas de pas, încet dar în continuu, e silită să dea îndărăt pe toate terenele, dinaintea Românilor, cari înaintează în rânduri strânse, sub coducere unitară și conștientă. Ne vedem înainte soarta. Noi suntem slabi...“ (439).

VI.

Nu cred că mai este nevoie, ca, după toate aceste documente atât de grăitoare să mai încerc a pune în lumină: ce a fost Astra în Transilvania antebelică pentru românism?

Ne rămâne doar să rezumăm în câteva cuvinte ceea ce rezultă din activitatea de o jumătate de veac a Astrei, ca învățătură pentru zilele noastre.

CE SE POATE SPUNE DESPRE IMPORTANȚA ASTREI.

În această ordine de idei, putem afirma, fără cea mai mică exagerare, că *Astra a fost cel mai perfect instrument de închegare și de înobilare sufletească națională*.

Acest instrument, Românii ardeleni nu l-au moștenit dela nimeni, nu l-au copiat după nimeni, și nu

l-au căpătat, în dar sau de pomană, dela nimeni, ci și l-au creat și perfecționat ei înșiși, făcând din el o axă puternică a însuș idealului național integral românesc.

Astra a fost, astfel, cel mai de seamă focar de educație națională, întrucât ea reunea supt aripile sale pe toți Românii ardeleni, indiferent de confesiune și de starea socială, lucrând asupra tuturor Românilor de pretutindeni, cu ajutorul unor mijloace, decât cari altele mai desăvârșite n'a fost în stare până acum nimeni să găsească.

Cazul Astrei este, mai presus de toate, un document grăitor peste veacuri, despre ce a fost în stare să realizeze Românismul ardelean, într-o vreme în care el nu dispunea nici de libertate națională, nici de drepturi, nici de pământ, ci numai de forțele sale sufletești moștenite dela strămoși și oțelite prin crunte suferințe de veacuri.

Răzimați exclusiv pe această forță, românismul a fost în stare să devie o *națiune*, recunoscută și temută de adversarii ei milenari.

Dela acest fapt — până la realizarea efectivă a națiunii a mai fost un singur pas, care a și urmat în curând, ca o consecință firească.

VII.

MAREA ACTUALITATE A PROBLEMEI ASTREI.

Am afirmat la începutul conferinței mele, că aceasta are și o notă de actualitate.

Ar fi, de sigur, un lucru nenatural, ca învățătura care se desface din istoria Astrei de dinainte de război, să fie înregistrată ca un rezultat de ordin pur teoretic, și să nu ne dea de gândit și pentru zilele noastre și pentru cele din viitor.

Așa ceva ar fi chiar o mare și neiertată greșală.

Faptul că prin războiul european,

poporul român a ajuns să-și realizeze unitatea sa teritorială și politică aproape întreagă, nu însemnează deloc că el și-a ajuns întregul său ideal. Căci idealurile popoarelor nu sunt de ordin material, teritorial și politic, ci de ordin moral și intelectual. Unitatea noastră politică nu ne-a dus, până acum, la supremul ideal, astfel conceput. Obiectivele finale ale acstuia sunt încă în zări îndepărtate — și Statul românesc singur nu ne poate duce la realizarea lor; el cel mult poate netezi și ușura cărarea spre ele.

În opera de consolidare morală și intelectuală a românismului întregit, este firesc și necesar ca societății, care a realizat în trecut rezultatele cele mai mari și mai sănătoase, recunoscute chiar și de adversari, să-i revie un rol tot atât de important ca și în trecut.

Iată, acum, nota de actualitate a conferinței mele. Ea se poate rezuma în întrebarea: cum a înțeles românismul întregit rolul Astrei în noua situație și cum și l-a înțeles Astra însăși?

EVOLUȚIA ASTREI ÎN ROMÂNIA MARE.

Eram de față în ziua de 31 Mai 1919 în sala cea mare a Palatului Astrei din Sibiu, când regretatul președinte al acesteia, neuitatul Andrei Bărganu, a adus la cunoștință primului rege al României întregite, care venise atunci pentru întâia oară în Ardeal, hotărârea unanimă a Comitetului central, prin care marele Rege era proclamat președinte de onoare și patron al Astrei. Fericitul întru pomenire Rege Ferdinand I s'a arătat foarte mișcat de această onoare și, după ce a apreciat în cuvinte juste rolul și importanța vechii Asociații culturale ardeleni, a declarat că primește în conștiința deplinei răspunderi, onoarea care

i se oferă și că este hotărît să acorde Astrei tot sprijinul său. Totodată, Regele își arăta dorința ca merituosă Asociațiune, care până aici fusese nevoită să-și restrângă activitatea la granițele vechei Transilvanii, să-și întindă acum sfera sa de acțiune binecuvântată asupra întregii Româнии.

Ideea aceasta n'a surprins deloc pe inimosul președinte, care încă cu câteva luni înainte de aceea, scrisese însuși, în primul număr al revistei *Transilvania*, apărut în România mare, cuvintele categorice, că de aici încolo „steagul biruitor al Astrei va fâlfâi din ce în ce tot mai falnic în tot cuprinsul moșiei strămoșești, dela Nistru pân'la Tisa“.

Răzimat pe cuvintele regale atât de înțelegătoare, Bărseanu n'a întreprins să scrie, mai târziu, în raportul general al comitetului central către adunarea generală ținută la 1921 în Sighetul Marmăției: „Cu puteri unite să cucerim și părțile ce trebuie cucerite încă pentru cultura românească în Bucovina, Basarabia și în orice altă parte a țării“.

EXTINDEREA ASTREI PE ÎNTREG TERITORIUL ROMÂNIEI.

În adevăr, nimic mai firesc decât o extensiune a Astrei pe întreg teritoriul României întregite, pentru a putea duce pretutindenea binele pe care l-a putut realiza până aci numai în Ardeal și pe care, după mărturisirea atâtor bărbați de seamă ai neamului, începând cu Al. Odobescu și terminând cu N. Iorga, oficialitatea de stat nu este în stare să-l realizeze, singură.

De fapt, în primul deceniu după Unire, Astra și-a și întins activitatea în toate provinciile românești, cu excepția Bucovinei. S'au înființat chiar organizații regionale în Basarabia și în Dobrogea, de asemeni s'au înființat o organizație la București și că-

teva în Moldova. Unele din acestea ajunseră la realizări cu totul remarcabile. Când, la 1926, la adunarea generală din Zălau, au venit din Basarabia și de peste Nistru un grup de 60 de intelectuali, în frunte cu însuș mitropolitul Gurie, reprezentând nu numai puternica regională a provinciei de peste Prut, ci și pe frații de peste Nistru, refugiați la noi, istoricul Astrei scria că *această zi este cea mai mare din întreg trecutul de 65 de ani al bătrânei Asociațiuni*.

POTICNIREA ASTREI ÎN ROMÂNIA-MARE.

Dar, noua fază din istoria Astrei, inaugurată în prima decadă de după războiu, s'a încheiat după o activitate de mai bine de un deceniu, cu un dureros eșec. Pentru întâia oară în lunga ei istorie, Astra a pierdut poziții pe cari le râvnise, pe cari le cucerise cu nespuse de mare elan și pe cari le consolidase foarte bine. Ceeace nu s'a întâmplat nici supt guvernarea austriacă, nici supt cea ingurească, s'a întâmplat supt guvernarea românească: Astra a scăpat din mâinile sale probleme naționale imense, la cari se angajase și pentru cari avea mandat dela însuș Capul încoronat al țării.

Astăzi nu mai există nici regionala basarabeană, nici cea dobrogeană, nici organizații propriu zise în vechiul Regat.

Dar, chiar și în Transilvania, Astra nu mai este astăzi la înălțimea la care a fost până la războiu. Acest lucru îl știți și D-voastră, Blăjenii, cari ați avut prilej să puteți compara adunarea generală jubilară de 75 de ani, ținută la D-voastră în 1936, cu cea dela 1911. La 1911 suflet mult, disciplină multă, muncă multă — la 1936 paradă multă, cheltueli multe, și rezultate efemere.

UNDE ESTE VINA?

Nu voesc să fac dela acest loc nici o incriminare la adresa nimănui, dar în interesul cauzei nu pot să nu-mi spun convingerea, că criza destul de grea prin care trece de două decenii încoace Astra, nu se poate atribui numai vremilor schimbate.

Își au și conducătorii vina lor, — și nu numai conducătorii Astrei.

În tot cazul, pentru observatorul obiectiv pare un lucru de neînțeles: cum a putut să decadă, supt guvernarea românească, o instituție atât de puternică și de binefăcătoare, care are ca președinte de onoare și ca patron al ei, pe însuș Țapul încoronat al țării, atât de devotat problemelor de literatură și cultură?

UNDE SUNT REMEDIILE?

Cred că fiecare român, care e și membru al Astrei, este nu numai în drept, ci chiar dator să caute toate mijloacele pentru a face ca Astra să ajungă din nou nu numai ce a fost înainte de războiu pentru Ardeal, ci să ajungă să fie pentru întreaga Românie, ce a fost până la 1918 pentru Românii ardeleni: focarul cel mai sfânt al educației naționale.

În acest scop, din parte-mi cred că e necesar ca Astra să convoace în timpul cel mai scurt o adunare generală extraordinară, în care să se cerceteze, obiectiv și critic, în lumina istoriei, situația ei, programul ei și statutele ei.

ASTRA ÎN SERVICIUL SOCIAL.

Aceasta, cu atât mai vârtos, cu cât, prin noua lege a Serviciului social, problemele acestei noi instituții, cât privește Ardealul, au fost lăsate în seama Astrei.

Este acesta un moment deosebit de important în istoria societății noastre, cu privire la care cred că

Comitetul central, mai mult administrativ, dela Sibiu, nu este singurul îndreptățit să-și spună cuvântul.

E nevoie de o examinare radicală și curajoasă a întregii probleme a Astrei, pentru ca ea să poată corespunde pe deplin așteptărilor la care o obligă o tradiție glorioasă și înalte comandamente naționale mai presus de contingențele trecătoare.

SPOVEDANII NECESARE.

Și cu aceasta, m'apropiu de încheierea conferinței mele, care este și un fel de spovedanie.

Mă simt, în adevăr, și eu vinovat într'un anumit sens, pentru situația de astăzi a Astrei.

Recunoașterea aceasta a vinovăției mele, făcută în public, îmi dă, cred, dreptul de a aștepta o căință similară și dela ceilalți vinovați, în raport cu vina lor.

O NOUĂ EPOCĂ TREBUE SĂ ÎNCEAPĂ ÎN VIEȚA ASTREI.

Cât mă privește pe mine, îmi recunosc vina că, în momentul în care m'am convins că nu mai pot lua răspunderea pentru activitatea Astrei, îndrumată în alt sens decât acela la care o obliga tradiția și nevoile naționale nouă de după războiu, m'am retras din rândul conducătorilor ei, lăsând întreaga răspundere în seama acestora, cu toate că sunt membru în Comitetul central, dela 1924 încoace, și președinte al Secției școlare dela 1921 încoace.

Fără a intra în analizarea cauzelor cari m'au determinat, de mai bine de un deceniu, la pasivitate, țin să declar aici, că, începând cu ziua de astăzi, revin la datoria pe care națiunea mi-a pus-o pe umeri, și-mi reiau activitatea la Astra, în amândouă calitățile amintite.

Începutul noii mele activități am înțeles să-l fac chiar aici, la Blaj, într'o atmosferă în care se mai re-

simte fiorul marilor tradiții sfinte moștenite dela înaintași.

Drept urmare a acestei hotărâri pe care am luat-o, voi trimite Comitetului central întreg textul conferinței prezente, cerându-i să puie la ordinea zilei, într'o ședință viitoare a lui, la care doresc să particip și eu, după o așa de lungă întrerupere, ideea privitoare la o adunare generală extraordinară cu programul schițat mai sus.

REORGANIZAREA SECȚIILOR LITERARE-ȘTIINȚIFICE ALE ASTREI.

În acelaș timp, voi lua măsurile necesare pentru chemarea din nou la viață a Secției școlare, încercând să fac din ea pentru vremile de acum, ceea ce ea a fost pentru anii premergători războiului (1911—14), și adevărat un cheag pentru toți educatorii neamului, dela cari se așteaptă în mai mare măsură decât dela oricare altă tagmă, renașterea națiunii noastre.

VIII.

ASTRA ȘI FRONTUL RENAȘTERII NAȚIONALE.

Cu trei zile înainte de aceasta, când textul conferinței mele era terminat definitiv, unul din cei 17 foști miniștri ai Instrucțiunii Publice, respectiv ai Educației Naționale de la Unire încoace, a ținut la Radio o conferință despre noua înjghebare politică cunoscută supt numele de *Frontul renașterii naționale*. Căutând să justifice necesitatea unirii tuturor forțelor într'un singur mănunchiu, dl Armand Călinescu invoca marea tradiție ardelenască de dinainte de războiu, când toți Românii erau strânși într'o singură organizație națională politică, care le-a asigurat în ceasul cel mare, cea mai desăvârșită izbândă. Prin Frontul Renașterii naționale, care urmărește strângerea la un loc a tuturor

bunilor patrioți, — spune ministrul nostru de interne „*reintrăm în spiritul tradițional al Ardealului*“.

REINTRAREA ÎN SPIRITUL TRADIȚIONAL AL ARDEALULUI.

Recunoașterea necesității reînvierii spiritului tradițional al provinciei noastre din partea unei om, care și-a luat așa de mari răspunderi în fața Istoriei, este omagiul cel mai mângâitor care se putea aduce de cineva românismului de aici. Trebuie să adăugăm însă, că acel spirit tradițional ardelenesc, care în cadrele politice n'a mai putut fi păstrat dela războiu încoace, *a fost păstrat într'o anumită măsură numai de către Asociația Astra*.

Ar fi bine ca acest adevăr să fie recunoscut de toți, cu aceeași francheță, trăgându-se și concluziile necesare.

ASTEPTĂM CUVÂNTUL M. S. REGE-LUI PENTRU REFACEREA ASTREI ȘI PENTRU ÎNCHEGAREA, CU AJUTORUL ACESTEIA, A OPEREI SERVICIULUI SOCIAL.

Și cum, astăzi, dela Nistru până la Tisa, toți românii patrioți supunându-se poruncii spiritului tradițional al Ardealului, se strâng într'o singură grupare, în vederea problemelor politice și economice, cred că este o necesitate națională tot așa de mare, ca — la porunca patronului și președintelui de onoare al Astrei, M. S. Regele Carol II, *care este, El însuși, un produs al Astrei, după cum a mărturisit-o acum trei ani, chiar aici, la Blaj* — ei să se strângă într'un singur mănunchiu și în vederea problemelor morale și intelectuale, supt stindarul încercat al Astrei, care s'a dovedit, timp de aproape opt decenii, ca cel mai binecuvântat focar de renaștere și de educație a națiunii.

Dea Dumnezeu ca așa să fie!

DODECALOGUL ATMOSFEREI.

de VASILE BÂNCILĂ.

Se vorbește mereu, și cu drept cuvânt, de subiectivitatea sentimentului în raport cu ideile. Nu se observă însă tot atunci că sentimentul are ori poate avea și un aspect, prin care își compensează subiectivitatea. Sentimentele au un „pendant” la subiectivitatea lor, pe care ideile în sine nu-l au, și anume: ele sunt subiective prin structura celui ce le trăiește, dar tot ele au calitatea de a se putea obiectiva prin trecerea asupra celorlalți. În această privință, multe idei au rămas „subiective” și multe sentimente s’au obiectivat... E o putere a sentimentului, afară dacă nu e ceva bizar sau strict personal, de a se exterioriza, de a se răspândi oarecum și a cuprinde pe asistenți, pe când chiar cea mai obiectivă idee nu se răspândește, nu poate face atmosferă. Iar dacă sentimentul este spiritualizat, așa cum am înțeles noi, prin credință sinceră într-un corp de taine tradiționale, printr’o disciplinare dată de doctrină și prin iubire gravă față de aproapele, atunci atmosfera pe care o poate crea el, asemenea unui focar ce răspândește suveran o lumină de înalte și nostalgice aurore, are o mare putere educativă.

Despre acest rezultat al sentimentului, despre această atmosferă afectivă dar totodată și spiritualizată și obiectivă, vrem să vorbim acum. Fiindcă ea este una din condițiile majore ale educației în general și ale educației religioase în deosebi. În adevăr, din punct de vedere al cadrului și tonalității educației, atmosfera e totul. Așa cum în experiențele chimice trebuie o anumită temperatură, un anumit mediu, pentru ca aceleași elemente să poată da naștere sau nu la diferite combinații, la fel și valorile culturii au ne-

voie de o anumită atmosferă pentru a fi transmise și pentru a fructifica în sufletul copilului. Dece, ca să aplicăm afirmația unor biologi, indiferent dacă au sau nu dreptate, nu se mai poate crea acum viață din nou, deși elementele există? Pentru că n’ar mai fi aceeași temperatură, același mediu prielnic, aceeași „atmosferă” ce a permis odată elementelor primordiale să se întrupeze în funcția misterioasă și unică a vieții. Un om religios are și trebuie să aibă altă idee în ceea ce privește originea vieții, dar teza acestor biologi e nimerită pentru a înțelege mai bine ceea ce vrem să spunem. Câte idei științifice și procedări pedagogice nu rămân străine una de alta și moarte în sufletul elevilor numai pentru că n’au fost ridicate și înviate la căldura și interioritatea unei anume atmosfere sufletești, întocmai cum elementele nu mai pot da astăzi viață, fiindcă nu mai sunt puse în condițiile de altă dată! Din acest punct de vedere epoca modernă ne oferă indicații instructive deși îngrijorătoare. Criza școlii azi e mai ales o criză a atmosferei. Pedagogia progresa mereu, dar educația scade în măsură corespunzătoare sau chiar mai mult, cașicând pentru fiecare pas înainte al pedagogiei, educația ar trebui să dea unul sau mai mulți îndărăt! Marea vitregie a procesului educativ în vremea noastră provine din faptul că trebuie să luptăm contra unei rele atmosfere, care înconjoară, ca în niște nefaste cercuri concentrice, opera școlii, iar adesea pătrunde chiar înăuntrul acesteia. De aceea mai ales azi educatorul e obligat să formeze o atmosferă prielnică măcar în cuprinsul școlii, în măsura în care aceasta mai e cu putință, școala jucând, în această di-

recție și în oarecare măsură, rolul de refugiu și de salvare, pe care îl juca natura în concepția și imaginația lui Rousseau. Din această atmosferă va avea de câștigat mai cu seamă educația religioasă. Dacă azi educatorii religioși se plâng că în școală sunt puține ore de religie prevăzute de programă, e tocmai fiindcă lipsește atmosfera. Cu o bună atmosferă religioasă, nu e nevoie de prea multe ore, cum nici nu erau întotdeauna în trecut, deși formația era religioasă. Tot așa, sunt unii cari pun un temelie exagerat pe manual, de exemplu, cașicând manualul ar fi un paladium educativ, iar nu o simplă unealtă, care nu e nici măcar indispensabilă. Cu orice programă, cu orice manual și cu ori câte ore nu se poate face mare lucru în zidirea de suflete, dacă e o rea atmosferă.

Se înțelege însă că nu orice lecție, fie și de religie, poate avea o atmosferă puternică. Educatorul, chear cu cele mai bune intenții și dibăcii, nu se poate menține la același nivel și nici natura lecțiilor nu o permite. Sunt și lecții în cari predomină instrucția, voința de a asimila elementele doctrinare, căci am văzut ce importantă are aceasta. Dar și la acestea din urmă s'ar putea vorbi de o anume atmosferă, dacă nu de patetism; dar de calm încordat și de superior robot gospodăresc. Altfel însă și mai ales la orele fundamentale de religie, când deasupra copiilor, sever încântați, parcă se deschid cerurile misterelor și strălucirilor religioase, este, vorbind ideal, o atmosferă pătrunzătoare, cu unitate de ton, cu gradație și ici colo cu anafoare blajine și subtile de furare în transcendent... Și atunci întrebarea, care se pune, este, cari sunt mijloacele mai mult sau mai puțin complete, prin cari putem asigura o bună atmosferă? Sentimentul spiritualizat

este izvorul unei astfel de atmosfere, dar la el se mai adaugă alte câteva mijloace și griji și-apoi însăși comunicarea proprie și sigură a sentimentului cere anume mijloace. Acestea pot fi mai multe ori se pot reduce la mai puține. Noi însă le-am fixat într'un dodecalog normativ, și anume: mediul fizic și decorul, pragul lecției, pregătirea, aliații educatorului, natura exemplelor, înlăturarea oboselii, pedagogia preventivă, atitudinea educatorului, chestiunea formalismului pedagogic, povestirea, poezia, muzica. Le vom expune pe rând în ordinea care, pe cât ne-a fost cu putință, e aceea a intrării în esență. Vom vorbi acum de primele opt mijloace, rămânând ca de celelalte să ne ocupăm în capitolele următoare.

Mediul fizic și decorul școlii și clasei își au desigur importanța lor. Astfel școlile trebuie să fie puse la adăpost de zgomotul indiscret și vulgarizant. Se întâmplă câteodată că tocmai când momentul e mai solemn în ora de religie, un lucrător sau un trecător incult aruncă câteva vorbe indecente, cari torpilează brusc toată lecția, introducând sugestii și asociații ordnare. După aceea, nu mai trebuie să fie clase, în cari să nu se găsească obiecte de cult, ca icoane și candelă, puse la loc potrivit și îngrijite cu rară cuviință. Icoanele trebuie să corespundă însă credinței noastre, iar nu să fie făcute de străini de creștinism în scopuri comerciale și să nu fie nici litografii fără nici un gust artistic sau chipuri, în cari e mai mult un gest păgân de artă decât o preocupare religioasă. Curățenia fizică apoi e necesară pentru cea sufletească. Dela localul școlii și până la hainele și corpul copiilor, totul trebuie să fie îngrijit.

Dar acestea sunt lucruri cunoscute

te oricărui pedagog, deși nu se înfăptuiesc în consecință, de aceea vom insista mai mult asupra arhitecturii școlii. Căci mai ales aceasta pune problema decorului, care se știe că influență are asupra oamenilor pentru sugerarea unei anume atmosfere. În viața religioasă, lăcașurile de închinare au un mare rol în primul rând prin felul arhitecturii lor. Nu te poți ruga într-o capişte păgână, cum te rogi într-o biserică de-a noastră, în care parcă și zidurile au aripi spirituale. Arhitectura și muzica sunt cele două arte majore, pe cari se bazează religia și din acest punct de vedere ele ar ajunge singure pentru a susține viața religioasă, fapt înțeles într'un mod atât de elocvent de Evul mediu. Modernii însă s'au îndepărtat și se îndepărtează din ce în ce mai mult de valorificarea acestor adevăruri. Și modernii țin la decor, dar la un decor minor, burghez, la un decor de interior făcut din o mie de nimicuri și din câteva domesticități cât mai bine puse la punct. Modernii cultivă decorul intim, de apartament și părăsesc decorul de mari solemnități ale spiritului, de cosmosuri liturgizate...

Să zăbovim puțin. Oamenii, când au început să facă adăposturi și clădiri, s'au condus mai ales după trei motive mai mult sau mai puțin vag intuite: viziunea, natura și Divinitatea. În colibele, bordeele și apoi casele, pe cari le-au ridicat, au căutat să dea un culcuș, o viziună cât mai sigură și mai comodă. Apoi, în stilul quasi instinctiv adoptat au căutat să imite natura, o peșteră, un tunel viu format de copaci într-o pădure sau au dat acoperișurilor forma unui pisc de munte, a unei coame de deal, a unei coroane de arbore. În sfârșit, motivul suprem a fost tendința de a se înălța spre Divinitate, spre Cer, ajungând cu timpul la mo-

numentele suprem caracteristice în acest sens: sulita turnurilor medievale sau bolta bizantină, amândouă dela bisericile creștine, și pagodele orientale cari se înalță prin trepte aierene, în cari parcă s'ar suprapune aripi de fluturi sau tot atâtea popasuri magice în drum spre misterele Înaltului. — Azi însă omenirea începe să uite din ce în ce ultimele două motive, începe să uite natura și nostalgia transcendentului divin, iar casele obișnuite moderne, cu confortul și laicismul lor, tind să fie doar perfecționarea sau sublimarea cea mai deplină a viziunii de odinioară. Palatele moderne, cu sutele lor de apartamente și camere, sunt parcă o îngrămădire de ideale culcușuri sau viziuni, în cari nimic nu mai amintește de Dumnezeu și de natura largă. „Cubismul“, în special, parcă vrea să sterilizeze locuințele de orice sugestie religioasă, cașicând s'ar urmări o desinfecție de „ata-vism religios“. Iar când, în viitorul apropiat, se vor face poate casele în pământ, după propunerea unora, ne vom întoarce la preistorie și la troglodiți, însă într-o formă rafinată și impecabilă, în care nimic nu va lipsi afară de spațiul larg și mănunile lui Dumnezeu.

În acest regim, nu e de mirare că înseși construcțiile de biserici au ceva din ce în ce mai puțin mistic, iar încăperile școalelor au înfățișarea unor săli de dans — în așa măsură încât cele mai izbutite baluri se dădeau, și se mai dau câteodată, la sat, în localul școlii. Nu e datoria noastră să arătăm în chip concret cum trebuie construite școlile, ci a arhitecților, dar ele vor trebui făcute în așa fel, încât să fie ziditoare de suflet, iar nu mediocre și triste monumente ale laicismului, în cari, pe deasupra și uneori, nu e nici icoană sau trebuie s'o descoperi prăfuită și ponosită într'un colț...

Există un decor frivol și unul de mare stil. Un decor ce sprijină gândul în mersul spre Divinitate și altul care-l leagă de tribulațiile terestre. Un decor laic și unul evlavios. Școala e întâia instituție, după biserică, ce trebuie să se gândească la aceasta. Și dacă învățătorul nu poate face mult aici, dar cel puțin să fie conștient și să adauge în clasă, discret și serios, o floare, un obiect de cult, o grijă sporită pentru curățenie, care să puncteze atmosfera cu o direcție de cristalizare prielnică preocupărilor religioase. Până și îmbrăcămintea sau ținuta exterioară a educatorului trebuie să fie mai deosebită la lecția de religie. Chiar un amănunt delicat, cum ar fi punerea pe catedră, câteodată, a unui buchet de busuioc proaspăt sau a unei cren-guțe de lemnul Domnului, de exemplu, va fi în stare să dea o modestă semnificație decorului.

După ce exigențele mediului fizic și ale decorului au fost mai mult sau mai puțin rezolvate, urmează lecția propriu zisă. Inceputul acesteia este adesea hotărâtor pentru tot ce va urma. De aceea *pragul* lecției e un moment însemnat, căruia educatorul trebuie să-i dea mare atenție. Dacă e superior realizat, el poate fi ca o lovitură de baghetă magică pentru formarea atmosferei. Se poate realiza fie prin simpla trăire mută a faptului religios din partea educatorului, care vine deodată în fața elevilor cu o față iluminată sau reculeasă, fie printr'un cântec, fie printr'o rugăciune spusă de educator sau de un elev sau de toată clasa. Vom vorbi mai încolo în chip special despre cântec și despre rugăciune în educația religioasă. Acum doar le numim mai mult, în legătură cu realizarea unui bun prag al lecției. Ora de religie poate să înceapă cu o rugăciune, deși în diminea-

ța acelei zile s'a spus rugăciunea obișnuită. Natural, e nevoite de altă rugăciune și care să se potrivească cu timpul, cu lecția sau poate fi chiar rugăciunea ce va fi predată atunci.

Dar pragul lecției e numai primul moment din așa numita *pregătire* a lecției. Aceasta are în general trei scopuri: să formeze cadrul apercceptiv; să dea, în mod anticipat și oarecum fără să se bage de seamă, unele explicații (cum ar fi lămuriri de termeni), cari nu pot fi date în povestire, dacă lecția are povestire, fără ca expunerea să nu-și piardă farmecul; și să creieze atmosfera morală specifică, în care va trebui să respire lecția. La orice lecție trebuie atmosferă, dar la religie, și mai ales la orele pe cari le-am numit fundamentale, ea are o însemnătate mai mare ca oricând. De aceea una din normele dodecalogului atmosferei trebuie să îndrepte atenția educatorului asupra acestui fapt. În pregătirea lecției de religie el va trebui să insiste mai ales asupra celui de-al treilea scop, formarea atmosferei. După ce a schițat-o cu prestanță printr'un fericit prag, pregătirea va avea să desvolte și să consolideze această atmosferă, pentru ca atunci când se intră în fondul lecției, ea să fie un bun câștigat. E adevărat că examinarea lecției trecute, care și ea trebuie făcută, poate să incurce puțin lucrurile și să facă să scadă atmosfera. Dar nu trebuie să se uite că unii elevi povestesc atât de frumos, de ingenuu, și trăiesc atât de mult lecția, care li s'a dat de învățat și pe care o reproduc în examinare, încât acesta e un nou element pentru formarea atmosferei. Fără să mai insistăm asupra faptului că mai ales la religie examinarea nu trebuie să se facă cu aer polițist. Bine făcută, o examinare la religie

poate să intre în însăși pregătirea lecției, afară de cazul când se consacră ore speciale numai pentru examinare.

Educatorul e și un fel de om politic în înțelesul înalt, de aceea succesul lui depinde și de colaboratorii, pe cari și-i ia. Voim să spunem acum câteva cuvinte despre *aliații* fi-rești ai educatorului în formarea atmosferei. Sunt elevi, cari lăsați în voia lor, strică atmosfera lecției, o fac să cadă brusc. Nicăieri ca la religie nu se aplică mai propriu maxima că dela sublim până la ridicol nu e decât un pas. Sunt unii elevi, cari fiind întrebați în momente solemne ale lecției, când chear și cea mai mică disonanță are un efect dezastruos, dau un răspuns vulgar, de o laicitate deconcertantă. Educatorul trebuie să-și cunoască elevii: aici se aplică nu se poate mai propriu și în ceceare are bun principiul individualității în educație. La orele trecute de religie educatorul a avut prilejul să încerce capacitatea religioasă a elevilor săi, să vadă în ce puncte ale clasei răsună cele mai frumoase coarde și unde sunt cele câteva cari, când sunt atinse, riscă să strice feeria... Ei bine, acești rari copii puțin dotați ori încă neformați nu trebuie întrebați în momentele cele mai solemne ale lecției, ci trebuie ocoliți, mai degrabă, cu grijă. Și de acești elevi trebuie să ne ocupăm, dar altădată, iar nu când ei pot să strice lecția pentru toți ceilalți. În schimb, educatorul să caute atent elevii cu deosebită atracție pentru religie, să cunoască maximum posibil harta vocațiilor religioase ale clasei lui și să lucreze cu aceste vocații cașicând ele ar fi *amplificatorii* naturali ai sugestiilor educatorului, punctele lui de sprijin. (Cine vrea să învingă, trebuie să-și găsească colaborator). Iar aici cola-

boratorii sunt copiii cu mare rezonanță religioasă. Numai educatorii ei înșiși fără prea mult simț religios au inspirația nefericită de a-și compromite lecția — atât cât pot s'o facă — adresând întrebări elevilor vulgari în momentele cruciale ale orei. Pedagogia practică ea însăși e vinovată că nu a pus în evidență această normă.

În strânsă legătură cu norma precedentă stă alta: *natura exemplelor*. Sunt unii propunători, cari nu șovăie să întrebuințeze exemple ce implică prin ele însele o cădere a tonului. Am întâlnit învățători și preoți, cari la ora de religie puneau întrebări ca acestea: „să-mi spună cine a furat vreodată ceva?” sau „cine a înjurat dintre voi?” Și aceasta o făceau în mijlocul orei sau ca să adune material inductiv pentru o regulă! Ce e mai ciudat e că unii stăruiau în acest obicei, spunând că trebuie discutate aceste lucruri „pentru ca elevii să se îndrepte”. Evident că trebuie discutate, dar întrebarea e când, unde și cum! Altfel, venirea cu astfel de exemple triviale poate să dovedească nu numai lipsa simțului momentului, dar și un educator aproape lipsit de simț religios. Un educator își trădează delicatetea sau vulgaritatea și prin felul exemplelor, pe cari le dă la lecție! Dar nu e vorba numai de el, ci de succesul educației religioase. Și aici e gravitatea căci această prezentare și disecare a exemplelor ordinare, această analiză a delictelor, distruge orice putință de a forma o atmosferă înaltă și o dinamitează pe cea care a apucat să fie creiată! Întrebuințarea exemplelor dubioase e cu atât mai riscantă în epoca de astăzi, când elevii vin adesea de acasă și de pe stradă cu mintea plină de imagini rele și sunt gata să asocieze idei din cele mai năstrușnice sau chear

mai josnice în jurul unui exemplu cât de cât înrudit cu ce au văzut ei! Această invazie a cotidianului vulgar și trist, a biograficului mediocru ce năvălește în altare, e un mare obstacol pentru educație și tocmai de aceea nu trebuie să-l mai stimuleze și educatorul! Sunt chiar anume momente ale lecției de religie, când propunătorul trebuie să dea el exemple — oricât aceasta ar înfrânge un prea cunoscut calapod pedagogic — și dacă nu are elevi cari să i le dea ei așa cum trebuie, căci altfel unul sau câteva exemple rele pot să compromită definitiv lecția. Uneori e chiar o curioasă plăcere pentru copii să se întreacă în a spune fel de fel de răutăți și de intimități unui despre alții, numai să li se dea ocazia și această ocazie e o anume întrebare sau un anume exemplu dat de propunător.

La orice lecție pedagogia cere ca exemplele să aibă „noblețe” în ele înseși sau să fie „academice”. Dar la nici un obiect această cerință nu e mai imperioasă decât la religie! Exemplele au două feluri de proprietăți: logică și morală, adică adevărate cu ideile ce se propune și virtualitate de atmosferă morală. La lecțiile de educație religioasă această proprietate morală trebuie să fie maximă, căutându-se cu grijă exemplele cu excepțională încărcătură spirituală. Celelalte exemple, mai cotidiene sau mai în legătură cu mizeria naturii umane, rămân să fie discutate altădată ori în ore anume sau la nevoie în „aplicația” lecției. Faza din urmă a lecției are multe scopuri: să aplice oarecum pe teren cele învățate, să fie o punte spre lecția următoare sau o arvunire a acesteia, să aducă eventual unele completări secundare. Dar „aplicația” mai e și un fel de „diverse” a lecției, și un loc de răfuială la nevoie. Ei bine, dacă sunt rufe de spă-

lat și dacă operația aceasta nu se poate amâna pentru altfel de ore, ea se poate face cel mult la sfârșit, în aplicația lecției sau după aplicație, deși nu e de dorit nici acum. Căci trebuie să se știe că ora de religie nu e nici un prilej de „moralizare” cu orice preț, în care caz tocmai orele de inițiere în cele mai scumpe și mai înalte mistere ale vieții ar deveni orele cele mai nesuferite, iar Dumnezeu ar deveni pretext de muștrare și cicăleală — și nici un prilej de măcinare a oricărui fel de exemple, indiferent de extracția lor morală. Lecția de religie, cel puțin în momentele ei de mare atmosferă, urmează să fie o superioară strategie de evitare a vulgarităților și un alai de fine tonalități reverențiale, cari să fărâșească copiii și să le fure sufletul. Ora de educație religioasă să fie numai discreție, dăruire și adâncime, iar educatorul să apară și ca un șef de orăstră spirituală, în care nu se tolerează nici disonanțele cu un fragment de ton. Căci planta rară a visului religios nu crește în băltoace, ci în livezi cu bună mireasmă. Iar lucruri și asociații rele sunt din nefericire aproape în orice suflet: mai e nevoie să le răscolim prea mult căci ne putem intoxica singuri...

Altă normă pentru garantarea unei atmosfere religioase este grija de a *înlătura oboseala*, dar fără a urma linia celei mai mici rezistențe. Oboseala aduce renunțare vegetativă și ceva teluric în ființa elevilor, aduce iritare surdă sau chinuită, plictiseală, depresiune. Când aceste produse negative au cuprins clasa, s'a spulberat puțința păstrării ori creșterii atmosferei religioase, care e gravă dar are ceva ușor și tânăr ca în prima zi a creației... Ferirea de oboseală e o normă pentru orice fel de lecții, dar la religie e mai însemnată, fiind-

că aici oboseala cu tot cortegiul ei de urmări e un adevărat dezastru. Nu rareori am văzut propunători, cari administrează clasei cu înverșunare pedantă o lungă lecție de cunoștințe teologice, fără să vadă saturația sau oboseala copiilor, iar dacă o văd, trec peste ea prefecându-se că nu bagă de seamă sau având aerul că sunt ofensați ori că însuși Dumnezeu e ofensat, în persoana lor, de rezistența sau neputința elevilor, cari, după ei, trebuie să fie oricând gata să consume cu bravură nesfârșite expuneri religioase mai mult sau mai puțin aride... Această forțare a clasei, care aduce săcăială și uscăciune, devine dela un timp prea evidentă și atunci propunătorul vine cu o măsură nesăbuită: gimnastică în ritm vesel la mijlocul orei ori un cântec vitejesc! Se spune că aceasta e o măsură de „înviorare“! Dar ce lipsă de acomodare cu adevărata structură a lecției de religie trădează ea! Religia își are muzica ei, iar, dacă e vorba de „gimnastică“, aceasta se reduce la mișcările de închinare și prosternare! Cine procedează altfel, dovedește că nu are sensibilitatea momentului, a ambianței cu adevărat religioase. Există o înaltă „fiziologie“ sau un funcționalism spiritual al lecției, care prevede ceva specific pentru fiecare moment al ei și educatorul trebuie să capete instinctul a ceea ce se potrivește cu fiecare moment. Cine e departe de aceste cerințe, obosește clasa tocmai când are mai multă nevoie de energia ei, ca un comandant care ajunge cu trupa obosită la asalt!

Am spus însă că înlăturarea oboșelii nu însemnează lina de cea mai mică rezistență, cum face un prea cunoscut hedonism pedagogic. Educatorul trebuie să-și predea lecția în așa fel încât să nu obosească, dar dacă are nevoie de tensiune spiritua-

lă, căci tocmai religia e locul marilor și izbăvitoarelor tensiuni ale sufletului, atunci să o încerce! Pentru aceasta însă trebuie să poată produce o anume transfigurare în elevi, care se ridică deasupra determinismului curent psihologic și are virtutea să învingă un timp oboseala.

Pedagogia preventivă, sau ceea ce am putea numi cu acest titlu, trebuie pusă la contribuție pentru creșterea atmosferei. Atât educatorul cât și elevii urmează să-și dea seama că lecțiile de religie trebuie să aibă un fel de *halo* spiritual adecuat, că se pune problema unei igiene spirituale a orei de educație religioasă, care igienă se aplică atât înainte și după lecție cât și în timpul ei. În acest sens, educatori și elevi e nimerit să se obișnuiască cu ideea că timpul nu e la fel, nu e ceva neutru, ci are pentru om momente diferite de semnificație, unele mai laice și mai domestice, altele mai sacre, cu grade și nuanțe deosebite în amândouă aceste privințe. Timpul trebuie înțeles de elev ca ceva cu personalitate respectabilă, care uneori îngăduie mai mult, alteori îngăduie mai puțin, care uneori permite manifestarea liberă a omului, iar alteori o îngădește într'un complex de grave și transfigurate tabu-uri spirituale. Timpul neutru care, din punct de vedere metafizic, îngăduie oricând orice, al modernilor, timpul văduvit de orice implicație a înțelesurilor religioase, nu e rodnic pentru suflet în școală, cum nu e nicăieri. Timpul religios e ca o mare personalitate și feerie metafizică, având colorări multiple și disciplinând ontologic și muzical omul, fiind total diferit de timpul matematic sau laic al modernilor, în care nu intră decât abstracții convenționale sau frivolități și niciun ecou al structurilor pornite din transcendenți.

Pentru a respecta timpul conceput în chip religios, educatorul trebuie să aplice în școală câteva măsuri. Întâiu, elevii să știe chiar din ajun, de când își pregătesc lecția de religie, că a doua zi va fi pentru ei un moment deosebit la școală: va fi vorba de Dumnezeu și de cele sacre. Cra de religie schimbă sensul zilei pentru elev, dându-i o înfățișare mai reculeasă, mai sărbătorească. Așa cum pentru creștini, și mai ales pentru țaranii noștri, sărbătoarea începe oarecum din ajun, dela apusul soarelui, ajunul având și el unele blânde fulgurări excepționale și promisiuni prea curate, constituind ca un fel de uvertură festivă, tot așa elevii trebuie să se pregătească de mai înainte, pentru lecția de religie chiar din ajun, pentru ca a doua zi sufletul lor să aibă o rezonanță sacrală cât mai fidelă adevărilor, pe care le vor învăța! Al doilea, în ziua când e lecția de religie, elevii să aibă o atitudine mai armonioasă, să intre sufletește în regiuni mai alese, să-și amâne diferendele dintre ei, să se poarte cu o anume sfială de mare cumințenie chiar cu câteva ore înainte de începerea lecției de religie. Ce pot face în alte zile, nu pot face în ziua aceasta! În special, și în al treilea rând, ei trebuie obișnuți cu ideea că în timpul orei de religie e necesară o disciplină ideală, că e păcat ca atunci să se țină de reclamații unul despre altul cum se întâmplă, din nefericire, adesea, stricând atmosfera religioasă. Reclamațiile să le lase pentru altădată sau, mai bine, să știe să se împace între ei! Ora de religie și ziua ei să fie pentru elevi ca un fel de „trêve de Dieu“ a medievalilor, să fie prilej de împăcare și liniștire, pentru a permite sufletului să realizeze și să trăiască gravele apercepții ale valorilor sfinte. Această reținere a impulsurilor vulgare urmează să o de-

prindă elevul și să o aplice, natural, întotdeauna, dar mai cu seamă în preajma orei de religie, în recreația ce o precedă, în timpul de înaintea ei, din ajun și până după ce s'a terminat această comunicare cu ideea mai auguste, care e lecția de educație religioasă... Să se știe că o abatere disciplinară în ziua și ora de religie e mult mai vinovată și mai întristătoare decât în alte zile și ore. În felul acesta, elevul va începe să-și potrivească pașii sufletului în consecvența semnificațiilor timpului, a momentului în care se găsește, și va face astfel un exercițiu de mare folos nu numai pentru religie, ci și pentru educația caracterului.

Toate aceste măsuri culminează într'una singură sau într'un rezultat unic, care este: formarea în elev a voinței de a realiza sărbătoarea, a autosupraveghierii pentru a se pune de acord cu armonii mai mari decât el, a tendinței de a dilata elementele bune și frumoase, nuanțele și direcțiile semne, generoase, avântate, plotinice, ale existenței, iar nu, cum se obișnuiește azi de multe ori, de a cultiva sau lăsa frâu liber satanismului, care se complăce să umfle trăsăturile nefaste, ca vântul rău ce mărește spărturile din pânzele corăbiilor. Educatorul să învețe pe elevi calmul nervilor și al afectelor și suspendarea egoismului, pentru a participa la armonioase jubilări și mistere generale. Într'o epocă de revoltă a nervilor și de stridență a egoismului, cum e cea a noastră, care a început să contamineze și pe copii, îi va fi greu educatorului să realizeze această recomandare a noastră. Dar dacă va realiza măcar o parte din ea, meritul său va fi cu atât mai mare, va fi pus educația religioasă pe baze mai solide și totodată va ajuta pe elevi să se vindece de această racilă modernă, care e neputința de a se stăpâni

și înhămarea spiritului la discreția nervilor și a tuturor pornirilor discordante. Îi va fi mai ușor educatorului să realizeze aceste cerințe preventive ale lecției de religie, dacă el însuși va ști să aibă o atitudine sărbătorească, dacă din ființa lui va radia ceva festiv, dacă altă lumină se va aprinde în privirea lui în ziua consacrată Divinității.

Și cu aceasta, venim la *atitudinea* educatorului. Aceasta e, fără nicio îndoială, ceea ce am putea numi „*primum movens*” în iscarea și destinul procesului educativ. Felul prezenței sufletești a educatorului hotărăște de soarta educației. Iată adevărul, pe care el trebuie să-l știe ca pe o obsesie! Trebuie să știe că elevii vor trăi în cercul de efluvii invizibile, cari pornesc din ființa lui, că obștea de școlari, pe care e chemat s'o băciuiască, va trăi și va respira neîncetat în *aura* lui, în ectoplasma lui spirituală, ca să aplicăm, metaforic, un termen luat din metapsihică. De fapt, această aură există, dar într'un sens mai abstract și variind după oameni. Se poate vorbi aici de un fel de tipologie spirituală. Fiecare om sugerează o anume atmosferă. Sunt oameni, cari îmbălsămează totul în jur ca un trandafir de soiu și sunt alții, cari infectează totul ca un dihor. Unii liniștesc prin simpla lor prezență, alții neliniștesc chiar fără să spună un cuvânt; unii înalță atmosfera, alții o coboară; unii purifică, alții întinează tot ce ating. Unii sunt ca acele substanțe întrebuințate de chimiști pentru ca să albească corpurile, pe cari le creiază, alții sunt ca acele pete ce se întind și nu pot fi scoase cu nimic. Unii produc o atmosferă sfântitoare încât în vecinătatea lor te simți mai bun și mai tare, alții demonizează ori deprimă...

Între aceste aure spirituale se pro-

duce în societate o interferență și învinge cea care e mai puternică. Iar în clasă sunt și elevi, cari rezistă educatorului fie pentru că au o natură prea rea, fie pentru că au una prea bună, dar în general educatorul domină atmosfera pentru că are o situație oficială privilegiată. De aceea fericiți sunt școlarii, cari au parte de un educator de o înaltă prezență spirituală și nenorociți sunt cei cărora li s'a dat un educator rău sau vulgar. Ființa educatorului stă pe sufletul elevilor sau ca o imponderabilă și aromată brazdă de flori spirituale sau ca o pecingine grea! Aici se poate aplica ceea ce spune Ispirescu în acel minunat „*Înșir'te mărgărite*”. Pe cei doi feți logofeți persecutați de mama vitregă și transformați în scânduri de pat, dormeau boierul, tatăl lor, și țiganca, ce luase locul mamei adevărate. Iar scândurile vorbeau noaptea: „dado, zicea una, căci copiii erau un băiat și o fată, dado, zise băiatul, greu ți-e ție? — Greu, răspunse fata, căci este păgâna pe mine. Dară ție, greu îți ste? — Mie nu-mi este greu, zise băiatul, că este tata pe mine”. Așa și educatorii sunt mai mult ca tatăl ori mai mult ca pângara și vitrega de țigancă...

Spun unii că animalele văd felul aureolii, ce ar fi existând chiar fizicește în jurul oricărui om și astfel pot deosebi pe cei buni de cei răi. Poate de aceea în unele mituri și basme se vorbește de animale, de fiare, de păsărele, că ajută oamenii buni, cari sunt victimele răzbnării celor răi; să recapete situația dela început... Eroine diafane, urgisite și gonite în pădure de mamele vitrige, sunt căinate și sprijinite de lighioanele sălbatece. În orice caz, sunt oameni cari inspiră încredere și animalelor, după cum sunt alții de cari și acestea fug. Iar copiii, cari au ceva din viețuitoarele „nerațio-

male" și sunt ca și ele mai aproape de misterele primordiale ale naturii, văd mai ușor, deși instinctiv, pe cine au în față sau ce fel de suflet este dascălul lor.

Educatorii ar trebui să fie toți ființe, cari purifică prin simpla lor prezență, cari întăresc sufletele și le înalță. Căci nesfârșită este puterea purității și a bunătății credincioase și virile! Ea are efect până și asupra demoniacilor și posedatilor și așa cum e la sfinți, cari îmblânzesc fiarele, ogoiesc durerile, liniștesc nebunii, e parcă una din forțele cosmosului! Educatorii nu pot fi sfinți, dar s'au întrebat ei vreodată dacă, în cazul când n'au putut scoate răutatea din sufletul unui elev, au fost ei mai întâiu destul de puri, destul de buni? Puritatea e o magie, care poate intimida și pe diavoli și ea transformă pe ceilalți, fără să știe măcar întotdeauna că transformă, prin simplul fapt că e puritate și că e inconvertibilă în altceva. Vă amintiți de o poveste plină de tâlc a lui Andersen? În „cei unsprezece copii“ e vorba de o copilă, în care frumusețea și bunătatea se iau la întrecere. Dar mama ei, tot vitregă și aceasta, vrea să se cotorosească de ea. Intră în camera de bae, luă trei broaște, spuse uneia să se așeze pe creștetul capului fetei pentru ca s'o facă proastă ca ea, altele să se așeze pe frunte pentru ca să se facă urâtă ca broasca și altele să-i stea pe inimă pentru ca s'o facă rea de nesuferit. Când copila a intrat în bae, broaștele s'au așezat după cum li se spusese, iar fata le-a lăsat în pace. Dar după ce și-a isprăvit baia, în locul celor trei broaște urâte au apărut trei flori... Puritatea, credința și bunătatea micii persecutate făcuseră minunea fără să știe și transformaseră până și broaștele în făpturi de azur...

Există o pedagogie a purității, care ține aproape de sfințenie. Încă odată: fericiți elevii, cărora li s'a hărăzit să se împărtășească măcar în parte din ea...

Se va spune: nu orice educator poate avea un suflet ales prin natura lui: acestea sunt fatalități. Dar idealul e tocmai ca un educator cu sufletul vulgar sau rău să nu fie tolerat în școală. Mai e însă ceva: noi, mai sus, pentru a fi plastici, am procedat prin ipostazieri extremiste: am vorbit de tipuri cari înalță totul ori cari coboară totul. De fapt însă, niciodată nu e matematic așa. Educatorii sunt mai aproape de o extremă sau de alta. Au elemente variate în ființa lor. Sufletul omenesc e ca un instrument muzical cu sunete frumoase și cu sunete stridente. Nu le putem înlătura pe cele din urmă, dar putem să ne ferim de ele și să le facem să vibreze numai ori mai mult pe cele dintâiu. Educatorul trebuie să caute deci să-și actualizeze și să-și valorifice elementele spirituale din suflet și să vină în fața clasei cu ce are mai bun. Am văzut ce înseamnă sentimentul spiritualizat: pe acesta trebuie să și-l desvolte educatorul căci el îi va fi cheazășia unei bune atitudini în fața clasei. Educatorul nu va putea face educație decât făcând, mai întâiu și necurmat apoi, autoeducație. Procedând astfel, va realiza sărbătoarea în propriul său suflet și o va putea comunica și altora. Va ajunge să facă parte dintre acei oameni rari, cari au marele dar de a ști să realizeze sărbătoarea, iar nu dintre acei cari strică sărbătoarea. Cu acest aer de sărbătoare calmă în suflet va trebui să vină educatorul la ora de religie și atunci el va avea ceva din Ion Botezătorul, care vestește minunate Nașteri în ființa învățăcelor lui...

ȘCOALA PRIMARĂ DE EXPERIENȚĂ DE PE LÂNGĂ UNIVERSITATEA DIN JENA (GERMANIA)

Intemeiată încă în anul 1844 (9 Dec.) de elevul lui Herbart, *Karl Volkmar Stoy*, a fost în cursul timpului locul de unde au ieșit unele din cele mai temeinice idei de educație și învățământ. Această temeinicie se datorește grijii cu care conducătorii ei au încercat să o adapteze nevoilor timpului de o parte, rezultatelor cercetărilor științifice, de alta. Astăzi, sub conducerea eminentului profesor de Pedagogie *P. Petersen*, școala aceasta a căpătat o nouă structură și un nou avânt. Merită să-i cunoaștem mai de aproape principiile de care e călăuzită și organizarea educației și învățământului din interiorul ei.

Bazele pedagogice. Problema, care și-a pus-o conducătorul actual, când a luat destinele ei în mână, a fost: Cum trebuie organizată acea comunitate școlară, în care copilul să primească cea mai aleasă educație, adică educația datorită căreia tendințele și dispozițiile formative ale copilului fiind cântărite, să le facă mai bogate și mai valoroase, ca întrecându-se în societatea mare să fie pentru aceasta un membru activ și de folos real.

Pentru aceasta primul principiu care trebuia fixat la baza acestei școale, a fost: *vieța școlară este o viață de comunitate, deci o viață socială*. În această comunitate se desprind dela sine conducătorii, individualitățile cu inițiativă, și cei conduși, care primesc și realizează ideile acestora. Și condușii pot fi împărțiți în două categorii: în activi, care primesc ideile și lucrează la realizarea lor și în pasivi, cei care mai mult sau mai puțin numai le primesc. Oricare ar fi situația lor, elevii sunt în orice moment și la orice ocazie cu întreaga lor individualita-

te, anul întreg, iar nu simple unelte pentru realizarea unui scop în afara lor, pentru că scopul suprem pentru ei trebuie să fie realizarea propriei lor personalități. De aceea grupările într-o societate școlară trebuie să fie mobile, iar individualitățile să se impună în situații diferite, deosebit, după capacitatea lor și să se obișnuiască a munci acolo.

Nimeni nu poate stabili care va fi structura socială și politică a viitorului. Viitorul însă va fi determinat de nevoile, interesele și luptele noilor condiții sociale, politice și economice. Toate acestea vor putea fi învinse, dacă vom avea oameni cu inițiativă, capabili și gata de a lua asupra lor povara și a o duce bucură, gata de jertfă, drepti, credincioși, de cuvânt, altruști; iar dintre aceștia câțiva, puțini, să fie gata a face mai mult decât alții, pentru acești alții, fără nicio restricție. Caracterele astfel formate sunt în adevăr oameni liberi, strâns legați de viața neamului lor.

Părinții trebuie să știe că într-o școală, în care domină aceste principii, rolul lor e de a fi ajutători reali ai învățătorilor prin sfaturile, banii și jertfa lor personală, pentru copilul lor, fără a interveni cu principii confesionale, politice, etc.

În o astfel de școală e bine să se aplice coeducația. Experiința personală a profesorului P. l-a dus la convingerea că avantajile întrec cu mult desavantajile.

O altă problemă care în urma datelor statistice din diferite regiuni ale Germaniei precum și din alte țări a dat faliment, e aceea a claselor legate de ani școlari. Copiii unei etăți, după sistemul actual, sunt grupați laolaltă și transpuși an de an în clase mai superioare, dacă au fă-

cut față cerințelor didactice. Numărul mare de căzuți dovedește că organizarea aceasta nu corespunde realității. E nevoie de timp mai îndelungat, copiii fiind organizați în grupuri cât mai apropiate de viața socială reală. În viața socială oamenii nu trăiesc grupați pe etăți ci cel mult pe grupuri de etăți, precum nu sunt grupați laolaltă cei dotați față de cei înapoiați. Școala, care pregătește pentru viața socială reală, nu se poate lipsi de niciuna din categoriile acestea, pentru că adevărata viața nu cere numai capacitate intelectuală ci și însușiri morale și de caracter, care se pot forma mai ușor și mai precis când în același grup avem copii de etăți și sexe diferite, între care dotații și înapoiații să nu lipsească de lângă cei normali. Pentru că cu cât va reda mai fidel viața socială, cu atât va pune copilului mai multe probleme umane, pregătindu-l astfel pentru îndatoririle sale de adult.

Organizația externă a vieții școlare. Școala are cu școala de copii mici, aproximativ 120 elevi. Nu-i lipsește nimic din ceea ce trebuie să aibă o școală de felul acesta: sale pentru fiecare grup în parte, sale de festivități, gimnastică, atelier, grădină pentru flori și plante etc.

Ca mobilier are mese și scaune în locul băncilor; acestea se pot aranja ușor și diferit de copii înșiși, după trebuință: în cerc dacă se citește ceva sau se povestește, separat dacă se face lucru manual etc. Sunt mese cu câte 4 locuri și cu câte un loc, la care însă pot încăpea și 2 elevi. Orice sală e așa de mare încât cu tot numărul de 40 elevi pentru grupa inferioară și mijlocie și 30—35 pentru grupa superioară, mai rămâne un spațiu mic și pentru joc. Mai sunt: un dulap pentru materialul didactic și două pentru lucrările elevilor și un scaun pentru învățător.

Acest material e cu $\frac{2}{3}$ mai ieftin decât acela al băncilor. Mesele n'au găuri pentru sticlutele de cerneală. Copiii trebuiesc obișnuiți sau să scrie cu tocuri rezervoare sau să fie cu grijă, ca acasă, și să nu verse cerneală. Ferestrele încă sunt lăsate la discreția copiilor pentru diferite colecții, înfrumusețări cu flori, după dorință proprie. Pereții, la înălțimea copiilor, sunt transformați pe cât e posibil în table de scris.

Locul nu e fix pentru nimeni. Copiii sunt liberi să și-l aleagă după lucrările pe care le fac și după condițiile pe care li le oferă societatea lor. Tot așa au libertate absolută în mișcări. Abuzurile le pune la punct, în mod spontan, însăși comunitatea. Ca urmare a acestei libertăți, copiii cu aspecte bolnăvicioase, veniți de la alte școli și-au recăpătat înfățișarea sănătoasă după 6—8 săptămâni. La fel a fost posibilă o reformă în problema pauzei. Nu există în această școală decât o singură pauză de 35—40 m. între două etape de muncă de câte 100—105 m. Mai putem socoti câte 5 m. timp de transformare a sălii pentru anumite materii, schimbarea materialului didactic, trecerea din o sală în alta, care însă nu sunt propriu zis pauze. Pauza se termină cu gimnastică de 10 m. pentru toți copiii.

Munca de 2 ore s'a dovedit a fi mai normală decât aceea de o oră, pentru copiii germani.

Vieța de comunitate a grupului. Grupele înlocuiesc clasele. Ele sunt împărțite în felul următor:

Grupa inferioară cuprinde copiii anilor școlari 1—3. Copiii anului patru nu intră sub niciun motiv aci; nici cei din anul al treilea nu e bine să fie transpuși în grupa următoare decât în cazuri excepționale. *Grupa mijlocie* cuprinde elevii din anii școlari 5—6, cea *superioară*

din anii 6—7, iar *grupa tineretului* pe cei din anii 8—10.

Trecerea dintr'o grupă în alta nu e determinată de gradul de inteligență al copilului, ci de maturitatea generală a propriei individualități, care se desprinde din atitudinea și interesul copilului față de diferitele lucruri, etc. Copilul e supus observațiilor învățătorului, care hotărăște trecerea; copilul însă poate refuza. Și nu rareori s'a ivit cazul încât autoevaluarea copilului era cea adevărată. Chiar după această renunțare copilul are dreptul să se folosească de hotărîrea învățătorului de a trece într'o grupă superioară. Copilul care se crede apt pentru o grupă superioară poate trece, însă trecerea i se poate revoca. Neînțelegeri s'au ivit numai acolo, unde părinții au cerut trecerea, având impresia că copilul lor e copt pentru grupa superioară.

Acestor grupări, care se caracterizează printr'un amestec de inteligență, sex, situație socială, Petersen le dă numirea de „forme sociale”. Ele stau sub conducerea unui educator adult, care lucrează după un anumit plan, considerându-se pe sine ca un simplu mijloc în realizarea unei organizații unitare a grupului, care la rândul ei să tindă spre formele mai superioare care domină viața comunității școlare.

Puterile active ale copilului în aceste forme se exercită liber — încă din prima zi de școală, supunându-se doar „legii grupului”, lege nescrisă, însă existentă în orice grupare socială. Se ivesc în aceste „forme sociale” grupări subordonate, determinate de prietenii, simpatii personale, interese, intervenția învățătorului, care le-a atras atenția asupra lucrului comun ce-l au de executat și asupra celei mai bune organizări. Constrângerea externă se aplică rar și numai acolo unde dispoziția in-

terioară există, având doar nevoie de un ajutor în exteriorizare. Așa vedem apoi grupări variate după împrejurări. Copilul pe care în lucrarea hărților îl vedem conducând într'o grupă de 3, în cea de socoteli e doar un membru activ, iar în cea de geografie e cu totul pasiv.

Relații și obiceiuri. Scopul principal e de a forma viața comună în cadrele grupului.

Ordinea internă e ceea ce se învață din prima zi: formele salutului la intrarea și ieșirea din sală, mersul ușor, vorbirea șoptită, ajutarea și îngăduința reciprocă.

Copiii au libertatea acțiunii în sală, însă această libertate este limitată de anumite norme: a) aceleași drepturi și datorii pentru toți camarazii, b) legăturile care trebuie să existe în raport cu spațiul redus, c) numărul mijloacelor de lucru — o anumită carte, unealtă etc. nu o pot avea toți deodată.

Posibilitatea mișcării e dată prin sistemul meselor mobile. Cei mici țin să revină la aranjamentul inițial, cei mijlocii sunt mereu în căutarea de forme nouă. Toate acestea se fac cu deosebită bucurie.

Dacă mai adăogăm la acestea posibilitatea discuției, care duc la sinceritate, rezolvirea cazurilor discutabile de către grupă și atragerea atenției asupra greșelilor comise, avem toate mijloacele principale prin care se urmărește realizarea legăturilor umane între membrii acestor comunități.

Se mai cultivă sentimentele și prin serbări.

Obişnuința cu specificitățile vieții și muncii școlare. Fiecare copil vine la școală cu impresia că locul acesta are ceva deosebit față de locuința familiară. Datoria învățătorului e de a-l introduce în cunoașterea acestor specificități care sunt: a) folosirea obiectelor și materialului didactic,

b) anumite atitudini în muncă, c) anumite cerințe metodice.

Educația social-etică în interiorul grupului se realizează prin atitudinea pe care copiii o iau față de sala sau atelierul în care se lucrează și care trebuiesc ținute curat, în ordine, prin ajutorarea reciprocă în lucrarea temelor, prin îngrijirea mâinilor la muncă, etc. Serbările grupului, luna și sâmbăta, de începere și încheiere a muncii școlare, aceea a primirii noilor elevi, acelea de la sfârșitul lui Octombrie și Martie pentru reexaminarea muncii școlare de până aci, a Crăciunului, etc.

Organizația „nașilor”. Este un sistem prin care cei mai mari au dreptul să ia în grija lor pe careva mai mic. Aceasta se face cu un deosebit fast în ziua aniversării întemeierii școlii. Acest sistem nu numai că ajută formarea legăturilor etico-sociale între mici și mari, ci este totodată un mijloc de a face să dispară prăpastia dintre copiii primului și celui de al treilea an școlar. Este o deosebită cinste pentru un „naș” să șadă lângă ocrotitul său la diferite serbări și chiar la munca școlară, când aceasta o reclamă.

Planul și problema de învățământ. După ce copilul a fost introdus în cunoașterea lucrurilor școlare și a metodei de lucru, e liber să se folosească de materialul didactic după interesul său. În privința lucrului manual, cei din grupa inferioară lucrează din hârtie, carton, bast, lut, fără să li să impună o anumită temă; cei din grupa mijlocie lucrează în lemn, metal, carton și sticlă, după anumite norme, care îi pregătește în așa fel ca în grupa următoare să poată lucra în comunități de muncă. După constatările făcute, copiii de 10—11 ani doresc în mod deosebit să cunoască tehnica de muncă a diferitelor lucruri. De aceea intervine o oarecare limitare

a muncii libere și copiii lucrează după ordinele învățătorului. Lucrări mai grele în lemn nu-și au locul în școala primară. În grupa superioară copilul e liber să lucreze ce-i convine, odată ce e stăpân pe tehnică, material, unelte și sașină. Dacă nu știe, învățătorul îl ajută.

Se predă și limbi străine pentru cei de la anul al patrulea în sus.

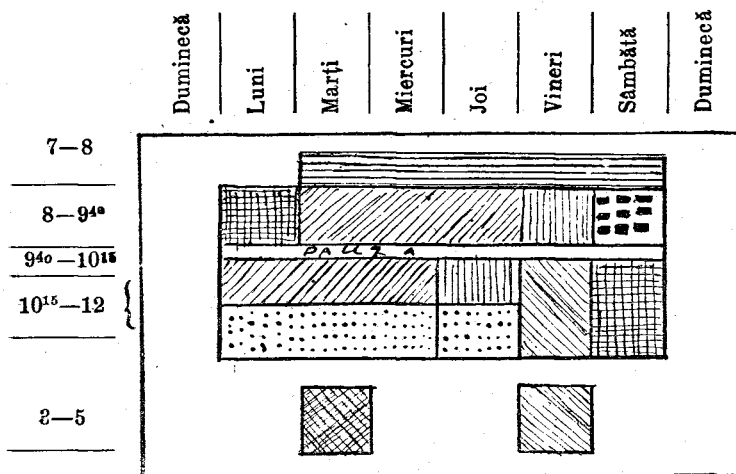
Planul de muncă are în vedere ziua, săptămâna și trimestrul. Deși psihologii dau importanță asemănătoare acestor trei timpuri, după rezultatele acestei școli, numai săptămâna are însemnătate, celelalte depind de formele muncii pe care o impune pedagogul. Iată planul unei săptămâni, pe zile: (Vezi graficul pag. 159).

Sub titlul de „cursuri” se cuprind un fel de ore suplimentare pentru copiii nou intrați într-o grupă, în care se introduc în tehnica lucrului, pentru a putea urma învățământul alături de cei vechi, sau se fac cursuri complementare pentru un anumit sistem de caligrafie, mai frumos. Se pot face cursuri de acestea și pentru copiii mai greoi, pentru clarificarea unor probleme neînțelese.

Organizarea învățământului în școală. În această privință sistemul acestei școli fixează o „școală pregătitoare învățământului”. Aceasta cuprinde cinci chestiuni: 1. Educația corporală, care se realizează prin joc, excursii, gimnastică, sport, etc. E ceea ce cere Montessori în Pedagogia antropologică a sa. 2. Îngrijirea raporturilor sociale în interiorul grupei și în școală. 3. Cultivarea limbii și a cântecului. E un fel de educație a organului vorbirii pentru a exprima corect și cel al auzului pentru a prinde bine sunetele. Nu e vorba de scris și citit aici. 4. Educația mâinii și simțurilor prin lucru manual, materia de învățământ, etc.

5. Buna dispoziție. Aceste cinci puncte ale școlii pregătitoare nu trebuiesc înțelese ca o muncă școlară legată de un anumit an școlar. Ele sunt condițiile premergătoare și

te: 1. Cunoștințele elementare de citit, scris, socotit, caligrafie, gramatică etc. 2. Cunoștințe sociale și de conducere. Se cuprind aici, pentru grupul mijlociu cunoașterea istori-

- = Cursuri
- = Obiecte din domeniul culturii
- = " " " naturii
- = Desemn, lucru manual, caligrafie
- = Cursuri de inițiere și exerciții (după nevoie)
- = " după alegere (după necesitate)
- = Forme de comunitate (serbări, muncă liberă, cerc)
- = Sport
- = Time liber in afară de școală

În același timp însoțitoare ale unui învățământ bun. Nu se poate face instrucție cu folos, dacă acestea nu sunt observate tot timpul începând cu intrarea elevului în școală până la sfârșit și corectate oricâteori se livește nevoia. Bazați pe acestea, se continuă învățământul și educația, care cuprinde următoarele trei punc-

că și geografică a țării, pentru cel superior cunoașterea geografică și istorică a lumii și a oamenilor; limbă străină; 3. Valoarea educativă a învățământului sub toate aspectele în vederea formării personalității. În această școală nu sunt note și certificate. Se tinde spre formarea unei conștiințe a autocriticii și auto-

valorificării. Copilul nu are nevoie să i se spună că scrisul său merită nota cutare sau cutare; are posibilitatea să și-l compare cu al colegilor, cu modelul etc., de unde să tragă concluzia asupra rangului ce-l merită în grupul său. În general în lucrările tehnice-artistice e suficient să se așeze toate la un loc și copilul are puțină să compare și să judece. De altfel le judecă și colegii, învățătorul, părinții, vizitatorii. La citit până în anul al IV-lea, copiii așteaptă judecata învățătorului.

Notele date de învățător distrug siguranța copilului în autocritică precum și judecata morală și conștientă lui de muncă.

La sfârșitul anului se face însă o caracterizare obiectivă, cât mai amănunțită a fiecărui copil de către toți învățătorii, care au avut de lucru cu el, pe care o supune judecății părinților pentru obiecții și complectări. Părinții știu că această caracterizare e pentru ei, nu pentru copil; acesta nu trebuie să afle nimic

din ce e scris în acea caracterizare. Se urmărește doar stabilirea cât mai completă a individualității copilului cu toate înclinările și calitățile lui. Pe baza acestui profil psihologic se alcătuiește fișa subiectivă a copilului, în scris, care se comunică și lui. În aceasta din urmă se are în vedere scopul educativ, nu cel de cunoaștere; de aceea unele laturi ale individualității copilului sunt trecute sub tăcere, altele sunt accentuate mai mult sau mai puțin, după impresionabilitatea elevului.

Încă o inovație, care merită să fie amintită, e aceea a schimbului de învățători. Odată săptămânal, pentru ziua întreagă, învățătorii își schimbă între ei clasa, adică elevii. Se evită prin aceasta o automecanizare a învățătorului cu o anumită materie și cu anumiți elevi, și este supus controlului colegilor și are și posibilitatea unei autocritici¹⁾.

Jena, Dec. 1938.

Dr. LUCIAN BOLOGA

INSEMNĂTATEA LIMBEI NAȚIONALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

de Dr. AL. BOGDAN.

Domnilor învățători!

Mi se pare curios să Vă vorbesc tocmai d-voastră, care încă sunteți dascăli, despre însemnătatea limbei noastre în învățământ. Și cine știe, dacă un dascăl apusean, englez ori francez, la un prilej ca acesta s'ar opri peste tot la o astfel de temă, care pentru el este un axiom, un adevăr ce nu mai trebuie dovedit?

Multe adevăruri au pornit din apus și au venit spre noi. Câte nu au ajuns prea târziu! Și au trebuit să se dea și la noi lupte pentru a le recunoaște. Căci calea adevărului este totdeauna cea mai ascunsă și

cea mai grea pentru cine-a apucat pe ea. Să fim mândri că suntem între cei ce se luptă și astăzi pentru un adevăr, și că nu ne-au secăt încă ideile, cu care alimentăm lupta.

De aceea un dascăl român poate vorbi despre însemnătatea limbei românești în învățământ, căci sufletul lui arde încă atins de lumina

¹⁾ Pentru aprofundarea principiilor pedagogice și a sistemului de organizare, recomandăm celor dornici bibliografia dată de prof. P. Petersen în cartea sa „Der Jena-Plan einer freien allgemeinen Volksschule“, care cuprinde 73 de broșuri și cărți referitoare la această școală.

idealului neajuns. Iar idealul acesta încă neajuns este: Și în țara aceasta, cea mai înaltă cultură românească, în cea mai desăvârșită formă a limbii naționale.

Orice stânjenește dezvoltarea limbii, împiedecă și dezvoltarea culturală; și deci pentru a grăbi pe aceasta, trebuie să nu întârziți cu nici o clipă, să nu te-abați dela drumul cel drept.

În învățământ însă drumul cel drept, mijlocul care trece fără înconjur cultura unei generații asupra celeilalte, este de sigur limba națională. Și dacă acesta este un adevăr, a cărui îndreptățire o arată ori care ramură a învățământului, cu atât mai firesc ni-se pare atunci, când este vorba de începutul instrucției, de școala poporală. Inchipuiți-vă copii de 6 ani intrând în clasă și găsind la catedră pe un învățător, care nu le vorbește în limba pe care au auzit-o ei acasă! Să nu încercăm a descrie tremurul sufletului lor; ci să socotim numai cu mintea pedagogului conștiincios, care calculează timpul. În loc să continue să clădească pe temelia așezată în casa părintească — cea mai firească și cea mai trainică temelie, menită să ție o întreagă viață de om — învățătorul va trebui să strice, să dărâme, să scoată din sufletul copiilor tot ce știu, pentru ca să înlocuiască cu altă temelie. Nu este timp pierdut, mult timp pierdut?

Punem întrebarea numai așa, fiindcă altcum ar trebui să atingem încă o chestiune, care nu are a face cu pedagogia decât numai în cazul, când știința creșterii și a învățământului a pierdut ținta și-a luat-o razna pe căi greșite; ar trebui să atingem chestiunea, dacă un om sau mai mulți oameni sunt îndreptățiți să-și impună cu orice preț voința lor și să schimbe mersul firii, care pornește pe fiecare om în viață, le-

gându-l de trecut prin nașterea sa și deschizându-i calea viitorului prin voința sa liberă.

Să reținem încă un moment condiția pusă mai sus: un învățător, care începe instrucția într'altă limbă decât în cea națională. Și să observați acum în ce clasic paradox vom ajunge.

D-voastră știți, că orice popor, care are o literatură, are două limbi: limba literară, cea scrisă și vorbită de intelectuali, și dialectul, limba vorbită de poporul de rând. În școală se învață limba literară. Urmarea firească ar fi, ca învățătorul să întrebuințeze începând din ora întâi numai limba literară. Și în școalele dela sate, unde copiii de 6 ani nici habar n'au de limbă literară. Și cu toate acestea pedagogia modernă perhoreschează limba literară în cel dintâi an de școală. Ea nu vrea să-i fure copilului nimic din averea sufletului său. Și obligă deci pe învățător să vorbească cu școlarii în dialect, așadară așa cum au vorbit cu ei tatăl și mama lor. Și atunci vă întreb: nu este oare dialectul cea mai adevărată, cea mai originală și mai sănătoasă limbă națională?

Încă odată: lozinca pedagogiei moderne este aceasta: pornește dela dialect, ca să ajungi la limba literară!

Inchipuiți-vă acum, că limba de instrucție n'ar fi cea națională. Copilul ar fi silit să învețe deci în cel dintâi an de școală o limbă străină, înainte de a cunoaște limba literară a neamului său! Iată paradoxul pedagogic. Și nu mă îndoiesc că oricare pedagog serios va vedea în el o prăpastie, un iad, o nouă închiziție; aceasta însă a sufletelor! Căci dezvoltarea logică a învățării limbilor poate fi numai aceasta: dialectul — limba literară națională — limbi literare străine.

Mi s'ar putea obiecționa însă, că

atâția oameni culți își aduc bone pentru copiii, anume ca să vorbească cu ei și să-i învețe o limbă străină. Răspund: Câte bone străine — atâția părinți, cari nu-și pot da seama de marea stricăciune ce-o aduc fiilor lor! De cele mai multe ori ideea este a mamei, care vede în bună numai un articol de modă; așa încât vedeți cum simpla părere a unor snobi poate figura înaintea nepricepuților ca un principiu pedagogic. Facem de sigur abstracție de cazurile extraordinare, când copiii sunt deosebit de talentați, ori când împrejurările de viață ale unei familii nu-i mai îngăduie nicio alternativă.

Am cunoscut și eu oameni în vârstă de 30 și 40 de ani, care la vârsta aceasta chiar ar fi dorit să învețe limba lor maternă, — fiindcă mama lor nu-i învățase când a trebuit, — pentru ca să o poată scrie și vorbi așa cum o vorbește un om cult. Și n-au mai putut-o învăța! Să nu ne mirăm, că îi cuprinde o părere de rău, ca vâul morții, când aude de numele celebre ale scriitorilor naționali și ei nu pot să înțeleagă ceea ce au văzut și simțit aceștia în cearurile lor cele mai bune. Inchipuți-vă ce ar face un astfel de om cult ținând în mână opera lui Creangă, pe care-l idolatrizează și cei mai buni scriitori ai noștri de astăzi!

S'ar uita la ea ca la o biblie veche, scrisă cu potcoave, pe care nu le poate ceti. Și dacă i-ar ceti cineva câteva pagini, parecă i s'ar deștepta o amintire: i s'ar părea c'a mai auzit odată vorbe atât de dulci, atât de potrivite, atât de senine, atât de vesele și glumețe; — a fost de mult, și-a fost parcă într'altă lume. Acum el se găsește într'o lume nouă; a trecut un ocean, și-a ajuns în ea. Și deși vede cu ochii lumea lui cea veche, casa și curtea și valea și dealul, flori și fluturi, și aude cântece

de joc și zumzet de albine și vorba aspră a tată-său și dezmiardarea mamei, și răsetele tovarășilor de copilărie, care parcă au murit cu toții, — nicio corabie nu trece pe lângă țărnul unde așteaptă el; și niciodată nu va mai ajunge acasă.

Ca dorul de casă și de țară așa-i va fi dor de limba mamei sale, pe care-a uitat-o.

Căci limba națională te face una cu pământul, care-i locul tău de naștere. Ea este o ancoră cu mii de brațe și fiecare din ele se înfige în câte un petec de pământ din satul și țara ta, ori te leagă de lucrurile și ființele, al căror chip a pătruns în sufletul tău deodată cu vorba românească.

Limba națională te face una cu neamul tău, de istoria, de cultura, de durerile și bucuriile căruia ea îți amintește prin fiecare cuvânt.

Limba este sufletul omenimii! Și înseamnă să vrei să omori sufletul copiilor, dacă nu i-ai crește și i-ai învăța în limba națională. „Școlarul se simte ca acasă în limba sa maternă“, zice un pedagog german, Linde. Și tot el, la alt loc:

„Limba este însăși ființa noastră exteriorizată și devenită vizibilă, și învățământul limbii trebuie să ușureze creșterea școlarului din izvoarele spiritului națiunii sale pentru a ajunge să o înțeleagă împreună cu tot ceea ce este omenesc și dumnezeiesc în ea“. Ba la alt loc se exprimă și mai hotărât, zicând: „Intreagă instrucția este aproape numai învățarea limbei materne“.

Revenind la ideile pe care mi le-a deșteptat tema aceasta, trebuie să mărturisesc încă o părere. Nu îmi pot închipui formarea unei personalități armonice, a unei individualități distincte, dacă ele nu s'au dezvoltat crescând neîntrerupt în aceeași atmosferă, a limbii naționale... Căci o limbă străină aduce cu sine

o lume străină, și dacă introduci în suflet o lume străină de-a lui, înainte de ce s'ar fi putut desăvârși printr'a sa, înțelegeți că din războiul ascuns între cele două lumi, între cele două suflete ale aceluiaș om, ca după orice războiu, nu va rămânea decât ruină și sânge vărsat. Și ori de câteori pierdem pe un om printr'o astfel de luptă, scade cu unul numărul celor ce muncesc conștiința la desăvârșirea neamului omenesc. Care pedagog ar putea dori sincer aceasta, de oricare neam s'ar ținea și supt regimul oricărui legi ar trăi!

Limba națională care are drepturile amintite și care se cultivă în școală astfel, aceea poate aprinde cum zice poetul Vlahuță, despre cuvânt, că

„Aprinde-n inimi ură, sau iubire,
De moarte, de viață-dă dătător.
Și neamuri poate — împinge la peire,
Cum poate-adece mântuirea lor”.

*

Dar limba națională va ajunge să aibă întradevăr o astfel de putere numai atunci, când literatura națională va fi ajuns la un înalt grad de dezvoltare și când ea va fi alungat din casele intelectualilor roboți de spiritul unei culturi streine, hrana pe care aceasta li-o dădea zilnic și celor ce ar fi putut-o lua în forma limbii naționale.

Prin urmare un mijloc al limbii naționale în învățământ este o bogată și frumoasă literatură națională, din care să se poată compune pentru școlile populare o carte de citire, bună din toate punctele de vedere, care să fie o biblie și a copiilor de școală și a celor ieșiți din ea.

Dar cel mai sigur rămâne totuși dascălul. El să cunoască bine limba națională, care să fie aceeași și a lui și a copiilor, el s'o vorbească irepro-

șabil, el s'o scrie frumos. Acolo unde această condiție este împlinită, n'avem de ce ne mai teme: acolo sufletul copiilor este mântuit și asigurat pentru pământul și neamul, din care au răsărit. O grea datorie!

Și pentru ca să vă dați seama și mai bine de marea responsabilitate ce-o aveți, termin cuvântarea aceasta iarăși cu vorbele dascălului Vlahuță adresate scriitorilor, schimbându-le însă adresa și punând pe scriitorul Vlahuță să vă vorbească Dvoastră, dascălilor, astfel:

Voi, în al căror suflet se frământă
Intunecate valuri de dureri
Și gânduri de un întreg popor gânde....

Așa cuvântul să vi-l pregătiți
Ca miș de inimi la un fel să bată.
Și miilor de veacuri să vorbești.
(Vlahuță: „Cuvântul”)

NOTA REDACȚIEI:

Regretatul prof. Dr. Alexandru Bogdan, dela liceul ortodox „Andrei Șaguna” din Brașov, a murit ca un erou la Zimina (Galiția), în primele lupte ale anului 1914.

Prin moartea lui, Ardealul a pierdut un profesor de elită, iar știința românească un adevărat slujitor al ei.

Dela moartea lui s'au scurs 24 de ani.

Opera lui risipită în foiletoanele ziarelor din Ardeal, în paginile revistelor, ar merita să fie adunată și publicată într'un volum, fie de Eforia liceului unde a servit, fie de „Astra” brașoveană, cu sprijinul sutelor de elevi care s'au adăpat din izvorul bogat al minții sale.

Profesorul Horia Teculescu care ne-a înfățișat, într'o monografie scrisă cu metodă științifică, figura directorului Virgil Onișiu, ne-ar putea da un cuprinzător studiu introductiv la opera prof. Dr. Al. Bogdan.

Discursul pe care-l tipărim în paginile

revistei noastre a fost rostit cu prilejul deschiderii conferinței anuale a învățătorilor confesionali din Ardeal, organizată în anul 1912 de către consistorul ortodox din Sibiu, prin Inspectorul general al învățământului, d. prof. Onisifor Ghibu.

Rostul acestei cuvântări era să întărească în sufletul învățătorilor dragostea de limba națională, să le spună răspicat că învățătorii români confesionali au datoria a cultiva în școală cât mai mult limba maternă, cu toate presiunile ce se făceau de stăpânirea străină de a da întâietate limbii oficiale.

Cuvântarea aceasta merită să facă parte dintr-o antologie în care să se aducă elogiul limbii naționale.

O păstrez între hârtiile mele dela apariția ei în 1912, în „Gazeta Transilvaniei”.

Am retipărit-o în revista noastră ca un omagiu pios adus profesorului brașovean, care a luminat mintea multor generații de tineri, dintre care unii au servit și ei la altarul culturii românești din modeste școli primare ale Ardealului.

(C. I.).

ION POP RETEGANUL.

II.

Trebue să vorbim acum și de scriitorul I. P. Reteganul, de folkloristul harnic, de gazetarul cinstit, fiindcă acesta este cel care a înfățișat mai viguros personalitatea sa, impunându-l atenției noastre și creându-i un loc de frunte printre scriitorii populari ai Ardealului. Opera lui literară se împarte în două ramuri: opera *folkloristică*, culeasă din popor și opera *originală*. Asupra celei dintâi, aprecierile sunt unanime în a-i recunoaște atât valoarea calitativă, cât și întinsa sârguință de a aduna cantitativ atâta cât până la el, cât și de atunci încolo, n'a adunat niciun Ardelean. Astfel Dl profesor Iorga zice: „E o uimire ce a strâns el într-o viață destul de scurtă și plină de atâtea greutăți. Broșurile lui de literatură a poporului înfățișează o minimă parte din tot ce avea în lada sa de acasă: manuscrise multe-multe, care conțin vreo 4000 de pagini populare; apoi multe legende”. (Oameni cari au fost — val. I pag. 93—74).

Iar Dl H. P. Petrescu scrie: „O viață întreagă a tot scris I. P. R. simțind bucurie, mulțumită sufle-

tească în scris. De aceea memoria lui I. P. R. trebue să fie scumpă sufletului românesc, fiindcă omul acesta, cât a trăit, numai binele și înaintarea semenilor săi le-a vrut și a fost unul din cei mai buni propagandiști culturali din câți i-am avut noi”. (Cuvânt înainte la „Copiii Urșului” edit. „Astra”).

O enumerare a volumelor sale de folklor va fi și mai convingătoare: *Trandafiri și viorele* (versuri) — Gherla 1884, *Inimioară* (versuri) — Sibiu 1885, *Povești ardelenesti* — Brașov 1885 (cinci volume), *Țiganii* — Blaj 1886, *Povești din viața țaranilor*, *Leont cel tânăr* — Gherla 1893, *Starostele* — Gherla 1891, *Opșaguri, cât pilite și cioplite* — Gherla 1897, *Chiuțuri de cari strigă feciorii în joc* — Gherla 1887, *Românul în sat și la oaste* — Gherla 1899, *Pintea viteazul* — Brașov, *Bocete sau cântece de morți* — Gherla 1897, *Cele 12 Vineri* — Gherla 1901, *Noorul și mintea* — Brașov.

În afară de acestea a mai dat Academia Române, după propria lui mărturisire, „5122 poezii lumești, fă-

ră colinde, descântece, etc.. (I. Breazu: Literatura Tribunei, pag. 48).

Această bibliografie desigur nu e completă, și am alcătuit-o după izvoarele Dlor Horia Petra-Petrescu și Em. Elefterescu, (1. Bibliografia operelor lui I. P. R. — „Transilvania” Nr. 6, a. 1934; 2. Ion Pop Rețeganul — „Izvorășul” Nr. 6—1932), dar până acum nu se găsește o altă mai precisă și mai completă.

Opera folkloristică a lui I. P. R., pe lângă valoarea ei istorică și literară, cu deosebire prin atenția ce a dat-o genului epic popular, mai prezintă o deosebită importanță din punct de vedere filologic. Niciun alt autor ardelean n'a îmbrățișat atât de larg variatele nuanțe ale graiului popular din Ardeal.

El a colindat întreg Ardeaul, adunând folklor de pretutindeni și așternându-l așa cum l-a auzit, „chiar așa după cum îl exprimă poporul, fără a adăuga ori lăsa ceva afară”.

Și, recomandând această metodă și altor folkloriști, zice „de crede că vreun cuvânt oarecare nu e înțeles de mulțimea Românilor — explică-l, de crede că nu s'ar putea exprima chiar după cum îl exprimă poporul în acel ținut, pună-i semne ori câte și explică această împrejurare, dar nu-l înlocuiască cu altul pentru că bine în lume”. (I. Breazu — op. cit. pag. 48). A cules un material foarte felurit: povești, balade, tradiții, bocețe, doine, chiuituri, colinde, legende etc. cuprinzând într-o singură dragoste toate creațiile literare ale poporului, pe care l-a ascultat cântând și plângând din leagăn până la mormânt. Nimeni dintre Ardeleni nu l-a întrecut pe acest drum. I. P. R. iubea și culegea poeziile populare nu numai pentru valoarea lor artistică, ci și pentru admirabilul și mângâietorul lor conținut psihic. Iată cum se exprimă el despre acest conținut în Prefața *Bocetelor*, tipărite

în 1897: „Îți aduci aminte de ceea ce a zis marele poet Alecsandri: „Românul e născut poet”. El își cântă soarta și traiul între toate împrejurările. Când intră în lume puilul de român este însoțit de cântece vesele: mama și buna, surorile și mătușile îi cântă cântece vesele; toți se bucură că a venit *om pe lume*. În cântece adoarme, în cântece se trezește, în cântece prinde a gănguri cele dintâi vorbe. De se simte rău „puilul mami”, mama și buna și mătușele-i cântă și descântă, ca să-i fie bine.

Când e mărișor de apucă a umbla prin șezători și clăci, pe la lucru și pe la moară, el cântă însuși, se pomenește cântând. Atunci cântă de dragoste și dor. Vine timpul de-l iau cătană, atunci cântă de necaz și mânie, de dor și jele, iar ai lui toți cântă cu el, cu deosebire mama lui și — drăguța lui.

Vine dela oaste; viața i-s'a schimbat și cu ea și cântecul. Acum iar cântă de bucurie și de dragoste. Se căsătorește. Ceremonia nunții stă toată din cântări de bucurie și de desfătare, toată din cântece de dragoste. A nimerit bine cu căsătoritul — nu se desparte de cântecele lui vesele; a nimerit rău — cântecele îl însoțesc și atunci, dar cântecele de ură, mânie, năcaz, jale...

Îmbătrânește omul, i-se apropie sfârșitul, acum nu mai cântă, că nu mai poate, dar ca și la intrarea lui în lume așa și la ieșirea lui din lume, cântă alții pentru el, cei mai de aproape ai lui, mama, surorile, mătușile. Cât timp a fost tare și mare și-a cântat însuși cântecele. După moarte, ca și la intrarea lui în lume, i-le cântă alții, sau mai bine zis: i-le cântă altele, căci femeia i-a cântat la leagăn și femeia îi cântă și la coșciug; aceste două soiri de cântări, ale leagănului și sicriului sunt nu-

mai ale femeii, fie ea ca mamă, bună, mătușă, soră ori prietenă”.

Dar în afară de opera lui folkloristică, I. P. R. are și o însemnată operă originală, formată din schițe și nuvele.

O parte din aceste nuvele au fost publicate de autor încă în timpul vieții sale, prin revistele, gazetele și calendarele vremii, și se găsesc în volumele: *Nuvele și schițe* — Gherla 1898, *Povestiri din viața țăranilor români* — Biblioteca populară a Asociațiunii, Nr. 1, 2, 45, 66, 78) și *Nuvele* — (Biblioteca pt. toți Nr. 567). După moartea lui, „Asociațiunea”, apreciind valoarea culturală și morală a schițelor și nuvelor lui I. P. R., atât de potrivite pentru a face educația țăranimii noastre, prin purtarea de grijă a secretarilor ei literari, mai întâi mult regretatul Octavian Goga și apoi Dl Horia Petra-Petrescu, au retipărit succesiv *Povestirile din viața țăranilor români* în 1908 în cinci volume, cu o prefață elogioasă a lui O. Goga, iar după războiu a ales din ineditelile lui materiale pentru alte zece volume, la care adăugându-se anumite retipăriri, s’au dat publicității sub titlurile următoare: *Lucă-minte slabă* și alte povestiri pentru popor, *Casa țăranului român* (sfaturi), *Un ceas de șezătoare populară* (chiuituri), *Stan Bolovan* și alte povești ardelenești, *Din Țara Hațegului* (povestiri), *Copiii Ursului* și alte povestiri pentru popor, *Dascălul Ioniță* (povestiri), *Odinioară și acum* (povestiri) *Povești din popor* și *Munți, animale și pământ* (legende). Cele mai multe din aceste volume sunt însoțite de câte o prefață scrisă de Dl H. P. Petrescu.

Aceasta e ceea ce a scris I. P. R., dar aceasta, adăugat la scrierile sale folkloristice și la cele cu caracter economic, însemnează foarte mult. Literatura aceasta n’a fost însă scri-

să nici pentru gloria de a fi scriitor, I. P. R. fiind atât de modest, nici pentru bani, cum se scrie atât de mult în zilele noastre, ci cum atât de sincer și de răspicat mărturisește el însuși în prefața volumului său de schițe și nuvele:

„De vreo douăzeci și cinci de ani scriu și eu ca multă lume, ce mă taie capul, când am vreme. Am scris din gura poporului poezii și povești, și am scris din capul meu unele lucruri și întâmplări din viața poporului nostru, după cum le văzui cu acești doi ochi și după cum biata le putui. Mai mult am privit la inima și mintea poporului nostru, dar nu prin razele cutărui neamț învățat, ci am privit-o din faptele ce săvârșește, bune, rele, cu cap ori fără cap, după cum le săvârșește. Am fost cu băgare de seamă pe ce căi devine poporul nostru la stare și vază și pe ce căi pierde aceste odore. Acestea sunt lucrurile ce mi-au făcut spargera de cap și pe acestea le-am pus pe hârtie. Acuma le adun la un loc, căci mi-am zis: doar de cumva s’a afla câte unul din bunii cititori, care să poată învăța ceva și din ele. Și dacă în adevăr ar fi așa, aș fi cel mai voios”.

Din această prefață se vede clar întreg crezul literar al lui I. P. R., el socotindu-și literatura o armă de luptă, o armă culturală, o armă morală, de care a înțeles să se folosească, cum au făcut-o și alți atâția scriitori ardeleni, nu pentru gloria sa, ci pentru propășirea poporului. Era firesc însă ca această literatură, scrisă de un om despre care Dl profesor Iorga zice că „l-a făcut scriitor destăinuirea ce a primit încă din cea mai fragedă copilărie despre frumusețile de închipuire pe care le păstrează sufletele lor întinectate cei mulți și umiliți din acest neam. Școală de gândit, simțit și scris, Facultate de litere și „cerc literar“ i-au

fost lui pe rând căsuțele Reteagului, unde meșterii spuneau povești", era firesc zic ca această literatură, scrisă cu fraze noduroase, într'un stil teluric, de către un izolat, să nu fie prea legată de severele canoane ale artei superioare, în respectarea că-
rora văd unii critici talentul unui scriitor. Privită dintr'un asemenea punct de vedere, desigur că literatură lui I. P. R. nu poate rezista unui sever examen critic, cum a ținut să-i facă Ilarie Chendi (— Foiletoane — „Un povestitor ardelean") care susține că I. P. R. din cauza puținei sale pregătiri „nu știe cum să plămădească o năvelă, de aceea n'ar putea îndrăzni să-l număr printre năvelisti noștri. Ceea ce numește Dsa „năvelă" e un gen hibrid, un cmestec de literatură populară și de proză cărturărească. Literatura asta poate fi folositoare, dar nu are decât valoare trecătoare".

Ea însă rezistă oricărui examen moral, iar valoarea ei s'a dovedit a nu fi trecătoare, cum susținea Chendi acum 40 de ani, cele zece volume editate de „Astra" în ultimii ani fiind o puternică dovadă. I. P. R. se citește mereu, se citește de cei pentru care a scris, fiind regretabil că nu se întâmplă același lucru și cu opera, destul de importantă de altfel, a inteligentului și talentatului Chendi.

Și despre opera lui Caragiale au scris unii critici că nu are decât o valoare trecătoare și totuși realitatea îi desminte, fiindcă viața socială a unui popor nu evoluează atât de repede ca ideile cutărui sau cutărui critic, și nici nu ține pas cu curențele literare.

Di Eugen Lovinescu merge și mai departe și în „Ist. lit. rom. cont." vol. IV, făcând procesul literaturii ardelenene ce, conform principiilor mișcării sămănătoriste propovăduite de Di Iorga, „pleacă și se îndreaptă

spre popor", declară că „în această istorie a literaturii române, atât de încăpătoare de altfel, nu se va pomeni direct de Reteaganul". Motivul? I. P. R. nu e un scriitor artist, nu e un creator de artă, deci nu are ce căuta într'o istorie a literaturii române. Di Lovinescu însă a înțeles întotdeauna puțin această literatură care „pleacă și se îndreaptă spre popor", chiar și atunci când aceasta a fost scrisă de către un Sadoveanu, un Goga sau un Agârbiceanu, simpatia și admirația sa îndreptându-se înspre Camil Baltazar, autorul „Strigărilor trupești către glesne" sau înspre F. Aderca, așa că e explicabil că dsa nu poate pomeni într'o istorie a literaturii române de un I. P. Reteaganul.

Dacă ne întoarcem însă cu ochii spre Ardeal, pe la 1875, când a început a scrie I. P. R., atunci când Coșbuc era încă un copil pe ulițele Hordoului, iar Slavici, puternic influențat de Eminescu și „Junimea", era la primele începuturi, iar Goga, Agârbiceanu și Rebreanu, marii scriitori de mai târziu ai Ardealului, încă nici nu se măscuseră, vom observa cu dezolare că în Ardeal, în acel timp nu apărea nicio revistă literară care să reprezinte o fermă direcție critică. „Familia" harnicului Vulcan neasumându-și un asemenea rol, nu se mișcă niciun curent literar, (în afară de lupta latinistilor pentru principiile etimologice) nu se svârcolește nicio idee critică, nu apare și nu se formează niciun scriitor de seamă. Scriitorii vestiți ai Ardealului în acel timp erau, după moartea lui Andreiu Mureșanu, Zaharia Boiu, Teohari Alexe, V. Ranta-Buticescu, etc. Ion Slavici însuși, cu tot marele său talent, dacă ar fi rămas subnotar la Cumlăuș, unde începuse să scrie primele sale încercări, n'ar fi ajuns niciodată scriitor vestit dacă nu s'ar fi luat

după Eminescu, dacă n'ar fi primit poveștile acestuia, dacă întâile sale încercări n'ar fi fost chiar corectate de Eminescu și nu s'ar fi dus apoi la Iași și la București, așa cum aveau să facă mai târziu și G. Coșbuc, G. Bogdan-Duică, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi, O. Goga, etc.

Din punct de vedere literar, ca și din punct de vedere politic de altfel, Ardealul se împotmolise pe un drum mort.

Într-o asemenea vreme a trăit și a scris I. P. R., căruia întradevăr, cum spune Dl Iorga, „Facultate de litere i-au fost pe rând căsuțele Reteagului, unde meșterii spuneau povești“. Dar chiar și când această vreme începe a se limpezi, în 1884, prin apariția sprintenei „Tribune“ de sub conducerea lui Ion Slavici, care va da un impuls puternic scrisului ardelenesc, el este silit să stea, deocamdată, la distanță de noul focar de lumină, pe deoparte fiindcă ziarul lui Ion Slavici n'a fost privit nici odată cu ochi buni de către cercurile bisericești și culturale din Blaj, în a căror orbită se mișca și a căror limbă o scria I. P. R., învățătorul confesional, și apoi fiindcă în coloanele „Tribunei“ apar, pentru motive strict personale, „două violente atacuri la adresa lui I. P. R. iscălite de I. Rusu—Șirianu — învățător și el — care era deja vechiu tribunist. A trebuit să intervină Sept. Albini cu inteligența și amabilitatea lui, ca să-l aducă pe I. Rusu—Șirianu la sentimente mai bune. Tot el îi scrie lui I. P. R. să intre în casa „Tribunei“. (N. Albu, recenzie în „Lanuri“ Nr. 1—1937, asupra „Literaturii Tribunei“). Intrând la „Tribuna“ I. P. R. publică aici numeroase povești ardelenesti.

Privită și judecată așa, și numai așa trebuie judecată opera lui I. P. R., vedem că ea vine foarte de departe, din foarte umil loc, așa încât

e o adevărată mirare că a ajuns până la noi. Și fiindcă a ajuns, trebuie s'o primim cu toată înțelegerea cuvenită.

E ceea ce a știut să facă, în afară de Dl Iorga, și Dl H. Sanielevici. „Dintre toți prozatorii ardeleni, scrie Dsa în *Poporanismul reacționar* (pg. 182) mă captivă cel care scria cu mai puțin meșteșug: bătrânul învățător I. P. R., un apostol care muncise o vreață întreagă pentru ponor — în schimbul a vreo 30 de florini pe lună. Am intrat în corespondență cu dânsul, și l-am făcut să colaboreze la revistă, („Noua Revistă Română“. Director: P. Rădulescu-Motru) începând cu 1900 și i-am editat și povestirile. Idealismul moral din scrierile lui deștepta în mine instincte vechi“. Iar în articolul „Literatura de peste munți“ (Volumul cu același nume la „Casa Școalelor“) publicat în aceeași revistă, studiază mai pe larg opera lui I. P. R. și afirmă că povestirile acestuia ar trebui să fie „o adevărată evanghelie“, iar povestirea „Popa Toma“, asemănătoare cu „Popa Tanda“ a lui Slavici, „e pătrunsă de o adevărată religiozitate a muncii“. Despre o altă povestire (Biserica pocăinții) spune: „Chiar ateu fiind (cazul criticului) ți-e simpatică religiozitatea așa cum o înfățișează și înțelege R.: simplă, blândă, sănătoasă, fără fanatism și fără exaltațiuni neliniștitoare“.

Însuși dl. C. Rădulescu-Motru, actualul președinte al Academiei Române, mărturisește nu de mult, într'un interview acordat unei reviste („Litere“ Nr. 15—1934) că a încurajat la „Noua Revistă Română“ scriitorii talentați, dintre care aminteste pe Jean Bart, Florian Becescu, M. Cruceanu, Emil Isac, Ion Pop-Reteaganul, Radu D. Rosetti, N. Pora, etc., Dl. Mihail Dragomirescu iarăși — în studiul său asupra Poporanismului (Critica vol. II. pag. 128) îl așează

alături de Anton Pan, Petre Ispirescu, Ion Creangă, Ion Dragoslav, etc.

În fața acestor aprecieri, și sincere și competente, credem că părerile Dlui Lovinescu nu stîrbesc întru nimic valoarea lui I. P. R. Unul din istoricii literari mai tineri ai Ardealului, Dl Ion Breazu, caracterizează cum nu se poate mai bine opera literară a lui I. P. R.: „*să nu-l învinuim pe I. P. R. de lipsa unor însușiri la care el niciodată n'a râvnit. El a vrut să fie și în scris dascăl, care luptă cu condeiul pentru luminarea poporului*“ (I. B. Lit. Tribunei pag. 80). Literatura sa a fost și a rămas ceea ce el a voit: *literatură educativă*. Și e bine că a scris-o așa.

N'am putea încheia fără a nu spune măcar câteva cuvinte despre activitatea lui de ziarist, domeniu în care el a venit cu același spirit îndrumător, cu același spirit de jertfă pe care l-a arătat și la catedra de învățător și în literatura pe care a scris-o. I. P. R. a colaborat cu diferite articole și foiletoane aproape la toate ziarele ardeleni ce apăreau în timpul său:

Gazeta Transilvaniei (Brașov), *Unirea* (Blaj), *Gazeta Duminecii* (Șimlău) *Poporul român* (Buda-Pesta), precum și la revistele: *Amicul Familiei* (Gherla), *Familia* (Oradea), *Revista ilustrată* (Șoimuș). A fost redactor la *Tribuna* (Sibiu) în 1899, precum și la *Foaia poporului* din același oraș. În această calitate a avut și procese de presă, ca aproape toți gazetarii români din Ardeal, și condamnat să plătească amenzi grele.

Prin 1886 a redactat, pentru învățători, vreme de doi ani, revista „*Convorbiri pedagogice*“, care a avut un puternic ecou printre învățătorii ardeleni, ca și publicația sa pentru popor: *Cărțile săteanului român*.

Acesta a fost și aceasta a făcut în Ardeal învățătorul I. P. R. Dacă manualele de istorie literară trec peste el cu prea multă ușurință, aicea în Ardeal însă, aicea unde el a muncit și a suferit, numele său e o adevărată chemare. Chemare ce cuprinde în ea lupta pentru luminarea poporului, pentru înălțarea neamului, pentru mântuirea sufletelor. În 1935, împlinindu-se 30 de ani de la moartea lui, intelectualii ardeleni, încadrați în „*Astra*“, s'au dus cu mare alaiu la Reteag și, după ce s'a slujit un parastas la mormântul lui, au așezat cu un deosebit respect o placă comemorativă pe peretele casei în care a trăit și a murit I. P. R., iar Ministerul Cultelor și Artelor, prin dl *Alexandru Lapedatu*, a fixat văduvei sale, care mai trăiește încă la Reteag împreună cu unica-i fiică, o pensie lunară de 4000 lei. E un gest care, caracterizând pe Ministru, onorează însăși Statul Român. Dar noi, cu toții, și cu deosebire membrii corpului didactic, de toate gradele, am fi și mai onorați dacă ne-am face un ideal din credința morală a lui I. P. R., din puterea lui de muncă, din spiritul său de jertfă și din viața sa neprihănită.

VASILE NETEA.

Citiți și răspândiți

SATUL ȘI ȘCOALA

BIBLIOTECA ÎNVĂȚĂTORILOR

ÎNVĂȚĂMÂNTUL DE TRANZIȚIE.

Rousseau spunea că secretul în educație e să știi să pierzi timpul. Și niciodată această subtilă observație n'a părut mai paradoxală ca azi, în secolul grabei, când toată lumea e convinsă că timpul e bani.

Niciodată lumea n'a fost atât de nerăbdătoare ca azi; niciodată parese că n'a cunoscut atât de adânc și n'a simțit atât de puternic penibilul senzației de așteptare.

Cu toții și în toate suntem grăbiți. Incluziv în educație.

Cu toate acestea, secretul educației e să știi să pierzi, nu să câștigi timp. Mare și neclintit adevăr. Și parcă nicăiri nu se poate aplica mai potrivit decât în școala primară, fiind vorba în special de clasa I.

Ardem de nerăbdare să punem copilului abecedarul în mână, să-l vedem citind. Nu ținem seama de nimic. El îndopăm cu litere din primele zile și suntem dezolați când ne dăm seama că nu le poate digera... Și de acest lucru ne dăm curând seama. Păcat că pentru copil e prea târziu: ajunși la acest stadiu, am reușit să omorâm în el toată dragostea de carte; l-am îngrozit de școală.

Graba-și poate avea rostul său oriunde în altă parte, — nu însă în școala primară și nici într'un caz în clasa I.

Și dacă totuși păcătuim, este că prea adesea uităm cui ne adresăm. Uităm că n'avem în față adulți, ci copii, deci oameni incomplet dezvoltați, oameni în devenire, oameni ce se găsesc într'un anumit stadiu, în drumul dezvoltării lor.

Și cum în graba noastră după rezultate facem uz de mijloace — fie educative ori de instrucție — ce se adresează sufletului adult, fatal este să ne împiedecăm. Și barem de-am suferi numai noi consecințele! Le suferă însă și copiii și aici păcătuim!

Natura a stabilit un ritm în dezvoltarea psihofizică a copilului, și acest ritm

nu stă în puterea noastră de a-l accelera. Nouă ne rămâne de făcut un singur lucru: *de a cunoaște bine acest ritm și de-a ne acomoda lui în tot ceea ce facem.* „*Naturae non imperatur nisi parendo*”¹⁾ spunea Bacon. Nouă nu ne este permis a forța legile acestei dezvoltări. Dacă o facem totuși, nu întârzie să se arate consecințele: grave și pentru învățător, dar mai cu seamă pentru copil.

Trebuie să lăsăm ca evoluția sufletului copilăresc să-și urmeze cursu-i firesc. Graba aici nu-și are rostul.

La noi, ca și în aproape toate țările din lume, școlaritatea începe la șapte ani. Și nu întâmplător s'a stabilit această dată. Psihologia experimentală, în măsura și cu posibilitatea mijloacelor ei de până acum, a studiat minuțios acest ritm al dezvoltării psihofizice a copilului și pe baza cercetărilor făcute a stabilit că la vârsta de șapte ani el poate începe școala. A arătat adică gradul de dezvoltare pe care-l are copilul la această etate.

Psihologia experimentală n'a stabilit însă și programa analitică în învățământul cu copiii de această vârstă. Nici nu ține de ea dealtfel. Lucrul acesta ar fi să-l facă pedagogia, — adică o ramură a ei, didactica. Cum însă nu totdeauna făunitorii de programe analitice și cei de manuale didactice sunt abili psihologi și educatori, — și cum nici învățătorii toți nu sunt îndejuns de inițiați în ale psihologiei și didacticii, explicabil este că se fac greșeli, — cari, fie că purced de sus, ori de jos — turbură întreg aparatul învățământului.

Graba de care vorbeam este o *greșală*, — însă înainte de toate o *consecință* a unei alte greșeli: încălcarea programei analitice.

Învățătorii și-au dat curând seama despre aceasta și au protestat pe toate căile. A protestat oficial și pedagogia.

¹⁾ Naturii nu-i poți porunci decât supunându-i-te.

Rezultatul e că programa s'a modificat, descărcându-se simțitor.

De astădată și în această privință nu mai avem a ne plânge.

Noua programă este superioară, tuturor celor dinaintea ei și pe altă latură: ea mi e rigidă și nu se impune categoric, în toate amănuntele, așa cum este. Ea se lasă interpretată dela regiune la regiune, dela loc la loc, dela copil la copil. Și acest lucru constituie realizarea celui mai mare deziderat dăscălesc în materie de învățământ.

Este alcătuită ținând seama de ritmul dezvoltării fizice și sufletești a copilului.

Și atunci nu trebuie să ne grăbim. Mă gândesc îndeosebi la învățământul de tranziție, peste care se trece de obicei ușor, ca și cum n'ar avea nici o importanță.

În privința duratei acestui învățământ, didacticienii sunt de păreri diferite. Unii cer un an întreg. Și acest an să fie „ca un inel de articulație între grădina de copii și școala primară elementară. La șase ani copiii ar trece în școala primară, al cărei prim an ar fi o continuare a grădinei de copii, dar și o oarecare introducere în învățământul propriu-zis¹⁾).

Alții cer mai puțin: 3—4 săptămâni. Că e absolut necesar acest învățământ, o spun și unii și alții.

Să vedem acum de ce este necesar și cum trebuie înțeles acest învățământ tranzițoriu.

Rousseau credea că până la 12 ani copilul n'are dezvoltată judecata, că nu poate raționa și că deci până la această vârstă nu trebuie să-l chinăm cu nici un fel de învățătură. După el, școlarietatea ar urma să înceapă la 12 ani. Evident, azi nici vorbă nu poate fi despre așa ceva. Și nu putem întârzia instrucția copilului atât de mult, din două motive: întâi pentru că i-ar rămâne copilului prea puțin timp pentru a-și câștiga cunoștințele necesare pregătirii sale pentru via-

ță, și'n al doilea rând, că am lăsa pierdută înzadar tocmai cea mai potrivită epocă pentru câștigarea acestor cunoștințe.

Pedagogia a stabilit că pentru educația simțurilor și pentru câștigarea bunelor deprinderi, copilul e îndeașuns de dezvoltat la șase ani, ca să înceapă la grădiniță.

Binet a găsit că la 7—8 ani copilul poate raționa, este capabil de oarecare abstracțiuni, și că deci poate începe instrucția.

Dar ceea ce a găsit Binet este valabil pentru toți copiii de șapte ani, cari urmează să intre la școală? Evident că nu. Ar însemna să neglijăm particularitățile individuale ale fiecăruia. Și dacă totuși legea obligă pe toți cei de această vârstă să vină la școală, și dacă-i supune pe toți la același învățământ, cu aceeași programă, *învățătorul trebuie să-și cunoască copiii*, pentru ca să știe ce are de pretins fiecăruia: el trebuie să aducă în acest sens un corectiv programelor oficiale, adaptându-le împrejurărilor și individualității copiilor pe cari îi are.

Nu toți copiii sunt deopotrivă de dezvoltati sub raportul fizic și sufletec. — urmează deci că și eforturile pe cari vor putea să le facă vor fi diferite. Dacă toți au etatea cronologică de șapte ani, nu la toți este aceeași etatea psihologică, — ori pentru învățământ, nu vârsta cronologică, ci aceea psihologică interesează în primul rând.

Nu toți vin deopotrivă de sănătoși și nu toți cu aceeași ereditate. Nu toți vin din același mediu. Dacă unii trăesc în confort, având tot ce le trebuie, sunt alții care vin la școală fără să fi mâncat. Dacă unii s'au bucurat acasă de un tratament și o educație mai bună, sunt alții în schimb, cari vin de pe maldanuri. Unde să mai adăugăm că, pe când unii au umblat un an sau doi la grădiniță, sunt alții cari nici n'au văzut-o. Ori aceasta înca-i o mare diferență.

Iată atâtea diferențieri între copiii care ne vin pentru prima dată la școală. Cum

¹⁾ I. Nisipeanu: *Metodica Religiei și a L. române* p. 12.

mai poate fi vorba de a începe, — orice fel de învățământ —, înainte ca învățătorul să cunoască și să țină seama de toate acestea?

Iată un rost și-o bună întrebuintare ce se poate da învățământului de tranziție: învățătorul să caute în acest timp să-și studieze și să cunoască elevii. Evident că nu poate fi vorba în atât de scurt timp de-o cunoaștere serioasă și amănunțită. Aceasta se va completa în cursul anului. Acuma e vorba doar de a determina și stabili realități mai izbitoare, de-o mare importanță totuși, pentru un bun și normal început de an școlar.

Iată câteva din ele:

În primul rând, învățătorul va face vizite tuturor copiilor, la domiciliu. Și aceste vizite, pe lângă legăturile de colaborare pe cari le stabilesc între familie și școală își au rostul lor din alt punct de vedere: învățătorul va cunoaște părinții și familia sub toate aspectele: sănătate, igienă, alimentație; ereditate, inteligență, mentalitate, tratament; de la mamă poate primi informații prețioase cu privire la eventuale boale și consecințe ce-a suferit copilul de pe urma lor. Cunoaște prietenii și ocupațiile de predilecție ale copilului. Și câte alte lucruri poate descoperi învățătorul cu astfel de ocazii! Și câte nedumeriri de mai târziu o să-și explice el cu aceste informații culese!

În al doilea rând, le va face tuturor măsurările antropometrice: greutate, talie, perimetrul toracic. Cel puțin acestea. Pentru celelalte e nevoie de aparate speciale, pe cari nu toate școlile le au. Un cântar și un metru însă, se pot găsi oriunde. Le va stabili apoi coeficientul de robusticitate¹⁾, care este un foarte prețios indiciu pentru dezvoltarea fizică a copiilor.

Va căuta să le determine acuitatea vizuală și auditivă, iar cazurile de insuficiențe mai pronunțate vor fi prezentate medicului.

La aranjarea copiilor în bănci se va ține serios seama de aceste rezultate. Cum o să așezăm în băncile din urmă un copil ce nu vede ori nu aude bine?

Însfârșit, după această sumară cunoaștere a familiei și mediului în care trăiește, după ce a mai cules și câteva date referitoare la dezvoltarea fizică a copilului, învățătorul va căuta toate mijloacele pentru a se apropia cât mai mult de *sufletul* elevului, căutând a-l cunoaște cât mai temeinic. Îl va fi melipsit un carnetel, în care va însemna zilnic observații mai caracteristice fiecăruia. Cum aceste observații nu sunt suficiente, învățătorul va căuta să le determine cel puțin inteligența, în mod experimental. Pentru început, e mult și atât dacă o face. Dacă va fi curios să le cunoască și fondul apercipiv, cu atât mai bine. Mijloace pentru a le determina sunt atâtea! Mai la îndemâna fiecăruia e „Scara metrică” a lui Binet. Institutul de Psihologie Experimentală din Cluj are și teste pentru măsurarea inteligenței la copii de șapte ani.

Iată atâtea lucruri de știut despre elevii noștri înainte de a începe cu ei un învățământ sistematic. Ori toate acestea, când se pot face mai bine, și când își pot avea un rost de a le face, dacă nu la începutul anului, în primele săptămâni de școală — deci în învățământul zis „de tranziție”?

Nu putem începe lucrul înainte de a ști cu cine avem de a face, înainte de a ne cunoaște copiii.

Dar toate acestea, pe care le-am amintit, au un caracter individual. Tocmai pentru aceasta am spus că e bine să le cunoaștem. Exista însă date și realități în viața copilului, cari au un caracter general. E bine să le cunoaștem pe cele dintâi, — e necesar să știm pe acestea din urmă.

Cursul evoluției sufletești la copil este același al tuturor, oriunde s'ar fi născut, ori în ce mediu ar fi trăit. Micile deviații, cari constituie individualitățile, nu pot schimba marele și firescul drum, care este al tuturor.

¹⁾ T — (Gr. + media per. toracic).

Iată și câteva lucruri de acest ordin, pe cari nu-i permis să le uite dascălii ce au clasa I.

Dacă legea ni-i trimite să-i instruim, considerându-i capabili pentru aceasta, noi să nu uităm totuși că ei sunt copii. Au lăsat acasă o lume a lor, în care au fost stăpâni. Au lăsat-o, și-au venit la școală cu inima strânsă, tîmizi și fricoși. Au venit pentru a li-se începe instrucția: un ce al cărui sens ei încă nu-l pătrund. De aceea, acest prim pas trebuie făcut încet, pe nesimțite, fără grabă.

Trecerea dela viața de ultimă și joc, — singura pe care au cunoscut-o, să se facă fără ca ei să-și dea seama. Viața de școală trebuie să fie o continuare a celei de acasă. Și cum copilul acasă n'a cunoscut obiecte de învățămînt, să nu-l punem prea de timpuriu nici noi la aceasta. În măsura în care și în aceste prime săptămîni de școală poate fi vorba de învățămînt, apoi acesta să fie ocazional și general: învățămînt cu adevărat de tranziție, care să-l pregătească pentru cel sistematic de mai târziu.

Să nu uităm nici un moment de ce sunt capabili, de ce pot da, — și niciodată să nu le cerem mai mult decât atât.

„Pe potecile, întâi, înguste și neabătătorite, apoi din ce în ce mai largi, și mai metezite, ale simțurilor lor, au călătorit în fiecare clipă către locuința spiritului, — creierul — nenumărate impresii de toate felurile și nuanțele; impresii între cari s'au produs interferențe din cele mai complexe, mai încălcite. Și oricât puterea de atenție din ce în ce mai crescîndă, cu efectele ei din ce în ce crescînd: abstracția și generalizarea, se va fi străduț pe urmă să destrămeze rețeaua aceasta de cunoștințe, complexă, încălțită, să ordoneze și să claseze intuițiile lor sensibile despre lume, ea rămîne în masa ei cea mai mare, așa complexă, încălțită. Cunoștințele copiilor se prezintă în blocuri mari, în conglomerate de intuiții,

încătușate pe fire de asociație ce nu se pot rupe cu una cu două¹⁾).

Datorită concretismului puternic de care sunt stăpîniți, cunoștințele pe cari le-au sune legate de anumite lucruri, ființe ori întâmplări. Numai educația științifică de mai târziu îl va ajuta să-și explice anumite fenomene, a separa unele de altele aceste întâmplări individualizate, a le grupa în altă ordine, a generaliza. Toate acestea însă se fac cu încetul. Procesul sufletească este anevoios, noi trebuie să-i ajutăm, — nici într'un caz să-i forțăm.

După Piaget, procesul dezvoltării sufletești al copilului, se mai poate vedea în sintaxa limbii sale. Până pe la 7—8 ani, el nu posedă decât conjuncția „și”. „De-oarece”, „de aceea”, „deci”, „fiindcă”, pentru el sunt fără sens: „o probă că mintea lui n'a ajuns încă la gândire propriuzisă și la deducție.

Aceste sune cele două caractere mai însemnate ale spiritului copilăresc: juxtapunerea judecăților sau incapacitatea de a deduce, și sincrismul, sau incapacitatea de a sintetiza, întrebuintînd înglobarea imaginilor și judecăților, fără vreo regulă logică¹⁾.

Piaget ca și A. Kirkpatrick, spun că dezvoltarea pe această latură intelectuală a copilului, progresează mult odată cu socializarea lui. Până la intrarea în școală, copilul era stăpînit de un puternic ego-centrism, ce-l împiedeca de a privi faptele și lucrurile și din punctele altora de vedere. Odată cu intrarea sa în școală, împrejurările îl pun în situații noi, forțându-l să judece altfel. Și cum instinctul său social îl leagă puternic de grupul din care face parte, încetul cu încetul își dă seama că mai pot fi și altfel de interese, — și de alt ordin decât cele individuale; că uneori aceste interese sune su-

¹⁾ I. Nisipeanu—Geantă: Met. Religiei și a L. române. p. 6.

²⁾ Voiculescu și Stanciu Stoian, Metodică p. 9.

superioare celor personal ale sale, și că trebuie să cedeze lor.

Școala românească în această privință are un auxiliar prețios: Străjeria. Dacă imaginea societății în care va trăi copilul, se poate oglindi în clasa sa, apoi și mai bine se poate oglindi în cuibul din care face parte.

Această mică familie, oferă copilului — tocmai prin cadrul restrâns pe care-l are, și prin familiaritatea ce domnește în ea — toate posibilitățile unei ideale socializări.

Prin continua conducere în sânul cuibului, prin activitățile de ordin altruist, — dincolo de interesul imediat personal, prin sprijinul ce-și dau reciproc, prin solidaritatea ce-i leagă, copilul își face o serie întreagă de deprinderi, pe cari n'a avut unde să le câștige până acum; își pierde timiditatea; simte că însemnează și el ceva în acel mic colectiv, și-și iese din egocentrismul atât de caracteristic sufletului său.

Iată o altă mare grijă pe care trebuie s'o aibă învățătorul la început de an, cu copiii de cls. I: împărțirea lor în cîuiburi, după criteriile cunoscute: sex, prietenie, vecinătate, etc. Și-i de mare importanță aceasta. Până la începutul învățămîntului sistematic, al cărții, copiii își vor fi câștigat o serie întreagă de inițieri și deprinderi, ce vor servi mult învățătorului, mai târziu.

La sat maicuseamă, unde sunt rare grădinițele, copiii vin la școală direct din familie. Și aici, sînt cu atât mai necesare aceste înfăptuiri.

Fiind vorba de ocupațiile propriuzise, „de clasă“, cu copiii în acest timp, învățătorul se va conduce după programa analitică, care, așa cum este alcătuită acum, este un bun călăuzitor. Nu va pierde însă nici un moment din vedere căteva lucruri, caracteristice sufletului copilăresc, — lăsându-se călăuzit de ele în tot ceace va face:

Nevoia de activitate a copilului este o necesitate și de ordin biologic și psihologic, care trebuie satisfăcută. Copilul tre-

bue să se miște, să lucreze, să se joace. Lucrul manual, desenul, jocul sînt activități ce corespund acestei necesități. Și dacă ne gândim la covârșitoarea importanță a imaginilor kinestetice în dezvoltarea sufletului copilului, pătrundem valoarea acestor ocupații, când sînt bine întrebuințate.

Tot în legătură cu acestea stă o altă mare necesitate copilărească: aceea de a intui. El este robul simțurilor. Atenția lui e sensorială. Vrea să vadă, să audă, să pipăie totul. Sărăcia sa apercceptivă îi dă o foame intelectuală ce pune în acțiune toate simțurile, făcându-l în același timp extrem de activ. Intuițiile, cât mai multe și cât mai complete, ar darul de a astămpăra această foame. Și dacă ne mai gândim la ceea ce spunea I. Loke, că „nimic nu este în inteligență care să nu fi trecut prin simțuri“, ne dăm seama cât de important este de a răspunde acestei necesități copilărești.

Deci intuiții, înainte de povestă! Ele își au rostul lor în exercițiile de vorbire, — reproducându-le, — în înțuirea lumii externe care nu-i poate cădea sub simțuri. Pentru ceea ce-l înconjoară, trebuie să intuiască materiale. Copilul și așa este un fantast. Și este, „nu din prea multă bogăție sufletească — lucru care s'a crezut dintru început — ci tocmai din cauza lipsei acestei bogății“¹⁾. Intenția noastră care este alta decât că să-i umplem acest gol sufletec? Și cum i l-am putea umplea, decât dându-i cât mai multe intuiții?

Iată cam ce-ar trebui să însemneze învățămîntul de tranziție.

În el se pune temelia învățămîntului de mai târziu. Și dacă învățătorul se va pătrunde de importanța lui, dacă-l va face conștiincios, și maicuseamă dacă va trece prin el fără grabă, nu va avea decât de câștigat. Și el și copiii.

L. ZAVASCHI.

¹⁾ St. Stoian: Metodica pt. cl. I. p. 25.

O DATORIE SFÂNTĂ.

În viața unui popor, ca și în aceea a unei familii, sunt rânduri de oameni care cunosc din plin asprimele soartei, pe când alte rânduri trăiesc lesne, profitând mai mult sau mai puțin de truda înaintașilor.

Mărginind această constatare la viața românească, cei care am făcut războiul și ne-am văzut șirurile secerate fără cruțare, care am cunoscut a doua zi după triumful bătăliilor umilințele tuturor parvenitilor și mai ales teroarea și ticăloșia micilor tirani politici, trebuie să mărturisim că profunda noastră nemulțumire ne-a făcut să privim cu egală amărăciune și pe cei care meritau disprețul nostru, dar și spre tineretul pe care-l socotisem cândva vrednic de jertfa noastră, căruia însă, îndată după războiu, nu-i mai acordam inima noastră.

Fără îndoială că tineretul și-a avut partea sa de vină, preferând atăția ani agitația sterilă, muncii constructive, risipând energia sa, care e o parte a capitalului național, în greve și violențe care au păgubit țării în toate privințele.

Poate că nu ne resimțim atât de pe urma marelui războiu, cât ne resimțim de pe urma convulsiiunilor în care a fost împinsă țara în urma conflictului dintre tineri și bătrâni.

Cu totul departe gândul de a spune că vina o poartă numai tinerii. O poartă și ei, dar mai mult o poartă aceia dintre vârstnici care, deținând locuri de răspundere în viața statului, n'au muncit destul și nu și-au jertfit interesele personale pentru colectivitate, ci au făcut din funcția lor un izvor de nesecate beneficii materiale și de nemeritate onoruri. S'au deschis astfel lacome apetituri și nu e de mirare că cei tineri, invocând principii de virtute pe care nu le practicaseră încă, îm-

pinși unui de focul idealurilor tineresti, dar foarte mulți de ispitele unui traiu lesnicios, au dat asalt puterii, pe care deținătorii ei mai vechi au apărut-o cu îndârjire.

Astfel curgerea vremurilor, care ar trebui să păstreze totdeauna aspectul atât de expresiv al luptătorului care în cea din urmă clipă a vieții sale încredințează tânărului urmaș spada sa, sau făclia, simbolizând astfel trecerea îndatoririlor și a credințelor dela o generație la alta, a fost tulburată la noi de răbufniri de nemulțumire, care ne-au turburat într-o măsură mai mare decât toate amenințările dela frontieră.

Cel ce se va ocupa vreodată de procesul dintre generații, va stabili cine poartă o povară mai mare de vină, dar cum timpul nu-i potrivit încredințării, trecem peste această epocă umbră a vieții noastre, ca să ne oprim în fața celei mai tinere generații românești, *lumea școlai.*

Prinsă în obiectivul celor două curente exterministe, de stânga și de dreapta, școala românească a fost socotită în prea multe părți ale țării o pepinieră de aderenți politici, și mulți tineri, prea mulți, au părăsit grijile cărții pentru aventurile propagandei. Dacă s'ar putea face o statistică a elevilor care și-au încheiat viața de școlari pe băncile tribunalelor civile sau militare, ne-am îngrozi. Ne-am îngrozi și de inconștiența cu care atâtea vieți tinere s'au abandonat unor credințe dăunătoare și de durerea părinților, dacă ar fi posibil s'o cunoaștem în tot tragicul ei.

Străjeria a pus capăt acestui desmăț care amenința să ucidă sufletele tinere cu iluzia unor idealuri atât de nebuloase încât nu puteau trăi decât în umbră și încă odată idealul în numele căruia au trăit și

s'au jertfit înaintașii noștri și-a luat locul de cinste în inimile tinere.

A trăi pentru Neam și Rege, a munci pentru înălțarea Patriei cu aceea mișcare a sufletului care face din disciplina consimțită un nesecat izvor de putere și de voie bună, a crede că mai presus de orice interes stau interesele generale, înseamnă că te-ai hotărât să înfrunți viața cu un avânt eroic care poate să deschidă cele mai largi și mai luminoase drumuri în istoria neamului.

Aceasta este atitudinea sufletească a tinerei generații, care se ridică sub semnul cruciuliței albastre, pe care străjerii o poartă cu îndreptățit orgoliu și în numele căreia ei cuceresc Țara cu brațele lor, cu mintea lor, cu cântecele lor, cu credințele lor.

Sub ochii noștri, nelimpeziți încă îndeajuns ca să poată înțelege tot misterul unor minunate prefaceri, copiii noștri, ocrotiți de „Straja Țării”, înfruntă vremurile cu toți sorții de isbândă, pentru că iubirea Patriei a aprins în sufletele tinere acel generos avânt care a caracterizat întotdeauna pe adevărații patrioți.

Niciodată, în ultimele două decenii, Țara n'a trăit mai în plin sentimentul puterii și al siguranței sale ca acum, când dela un hotar la altul aceeași credință face din milioanele de străjeri o uriașă armată de tineri capabili de muncă, capabili de jertfă.

Cei ce vin după noi nu vor fi numai beneficiarii unui trecut pe cât de glorios, pe atât de dureros. Ei își câștigă prin ei înșiși drepturile și răspunderile pe care istoria le așează în calea neamului și nu vor să se împace cu oricare destin. Pe al lor, și-l făuresc singuri, în cea mai bună tradiție a vieții românești, cu sufletul înălțat spre frumoasele idealuri creștine și naționale.

A lipsi pe acești copii de dragostea noastră, împinsă, dacă trebuie, până la cele mai mișcătoare dovezi ale iubirii părintești, ar fi un păcat de neiertat chiar și unei generații care, împlinind glasul profetic al marilor patrioți din trecut, e așezată pe cel mai înalt plan al recunoștinței neamului, din toate timpurile. De aceea toate inimile românești să se deschidă larg, cât mai larg, ca să simtă și cel din urmă copil al Țării că pe drumul datoriilor sale, astăzi mici, mâine copleșitoare, nu e purtat numai de avântul său, ci de dragostea aprinsă a tuturor și mai ales a celor bătrâni. Prin acest sentiment putem trăi de-a-pururea în amintirea Neamului. Cine nu aspiră, oare, la această fericire, care poate garanta viitorul României mai mult decât toate alianțele.

Linia de rezistență a popoarelor care merită să trăiască se confundă astăzi cu capacitatea lor de jertfă și de iubire.

Nu vom fi printre cei din urmă!

D. GOGA.

Rugăm pe cititorii noștri să achite
abonamentul pe trecut și anul curent.

LEGEA SERVICIULUI SOCIAL.

CAP. I.

Atribuțiile serviciului social.

Art. 1. — Pentru munca de ridicare a satelor și orașelor se înființează o instituție autonomă, numită Serviciul Social.

Această instituție are de scop:

a) A pregăti și conduce tineretul de ambe sexe, absolvenții din toate categoriile de școli, în munca de reorganizare a satelor, înțeleasă ca o obligațiune cetățenească și națională;

b) A crea, în acest scop, ca organ de execuție al său, Căminul Cultural, cu menirea de a conduce viața satului, prin conlucrarea locuitorilor în interesul obștesc, și prin coordonarea și unificarea activităților depuse la sat de autorități și de inițiative particulare;

c) A organiza și conduce opera de cunoaștere a țării, prin cercetări monografice, care vor forma temelia lucrărilor Serviciului Social;

d) A organiza școli pentru educarea sătenilor și orașenilor în vederea activității Căminelor Culturale și școli pentru pregătirea tinerilor chemați la Serviciul Social.

CAP. II.

Conducere și Administrare.

Art. 2. — Conducerea și administrarea Serviciului Social este încredințată unui Consiliu Superior de îndrumare și unui Comitet Permanent.

Art. 3. — Consiliul Superior de îndrumare hotărăște directivele generale ale Serviciului Social și coordonarea activității Ministerelor, Serviciilor publice și Societăților Culturale.

El stă sub înaltă președinție a M. S. Regelui și este alcătuit din următorii membri:

1. Președintele Consiliului de Miniștri;
2. Ministrul de Interne;
3. Ministrul Educației Naționale;
4. Ministrul Cultelor și Artelor;

5. Ministrul Sănătății;
  6. Ministrul Agriculturii și Domeniilor;
  7. Ministrul Economiei Naționale;
  8. Ministrul Muncii;
  9. Ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor;
  10. Ministrul Finanțelor;
  11. Ministrul Apărării Naționale;
  12. Președintele Serviciului Social;
  13. Comandantul Străzii Țării;
  14. Subsecretarul de Stat al Propagandei;
  15. Președintele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român „Astra” din Transilvania;
  16. Directorul General al Fundației Culturale Regale „Principele Carol”;
  17. Administratorul Casei Școalelor;
  18. Inspectoratul General al Pregătirii Premilitare;
  19. Inspectoratul General al Muncii de Folos Obște;
  20. Un secretar dintre Directorii Fundației Culturale Regale „Principele Carol”.
- Art. 4. — Organul de conducere și administrare al Serviciului Social este un Comitet Permanent, numit prin înalt Decret Regal, compus din un președinte și doi membri, dintre care unul desemnat dintre membrii Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român („Astra” din Transilvania).

Președintele Comitetului Permanent de conducere și administrare este inamovibil și are rangul și atribuțiile unui Ministru de Stat; el este conducătorul efectiv al instituției și poartă titlul de Președinte al Serviciului Social.

Președintele Serviciului Social va fi convocat să ia parte la ședințele Consiliului de Miniștri ori de câte ori vor fi aduse în discuție chestiuni privitoare la Serviciul Social.

CAP. III.

Obligativitatea Serviciului Social.

Art. 5. — Absolvenții de ambele sexe, ai Universităților, ai școlilor și institute-

lor superioare sau speciale, sunt obligați să îndeplinească Serviciul Social la sate și să prezinte, pentru a-și primi diploma un certificat doveditor.

Deasemenea, diplomele obținute în străinătate nu pot fi echivalate și valorificate, decât după prezentarea acestui certificat.

Certificatul de împlinire a Serviciului Social este obligator la numirea într-o funcție publică, precum și la acordarea liberei practice.

Durata Serviciului Social nu poate fi mai mare de un an.

Serviciul Social se îndeplinește în tot cursul anului.

Serviciul Social obligator se face la sat, după prevederile cuprinse în Regulamentul de organizare și funcționare a Serviciului Social.

Art. 6. — Inspectoratul General al Muncii de Folos Obștesc precum și taberile de muncă organizate de acest Inspectorat și de Inspectoratul Pregătirii premilitare cu tinerii elevi sau studenți, precum și cu tinerii săteni din formațiile premilitare, vor sta sub autoritatea Serviciului Social.

Art. 7. — Autoritățile de Stat și, în deosebi Ministerul Educației Naționale, Administrația Casei Școalelor și a Culturii Poporului, Ministerul Cultelor și Artelor, Ministerul Sănătății, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Economiei Naționale, Ministerul Internelor și Propagandă, cărora le corespund ramurile principale de activitate ale Serviciului Social, sunt obligate a da tot sprijinul, atât al puterilor publice cât și al mijloacelor materiale, pentru aplicarea acestei legi.

CAP. IV.

Căminul Cultural.

Art. 8. — Serviciul Social se execută prin Căminele Culturale.

Art. 9. — În acest scop, se înființează în fiecare sat un cămin cultural, iar la orașe cămine culturale orășenești.

Art. 10. — Căminul Cultural este o uni-

tate de lucru alcătuită și condusă de localnici, săteni, intelectuali și fii ai satului, plecați din sat. El este organul de execuție al Serviciului Social.

Scopul Căminului Cultural este de a ajuta, întări și adânci acțiunea Bisericii, a Școalei și a autorităților de Stat.

El va coordona și unifica toate activitățile desfășurate în sat de organele de Stat și sociale, prin dezvoltarea armonică:

1. a culturii sănătății, prin preîntâmpinarea și combaterea bolilor, precum și prin educația fizică a poporului;

2. a culturii, muncii prin îndrumarea ei către o mai bună producție;

3. a culturii minții, sufletului și de educație națională, pe toate tărâmurile vieții obștești.

Căminul Cultural este persoană juridică, el este condus de un sfat cultural, cu un președinte ales și un director numit.

Directorul Căminului Cultural face parte de drept din consiliul comună.

Un statut, un regulament, precum și instrucțiuni speciale vor arăta chipul cum se organizează și administrează Căminul Cultural.

Unitățile de lucru la sate ale Instituțiilor de Stat pentru educația tineretului și ale Societăților care și-au însușit programul Serviciului Social vor lucra prin Căminele Culturale.

Clădirea Căminului va adăposti în despărțiri distincte, cele trei secții: 1. sanitară (dispensar și farmacie, baie, maternitate); 2. economică (cooperative, brutărie, măcelărie, remiză de unelte agricole, etc.); 3. culturală (sală de festivități, conferințe, radio, etc.; bibliotecă cu sală de lectură, muzeu, sală pentru școli țărănești cu ateliere de țesătorie și meșteșugari țărănești).

În localul Căminului Cultural își vor avea sediul de asemenea unitatea locală a „Străzii Țării”, formațiile locale ale Inspectoratului Pregătirii Premilitare, formațiile post-militare, organul local al Inspectoratului Muncii de Folos Obștesc, precum și orice organizație de cultură,

educație și muncă obștească, încadrate în programul Serviciului Social.

Comunele sunt obligate a pune la dispoziția Căminului Cultural, în centrul satului sau lângă instituțiile comunale, terenul necesar pentru construcția localului său.

Comitetele muncii de Folos Obștesc și ale Pregătirii Premilitare, pe ținuturile, județe, municipii și comune, prevăzute de Legea Muncii de Folos Obștesc și Legea Pregătirii Premilitare, se contopesc în sfaturile Căminelor Culturale respective.

Art. 11. — Preoții, membrii corpului didactic, funcționarii administrativi (notarul, secretarul comunal, primarul, preotul), precum și orice profesioniști salariați de Stat, ținut, județ sau comună, sunt obligați să-și încadreze activitatea de muncă obștească în Căminul Cultural.

Cei ce se sustrag acestei obligații, vor fi supuși la sancțiuni disciplinare, la cererea Serviciului Social către șefii autorităților respective.

În fiecare an se vor trimite autorităților respective pentru statele de serviciu, fișele de activitate ale funcționarilor de Stat, ținut, județ și comună, care au lucrat în cadrul Căminelor Culturale.

Ministerele și autoritățile ținuturilor, județelor și comunelor vor da întâietate la numire și înaintare persoanelor care au lucrat în cadrul Căminelor Culturale.

Art. 12. — Pentru coordonarea activității Căminelor Culturale din cuprinsul unui județ, se creează în fiecare capitală un cămin cultural județean; deasemenea, se înființează Cămine Culturale orășenești centrale, menite să coordoneze activitatea Căminelor Culturale din oraș.

Directorul Căminului Cultural județean, precum și directorul Căminului Cultural orășenesc central vor fi numiți.

Directorul Căminului Cultural județean este consilierul cultural al prefectului iar directorul căminului cultural orășenesc este consilierul cultural al primarului.

Prefectul face parte de drept din sfatul Căminului Cultural județean. Deaseme-

nea, primarul face parte de drept din sfatul Căminului Cultural orășenesc.

Art. 13. — În toate județele țării sau în fiecare plasă se vor alege unul sau mai multe sate care vor fi declarate sate-model.

Ținuturile, Camerele de Agricultură, precum și orice alte instituții sau servicii publice din județele în care se aleg satele-model, sunt datoare să înscrie în bugetele lor sumele necesare pentru realizarea programului de lucru al acestor sate-model.

Art. 14. — Ținuturile vor avea, ca organ de conducere și coordonare al Serviciului Social din cuprinsul lor, o secție anume condusă de un comitet și un director numit, dintre personalitățile culturale ale ținutului.

Directorul secției ținutului este consilierul cultural al Rezidentului Regal.

Art. 15. — În ținuturile în care funcționează o societate culturală, cu ramificații pe tot cuprinsul lor și cu activitatea prevăzută de această Lege, ea poate fi însărcinată cu aplicarea Serviciului Social în ținuturile respective, statutele ei rămânând neschimbate.

Celelalte societăți culturale, persoane juridice, sunt datoare să-și însușească programul de activitate al Serviciului Social și să colaboreze cu Căminul Cultural ca o secțiune a lui, fiind libere, în același timp, să-și urmărească scopurile speciale înscrise în statute. Nerespectarea acestei prevederi, care ar duce la stingerirea activității Căminului Cultural, atrage după sine o intervenție motivată pentru retragerea personalității juridice sau a aprobării de funcționare.

CAP. V.

Înființarea Institutului de cercetări sociale al României.

Art. 16. — Se înființează Institutul de Cercetări Sociale al României, în scopul de a organiza, conduce și coordona lucrările din toate domeniile sociale, consacrate cunoașterii științifice a țării și

neamului. Institutul va contribui la stabilirea planului de lucru al Serviciului Social, prin cunoașterea țării, cu ajutorul cercetărilor monografice ale satelor și orașelor. Sediul Institutului este la București.

Institutul va cuprinde și Institute de cercetări regionale, care vor lucra sub direcțiile și sub controlul Institutului din București.

Institutul dobândește prin această Lege personalitate juridică. El se organizează și se conduce prin propriile sale organe, alcătuindu-și statutele, regulamentul de funcționare; deasemeni își administrează patrimoniul.

În vederea coordonării lucrărilor pentru cunoașterea țării, Institutul este însărcinat a federaliza Institutele publice și particulare care au activitate în legătură cu aceste lucrări.

Comitetul permanent al Serviciului Social va desemna, în termen de cel mult trei luni dela publicarea acestei legi, persoanele care vor face parte din Comitetul de organizare al acestui Institut și care vor fi alese dintre membrii Institutelor ce se vor federaliza.

Comitetul de organizare al Institutului va redacta statutul și regulamentul lui.

Serviciul Social va alocă în fiecare an sumele necesare funcționării Institutului și va pune la dispoziție localul necesar acestui Institut.

CAP. VI.

Scolile de îndrumare ale Serviciului Social.

Art. 17. — În vederea unei pregătiri gospodărești și cetățenești a săteanului, adaptată nevoilor locale și planului de reorganizare a vieții satelor românești, și în vederea pregătirii sătenilor pentru munca ce o vor desfășura în Căminul Cultural, se organizează cursuri și școli țărănești.

În acelaș scop, se creează pe lângă unitățile ostirii, cămine culturale ostășești.

Art. 18. — Pentru pregătirea conducăto-

rilor de Cămine Culturale, precum și pentru pregătirea corpului didactic al școlilor țărănești, se organizează cursuri temporare și școli permanente.

Art. 19. — Pregătirea tuturor tinerilor obligați a împlini Serviciul Social, precum și formarea cadrelor de conducere ale acestui Serviciu, se vor înfăptui prin cursuri și școli permanente organizate după un program special.

Art. 20. — Pentru buna lor îndrumare în programul Serviciului Social, toți conducătorii satului, funcționarii administrativi și profesioniștii salariați de Stat, județ sau comună arătați în art. 10 al acestei Legi, vor fi chemați la cursuri de perfecționare.

Art. 21. — În programul școlilor și cursurilor organizate de Ministere și instituțiile anexe se vor trece lucrări de îndrumare în munca de ridicare culturală a satelor și orașelor, potrivit cu programul de lucru al Serviciului Social.

CAP. VII.

Personalul.

Art. 22. — Funcționarii superiori și inferiori ai Serviciului Social și ai subdiviziunilor lui sunt asimilați funcționarilor de Stat; ei vor fi supuși ierarhiei funcționarilor de Stat și vor fi plătiți după gradul cel au, potrivit cu normele de salarizare în vigoare pentru funcționarii din Ministere. Ei se bucură de stabilitate prin derogare dela legile cu dispoziții contrare celei de față.

Membrii corpului didactic primar și secundar pot fi detașați cu anumite atribuții pe lângă Serviciul Social sau secțiile sale. Timpul cât aceștia sunt astfel detașați li se ține în seamă pentru definitivări, înaintări, gradații și ani buni pentru pensie.

Toate numirile, detașările și angajările se vor face prin decizii date de către Președintele Serviciului Social. Deciziile de numirea definitivă a funcționarilor Serviciului Social se publică în Monitorul Oficial.

Anii de serviciu prestați la Serviciul Social se vor calcula la drepturile de pensie, când funcționarul trece la altă instituție de Stat, județ sau comună, respectându-se, la numire, gradul pe care funcționarul l-a avut la Serviciul Social.

Toate dispozițiile din Decretul Lege pentru organizarea și funcționarea „Străzii Țării” promulgată cu Înaltul Decret Regal No. 3424 din 7 Octombrie 1937 și publicată în Monitorul Oficial No. 233, partea I din 8 Octombrie 1937), privitoare la funcționarii detașați din învățământ sau din alte Ministere sau instituții de Stat (art. 12 și art. 14 din Decretul-Lege „Straja Țării”) se aplică și Serviciului Social.

CAP. VIII.

Bugetul local.

Art. 23. — Bugetul Serviciului constituie un buget autonom, care se supune spre aprobare Consiliului Superior de Indrumare.

Cheltuielile din bugetul Serviciului Social se aprobă, conform prevederilor bugetare, de către Președintele Comitetului Permanent de conducere și administrare.

Fondurile Serviciului Social sunt alcătuite din:

1. Subvenții anuale date de Stat și de ținuturi;

2. O contribuție de 2% din veniturile ordinare ale comunelor;

3. Veniturile publicațiilor proprii și ale altor întreprinderi;

4. Donații și legate.

Toate aceste venituri se depun într'un Cont special, la Banca Națională, constituind „Fondul Serviciului Social”.

Statul, ținuturile și comunele vor pune la dispoziție localurile necesare Instituției Serviciului Social.

Correspondența Instituției Serviciului Social este scutită de taxe poștale.

CAP. IX.

Dispoziții finale.

Art. 24. — Un Regulament de organizare și funcționare a Serviciului Social se va alcătui de această instituție prin organele ei de conducere, în termen de maximum 3 luni dela publicarea acestei legi.

Art. 25. — Fundația Culturală Regală „Principele Carol” este însărcinată cu aplicarea Serviciului Social prevăzut în Legea de față*).

CÂTEVA LĂMURIRI.

În revista *Sociologie Românească*, Nr. 7—9 din Iulie—Sept. 1938, dl profesor *Dimitrie Gusti* arată că legea Serviciului Social, nu este o lege „revoluționară”, ci o codificare a unei bogate experiențe, câștigată printr-o muncă de cinci ani de către Fundația regală „Principele Carol”.

Nevoile neamului cereau ca să se generalizeze pe întreg cuprinsul țării activitatea Căminelor culturale și a Echipeilor regale.

Învățătorii satelor noastre vor avea de-aici înainte pe lângă preoți, tovarăși sta-

tornici, și pe alți intelectuali pentru lupta de ridicare culturală, socială și economică a țărânimii noastre.

Ca Instituția Serviciului Social să-și poată da roadele, va trebui să fie ferită de birocrațism și de spiritul îngust al intereselor personale.

Vom urmări cu toată atențiunea organizarea și activitatea acestei instituții în cuprinsul Ardealului (C. I.).

*) A apărut în Monitorul Oficial Nr. 242 partea I-a din 18 Oct. 1938.

CRONICA

REORGANIZAREA SECȚIEI ȘCOLARE A „ASTREI”. — În fruntea acestui caiet al revistei noastre, am publicat conferința rostită de dl. prof. *Onisifor Ghibu*, la Blaj, despre: *Un vechiu focar de educație națională: Asociațiunea „Astra”*.

Îi mulțumim d-lui prof. O. Ghibu pentru cinstea ce ne-a făcut de a publica în revista noastră acest remarcabil studiu asupra instituției de cultură „Astra”, care este o mândrie a sufletului ardelenesc.

Tot în ziua de 15 Ian. a. c. a prezidat dl. prof. *O. Ghibu*, în calitate de președinte al secției școlare a „Astrei” o consfătuire a corpului didactic din Blaj, de toate gradele.

A fost de față și nestorul profesorilor blăjeni, d. *Ioan F. Negruțiu*, fostul director al școlii normale din Blaj și președinte al secției școlare a Astrei.

În urma discuțiilor avute s-a căzut de acord ca secția școlară să-și lărgască cadrul de activitate și să devină: *Secția pentru educația națiunii române*.

Dl. prof. *Onisifor Ghibu* a prezentat următorul program de activitate pentru secție:

1. Studiarea vechilor tradiții educative românești și fixarea specificului fiecărei vetre pedagogice vechi (Caransebeș, Făgăraș, Brașov, Blaj, Sibiu, Arad, Oradea, Gherla, Năsăud, Sighet, Rășinari, Săliște, etc.);

2. Invierea amintirii marilor dascăli din trecut, care au creat sufletul românesc din epoca renașterii noastre naționale;

3. Studiarea specificului pedagogic românesc, prin anchete făcute la țară (în plebiscit cu țăranii, privitor la idealul educației, așa cum îl concep ei, la mijloacele necesare pentru realizarea acestuia, prin chestionare la care să răspundă înșiși țăranii);

4. Fixarea psihologiei poporului român din Ardeal, pe unități teritoriale restrânse;

5. Fixarea unei etici românești, așa cum rezultă din mentalitatea specifică a poporului român și din nevoile lui (etică religioasă, filosofică, socială și politică românească);

6. Stabilirea necesităților de ordin educativ în legătură cu situația fiecărei regiuni restrânse;

7. Introducerea specificului educativ românesc în familie, în școală, în biserică, în armată și în politica de stat;

8. Reforma organică a învățământului de toate gradele printr-o lege unitară, străbătută de ideea educației națiunii;

9. Pregătirea membrilor corpului didactic în vederea împlinirii misiunii lor de educatori ai națiunii (prin conferințe, discuții, studii, publicații, congrese, etc.);

10. Înființarea școlilor de experiență în sensul educației națiunii;

11. Concentrarea tuturor învățătorilor și profesorilor de ambe sexe, de la toate școlile, de toate gradele și categoriile din Transilvania, în vederea realizării programului schițat în cele precedente.

Dorim din tot sufletul ca acest program să fie realizat cât mai curând.

CONGRES FOLKLORISTIC. — La sfârșitul lunii Februarie a. c. se va ține în București un congres al folkloriștilor, din inițiativa revistei de folklor și muzică „Izvorășul”, cu concursul Asociației Publiciștilor Români din București.

Se va discuta:

1. Folklorul românesc. Caracteristica lui și împărțirea lui pe genuri; contribuția lui asupra vieții neamului și legătura lui cu alte ramuri științifice.

2. Despre folklorul literar.

3. Muzica populară. Clasificarea ei, efectele în decursul veacurilor și viitorul ei în muzica cultă.

4. Artă coreografică: Jocuri naționale, jocuri de copii.

5. Artă în genere a poporului și aspectele sub care se manifestă ea la sate.

6. Contribuția folklorului la moralizarea și distracția satelor.

7. Religiozitatea săteanului sub aspectul folosirii obiceiurilor, credințelor și tradițiilor.

8. Medicina populară: descânțece, farmece, leacuri, vrăji.

9. Cum trebuie cules folklorul. Școli și curente în culegerea sistematică a folklorului.

10. Colectarea folklorului: cărți, reviste, arhive.

11. Preoții și învățătorii la culegerea folklorului. Școli și cursuri pentru pregătirea lor în vederea culegerii folklorului.

12. Diferite propuneri.

În timpul congresului va fi organizată o expoziție a publicațiilor de folklor.

Domnii Profesori universitari și secunari de specialitate vor participa și vor lua cuvântul, aducând lumină desăvârșită în problemele ce se discută.

Vor participa reprezentanții și colaboratorii revistei „Izvoarașul” și fostele reviste de folklor: „Sezătoarea”, — „Ion Creangă”, — „Tudor Pamfile”-Dorohoi, „Doina”-Galați, „Comoara”-Blaj; de asemenea de la revistele culturale ce au publicat folklor: „Albina”, „Satul”, „Cuvânt Moldovenesc-Chișinău și altele. La congres poate participa orice persoană pe care o interesează folklorul.

Tot cu această ocazie se va sărbători și 20 ani de apariție ai revistei „Izvoarașul”.

Lămuriri se vor cere la Pr. Gh. N. Dumitrescu-Bistrița „Izvoarașul” Bistrița-Mehedinți sau la Asociația Publiciștilor români — Calea Victoriei 52 etaj — București.

EXAMENUL DE GRADUL II AL ÎNVĂȚĂTORILOR SE VA ȚINE LA 30 MARTIE, 1939. — Ministerul Educației Naționale, având în vedere că nu s'au terminat toate inspecțiile speciale pentru gr. II, și că ținerea examenului fixat pentru ziua de 1 Februarie 1939, împiedică oarecum bunul mers al școalelor primare și școalelor normale, a hotărât ca examenul de înaintare la gr. II al învățătorilor să

fie amânat pentru ziua de 30 Martie 1939 spre a se continua în timpul vacanței Paștelui.

Cei reușiți vor fi înaintați pe ziua de 1 Septembrie 1938, cu drepturile materiale dela data înscrierii sumei în buget.

La acest examen se pot prezenta și învățătorii cu titlul definitiv, care au împlinit trei ani de funcționare efectivă la 1 Septembrie 1938, cu dreptul la înaintare pe 1 Septembrie 1939.

Acestora însă li se vor face inspecțiile speciale, după ce se vor termina inspecțiile celor care aveau dreptul să se prezinte la examen în primăvara anului 1938.

Învățătorii din această ultimă categorie, se pot înscrie la examen până la data de 15 Februarie 1939.

REVENDICĂRILE COPIILOR. — Copiii nu spun întotdeauna ce vor, de multe ori o fac pentrucă sunt bine crescuți. Azi însă protestează, și iată ce vor:

Să doarmă fiecare în patul lui.

Să nu fie sărutat de toată lumea.

Să nu fie prins scutecul cu ace.

Să doarmă cu fereastra deschisă.

Să fie apărați de muște în somn.

Să nu fie lăsați „în țarc” toată ziua ca abandonajii.

Cei mici de 3 ani.

Să n'audă cuvinte pocite în semn de tandrețe.

Să aibă loc de ținut jucăriile.

Să poarte vestimente ușoare.

Să nu fie șterși cu scuiat, în grabă, chiar dacă e al lor.

Să aibă farfurii de tablă și obiecte de toaletă incasabile și frumoase.

Să știe numele și adresa.

Fetele mici cer:

Să n'auă șorțuri negre.

Să poarte chiloți asortați rochițelor.

Să aibă buzunare la rochii.

Să fie ascultate fără aerul de superioritate și zeflema de totdeauna.

Să poarte încălțăminte ușoară și potrivită.

Să aibă masă, scară la înălțimea lor.

Clasele primare cer:

Biblioteci de copii.

Să primească răspunsuri sigure fără „poate că” sau „da și nu”.

Nu vor pedepse tardive.

Bătaie la... dar nu palme pe față.

Să fie înveliti și culcați seara de mamă.

Vârsta fragedă cere:

Rochii ușor de spălat.

Să nu poarte haine dela frații mai mari fără să le fie ajustate.

Ghiozdane ușor de purtat.

Nu „aresturi” după ce au stat toată dimineața la școală.

Vârsta ingrată cere:

Un sertar sau o cutie cu cheie.

Să cunoască sporturi.

Să aibă un colț al lor și dacă e posibil, camera lor.

Cei mari cer:

O lampă bună ca să citească seara.

Să se certe între ei, fără ca părinții să se amestece.

Lucruri personale de toaletă și biurou.

Valiza lor pentru călătorii.

Părinții de acord între ei și mereu bine dispuși pentru a nu le împărtăși lor necazurile.

(*Timpu*).

PREDAREA LIMBILOR STRĂINE ÎN ȘCOLILE PRIMARE. — Ministrul Educației Naționale a hotărât ca autorizațiile pentru predarea, în mod facultativ a limbilor străine în școlile primare să le dea numai ministerul pe baza recomandării școalelor și revizoratelor.

Aceste autorizații nu se vor da decât celor care au titlu academic pentru specialitatea ce vor să predea.

Autorizațiile date până acum, fără respectarea acestor dispoziții, se anulează.

Profesorii din această categorie vor fi plătiți de către părinți, prin comitetele școlare.

UN SĂTEAN PREMIAT LA UN CONCURS LITERAR. — Astă-vară, ziarul „Iașul” a deschis un concurs pentru cea mai bună schiță literară, cu subiect din viața sătească.

La acest concurs, s'au primit foarte multe bătăi semnate de persoane, făcând parte din diferite clase sociale.

Acum două zile, juriul prezidat de d. prof. Bârsan, a decernat premiul I, sateanului *Vasile Lătoianu* în etate de 40 ani, din comuna Vlădeni, jud. Iași, pentru cea mai bună schiță prezentată. Nuvela scrisă într'un stil curat este intitulată: „*Hogașul vieții și ceasul cel rău*”.

De notat că *Vasile Lătoianu*, câștigătorul premiului întâi, este un satean modest, fără școală prea multă.

SCHIMBUL DE SCRISORI ÎNTRE ELEVI DIFERITELOR NAȚIUNI. — Biroul central al organizației „Deutsch-Ausländische Schülerbriefwechsel” ne arată că în anul școlar 1937—38 (dela 1 Aprilie—la 1 Aprilie) s'au schimbat 29.921 (anul trecut 25.713) scrisori între elevii germani și elevii alor 24 state diferite. Anume: U. S. A. 11.462 (anul trecut 6658); Franța 4480 (6797); Anglia 4107 (2555); Suedia 2170 (1940); Norvegia 1766 (3265); Ungaria 1363 (619); Italia 1178 (1194); Finlanda 838 (651); Australia 677 (513); Olanda 466 (174); Belgia 362 (129); Canada 226 (217); Estonia 171 (15); Danemarca 158 (309); Polonia 156 (232); Africa de Sud 142 (186); Japonia 61 (106); România 30 (12); Brazilia 25 (15); India 24 (23); Cehoslovacia 17 (—); Spania 15 (—); Bulgaria 15 (—); Iava 12 (10).

Pe lângă scrisori, sub grija „Crucii roșii a tineretului german” în colaborare cu biroul de mai sus, s'au mai trimis ca schimburi de hărți, vederi, deseme, mărci poștale, lucruri de mână etc. din partea elevilor școalelor primare germane într'un număr de 136 și s'au primit din străinătate un număr de 148 de astfel de lucrări.

E semnificativă scăderea mare a numărului de scrisori între Germania de o parte și U. S. A., Franța, Anglia și Suedia de alta.

FIMUL DIDACTIC. Din anul 1934 de când s'a organizat un „Birou al filmului didactic” la Berlin, în Germania s'au lu-

crat 178 filme pentru școlile cu caracter educativ general, 32 filme pentru școlile de specialitate, 6 filme pentru școlile de agronomie, 200 filme pentru școlile secundare. S'au procurat de către școli 21.600 aparate de proiecțiuni cu 128.000 copii de filme, de o lungime aproximativă de 15½ milioane metri.

Procurarea acestora s'a făcut din o taxă de 20 pfenigi, pe un sfert de an, pe care o plătește fiecare elev. Fac excepție copiii șomerilor și ai familiilor cu mai mulți copii, dintre care plătește această taxă numai unul. — Studenții plătesc o marcă pe semestru în același scop. Școala e ca nicio școală să nu fie fără aparat de proiecțiuni și fiecare regiune școlară să aibă un număr mai mare de filme, pe care să le împrumute școlilor, după trebuință.

POLITICA ȘCOLARĂ ÎN TURCIA. — Regimul actual s'a îndreptat în primul rând spre edificarea de școli. Astfel în Tracia de ex., Turcia europeană, în anul 1935 s'au edificat 82 de școli, în 1936, 65 iar în 1937, 64, așa că în situația actuală, tot al șaselea sat are școală. S'au mai reparat în acest timp, în celelalte părți ale țării 215 edificii școlare, iar altor 134 edificii diferite li s'a dat o întrebuințare școlară.

DASCĂLUL ȘI FAMILIA. — După o statistică a revistei „Völkischer Wille“ într-un județ al Germaniei de mijloc numărul învățătorilor în raport cu cel al copiilor proprii se repartizează în felul următor:

neînsurați	7%
însurați, fără copii	11%
însurați, cu 1 copil	28%
însurați, cu 2 copii	31%
însurați, cu 3 copii	14%
însurați, cu 4 copii	6%
însurați, cu 5 copii și mai mulți	3%

ȘCOALA PRIMARĂ DIN GERMANIA. — După statistica cea mai recentă (anul 1937) cuprinde:

Școli primare 51.739 cu 191.153 clase.
Din acestea la sate 46.322 cu 130.070 clase.

Elevi 7.758.000 cu 181.750 învățători.

Din aceștia, la sate 5234.508 cu 118.731 învățători.

Deci la sate sunt: 89,5% școli primare, 67,5% elevi, 68% clase și 65,3% învățători, (învățătoare).

PRIMUL CALENDAR. — În timpurile străvechi, toate popoarele împărțeau timpul după rotațiile lunii. Egiptenii au fost cei dintâi care au descoperit legătura între pământ și soare. Umbra aruncată de piramida lui Cheops le-a desvăluit treptat existența și durata anotimpurilor, ducându-i astfel la stabilirea anului solar. După cucerirea Egiptului, Iuliu Cezar a adoptat acest calendar, descoperit mulțumită Piramidei celei mari.

ISLANDA TROPICALĂ. — Știri venite din Islanda ne aduc vestea că în această insulă atât de nordică au început să crească palmierii. Cititorii își reamintesc poate că mareșalul Balbo, în călătoria sa transoceanică din 1933, a aterizat în Islanda cu întreaga sa escadrilă de avioane; aci, el a oferit locuitorilor răsaduri de palmieri (proveniți din Tripolitania). Islanda, mulțumită geizerilor ei, are în unele locuri o climă destul de caldă și palmierii au prosperat; cirmalele islandeze sunt foarte gustoase. Este curios de notat că s'ar putea întâmpla ca pescarii din extremul Nord al Atlanticului să mănânce cirmalele culese cu mâna lor.

AJUTORUL DE ÎNMORMÂNTARE. — Ministerul Educației Naționale, constatând că actele ce i se trimit pentru acordarea ajutoarelor de înmormântare pentru membrii corpului didactic sunt greșit întocmite sau incomplete, a dispus ca, pe viitor, în cazurile de deces, să se înainteze următoarele acte: extractul de deces, un certificat prin care se constată că cel care cere ajutorul a suportat cheltuelile de înmormântare și statele, în triplu exemplar, de salariul lunar ce primea defunctul.

Noi credem că greșala stă în alt loc. Se prevăd sume prea mici pentru plata acestor ajutoare.

VIEAȚA ȘI OPERA PEDAGOGILOR ROMÂNI. — Revista „*Satul și Școala*” în cei 8 ani de existență și-a dat silința ca să facă cunoscut generațiilor tinere de învățători viața și opera pedagogilor români.

Am publicat în paginile revistei și în volumașele *Bibliotecii Învățătorilor*, studii despre pedagogii: Vasile Gr. Borgovan, Dr. Petre Șpan, Onisifor Ghibu, Vladimir Ghidionescu ș. a.

Vom continua publicarea monografiilor despre: Ion Popescu, Daniil Barcianu, Șt. Velovan, Dr. Petru Pipoș, Vasile Petri, Gh. Bogdan-Duică.

Nu vom uita nici pe învățătorii care s’au distins prin opera lor școlară și publicistică: Ion Darius, Dometiu Dogaru, D. Lăpădatu, Iuliu Vuia ș. a.

Vom publica câteva studii despre activitatea revizorilor școlari, inspectorilor școlari din Ardeal, care dela Unire încoace au muncit cu spor și însuflețire pentru progresul școlii primare.

În alt studiu ne vom ocupa de școlile normale (de băieți și fete) și activitatea directorilor lor.

Ca să putem realiza această operă, avem nevoie de concursul tuturor căminilor de școală.

Pentru orientarea celor care ar putea să ne trimită astfel de studii le comunicăm *planul* după care am dori să se conducă.

El e folosit în Seminarul de istoria pedagogiei dela Universitatea din Cluj, de sub conducerea dlui prof. Onisifor Ghibu.

Iată-l:

I. *Cadrul geografic, istoric și social.*

Vieața socială, culturală și politică a societății românești, în epoca în care apare autorul, cu considerare la mediul specific în care apare el.

II. *Vieața autorului:*

a) *Antecedente familiare:* sociale, culturale, economice.

b) *Momente biografice:*

1. Locul și data nașterii.

2. Unde a învățat.

3. Ce a învățat.

4. Unde a activat ca pedagog sau educator.

5. Sub ce influențe s’a dezvoltat în timpul studiilor.

6. Lucrări tipărite (cu date precise: titlul, data, locul, dimensiunea).

7. Data morții; locul unde e înmormântat.

III. *Opera teoretică:*

a) Analiza operelor din punctul de vedere al sistematicii lor interioare*.)

b) Ideile lui referitoare la poporul român și la misiunea lui istorică:

1. Ce însușiri și scăderi caracterizează poporul român (după părerile autorului).

2. Care sunt mijloacele de îndreptare.

3. Ce însemnătate atribue: familiei, școlii, bisericii, statului, societății, umanității.

4. Idei relative la educația: băieților, 2. fetelor, 3. coeducație.

5. Educație: fizică, morală, intelectuală, religioasă, estetică, cetățenească și practică.

6. De cine, în ce fel și în ce măsură a fost influențat în opera lui pedagogică.

7. Influența exercitată de el asupra contemporanilor și asupra posterității.

2. *Activitatea practică:*

1. Amintiri de-ale foștilor lui elevi.

2. Amintiri de-ale contemporanilor.

3. Aprecieri de prin reviste, cărți, conferințe, etc.

4. În ce măsură a izbutit să aplice ideile preconizate de el în teorie: în școală; în afară de școală: în viața socială; în viața politică; în viața economică.

5. Ce mai este actual din opera și activitatea lui pedagogică (prin ideile sau exemplul lui).

IV. *Bibliografie*, (cât mai completă).

*.) *Observațiuni:* În cazul că există o asemenea sistematică, atunci chestiunile dela punctul b vor fi organic integrate aci; în cazul că nu există, atunci se va urma cercetarea conform ideilor dela punctul b.

MIRCEA CEL BĂTRÂN și suzeranitatea ungurească.

D. prof. P. P. Panaitescu, membru corespondent al Academiei, a ținut o comunicare despre: *Mircea cel Bătrân și suzeranitatea ungurească*“.

Dăm în rezumat, această comunicare, de unde se poate vedea aspectul politic al suzeranității ungurești, sensul și cauzele sale, pe timpul lui Mircea cel Bătrân.

Pentru a fi mai bine înțeles de public, vorbitorul a adus în incinta Academiei, o hartă geografică, a epocii respective.

Suzeranitatea ungurească asupra Țării Românești este un aspect politic al trecutului nostru care n'a fost studiat deplin în ceea ce privește sensul și cauzele sale. El poate fi văzut în chip mai lămurit, în toată lumina istoriei, în epoca lui Mircea cel Bătrân.

Originele suzeranității ungurești sunt de ordin economic; prin Țara Românească treceau drumurile de comerț din Ungaria spre două mări: Marea Neagră (prin Dunăre) și Marea Adriatică (prin Calafat-Vidin). Ungurii aveau nevoie să ia sub apărarea lor această regiune, ei aveau nevoie de noi. Chiar unii regi unguri își luaseră dreptul să acorde privilegii de comerț pentru teritoriul Țării Românești, ceea ce arată principalul sens pe care-l avea această suzeranitate. Pe de altă parte, avem o serie de edicte de toleranță a religiei ortodoxe în Țara Românească, date de regele ungar Sigismund. Aceste acte aflătoare în Arhiva Statului din București, în original slavonesc, nepublicate în românește până acum, arată precis că regele catolic ia sub protecția lui pe ortodoxii din Muntenia, „ca mănăstirile lor și toate bisericile și călugării și popii și toți oamenii care trăiesc în acea țară, să-și fie legea lor și să rămâie în credința lor, iar nouă să ne slujească cu dreptate“. E un aspect special, necunoscut, al acestei suzeranități.

Dar, în schimbul acestei suprapunerii de suzeranități, des întâlnite în dreptul medieval, domnii munteni trăgeau mari foloase, stăpâneau feudele Amlașului și Fă-

gărașului, ținuturi pur românești din Ardeal.

Se stabilește în această comunicare că cele două ducate ardelenene au fost dobândite întâia oară la 1366; că Făgărașul cuprindea în granițele sale și o parte a județului actual Târnava Mare, iar Amlașul era o mică enclavă cu șase sate, la Apus de Sibiu, fără legătură cu granița Țării Românești. Cele două feude n'au fost pierdute în vremea lui Vlad Tepeș, cum credeau cei mai mulți istorici, ci se constată că Laiotă Vodă Basarab le stăpânea încă în anul 1476, când dă un hrisov pentru un sat din Făgăraș.

Feudele puteau fi retrase, dar aveau o administrație juridică și fiscală unitară cu a Țării Românești. Boierii din Muntenia se așează în veacul al XV-lea în ducatul Făgărașului, cumpărând moșii și descălecând peste munți în ținutul mai ferit de măvălirile turcești.

Domnii Țării Românești, în special Mircea, nu erau micșorați în autoritatea și în libertatea lor politică de suzeranitatea ungurească. Cea mai bună dovadă e politica lor externă independentă, tratatele lor cu Polonia, legăturile diplomatice cu Moldova, Serbia și Bulgaria. Mircea a avut, cu toată suzeranitatea coroanei Sfântului Ștefan, o politică externă de expansiune. El nu era „un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port“, purtând un titlu mândru și imperial, și nu-și apăra „numai sărăcia și nevoile și neamul“, căci acțiunea lui trecea adesea peste granițe și a schimbat un Domn în Moldova și chiar un sultan al Turcilor.

PENTRU CONSOLIDAREA FAMILIEI.

— În Germania, excendentul nașterilor era, în 1936, de 464.314 față de 2.40.000 în 1933. Creșterea aceasta a natalității își găsește explicația în următoarele măsuri luate de stăpânirea de acolo: Funcționarele care renunță la serviciul lor în favoarea bărbatului șomer cu care se căsătoresc, primesc dela stat, un împrumut de cam 40.000 lei. Fiecare copil născut aduce cu sine scăderea sumei de 10.000 lei din împrumutul acordat de Stat. Așa că

după ce au 4 copii, soții sunt considerați că și-au plătit datoria de 40.000 lei. Familiile nevoiașе care au cel puțin 6 copii, primesc dela stat câte 4000 lei ajutor pentru fiecare copil. Familiilor cu un venit lunar sub 7.400 lei li se dă câte un ajutor de 400 lei pe lună, pentru fiecare copil începând dela al cincilea în sus, dacă acesta n'a împlinit 6 ani. Acum se va extinde acest ajutor și la familiile sărace cu minimum 4 copii. Dacă s'ar aplica acum mai în parte, măsurile acestea și la noi, credem că excedentul nașterilor ar depăși pe acela din Germania, măcar că noi avem o populație de trei ori mai mică decât aceea a Germaniei.

SĂ FACEM ECONOMII. — Indurăm vremuri grele, lipsuri și griji. Să nu uităm că vina cade asupra tuturor, fiindcă am cheltuit mai mult de cât trebuia și am economisit foarte puțin, unii chiar de loc.

Indreptarea stă în voința noastră de a munci, de a fi cumpătați și de a economisi.

Cassele de economii din toată lumea, au rămas instituții puternice, neclintite în mijlocul valurilor crizei economice și financiare mondiale.

Casa Națională de Economii primește la Centrală și prin toate oficiile poștale, depuneri pe livrete până la 300.000 lei de persoană anual, cu dobândă de 3.5% și le restituie imediat la cerere.

DEPUNERILE dela Casa de Economie Poștală:

Anul	Depuneri
1930	287.028.934
1931	624.260.224
1932	809.247.574
1933	1.361.745.789
1934	1.702.387.623
1935	2.185.194.398
1936	2.716.297.169
1937	3.893.098.401
1938	3.932.028.450

Creșterea depunerilor în anul 1937 față de anul anterior este de 1.076.801.232, iar față de această sumă creșterea anului 1938 este numai de 38.930.049 lei.

BULGARIA SE INDREAPTĂ SPRE CULTURA POMILOR. — Prin muncă neîncetată, Bulgaria devine din ce în ce mai mult țară exportatoare de poame și legume. Articolele acestea aduc un venit mult mai bun decât cerealele, mai ales unde nu-i cu puțință să se cultive cereale pe proprietăți mari.

Străduințele sunt îngreunate numai de lipsa de apă. De aceea s'a instituit o comisie guvernamentală specială, pentru a studia chestiunea irigației. Se spune că sindicatele apelor au ajuns până acum să ude în total, cu ajutorul apelor curgătoare, o suprafață de 140.000 hectare. Cu ajutorul stăvilarelor s'ar ajunge până la circa 500 hectare.

Un capitol special îl formează irigația cu apă din Dunăre a ținuturilor din Nordul Bulgariei. Pentru asta însă este nevoie de cantități mari de energie electrică ieftină, care până acum încă nu există. Se crede că în regiunea carboniferă Lom, pusă de curând în exploatare, se va putea înființa în câțiva ani o mare centrală electrică, care să livreze curent ieftin.

PRIMELE GRĂDINI BOTANICE ÎN EUROPA. — Laurent de Medicis (1448—1492) își decora grădinile cu flori aduse din orient. Pilda a fost urmată apoi pe scară foarte întinsă: grădina botanică din Florența s'a înființat la 1545; cea din Padua la 1546; din Bolonia și Pisa la 1547; cea dela universitatea din Leyda la 1575 și la 1580; cea dela Leipzig cam pe la aceeași dată; a farmaciștilor din Paris la 1597; cea dela Montpellier la 1598; dela Gessen 1605; Altfort 1625; grădina plantelor din Paris, un an mai târziu; Iena 1629; Oxford 1640; Madrid 1655; Upsala 1657. La 1759 parcul Trianon servi lui Bernard de Jussieu ca un vast câmp de cercetări botanice.

CĂRȚI-REVISTE

FOLK-LIV-UL INTERNAȚIONAL. — Avem în față prima fascicolă din publicația internațională de etnografie și folclor: *Folk-Liv**) redactată de prof. *Sigurd Erixon*. Revista cum observăm, apare într-o țară nordică, înlocuind fostul organ al societății internaționale de folclor: „Volk“, apărut un singur an. Față de aceasta, *Folk-Liv*-ul apare la an, cu 96 pagini mai mult. Pentru folclor s'a rezervat anume — 64 pag. — restul de 32 pag. în plus față de fosta revistă „Folk“, sunt ocupate cu notițe și rapoarte ale celor două societăți unificate: „*association for European*“ și „*Comité exécutif de Folklore International*“**), într'un singur organism de cunoaștere de pură știință — privind problemele etnice a popoarelor, în special a celor nordice. În fiecare an apare cu un număr de 416 pagini, având la urmă recenzii, dări de seamă și rapoarte privitoare la mișcarea științelor mai sus amintite.

E vorba de o nouă *reorganizare* pe plan internațional în activitatea etnografică și folclorică. Coordonare, colaborare — iată instrumentul cel mai propice pentru înaintarea științelor, cari la noi se face încă disperat și anarhic, avându-se a se trata deosebit: folclorul, etnografia, sociologia. Vorbesc din p. d. v. al tehnicei de apărție și activitate în aceste domenii așa de strâns înrudite între ele, mai ales când e vorba de *acelaș popor*.

Publicația amintită mai are și un subtitlu care pentru noi cel puțin, e semnificativ, ține să se știe că revista se va ocu-

pa cu etnografia *nordică* și europeană. Cu aceasta pe de o parte ne dă a înțelege că nordul deține un fel de monopol în acest domeniu de cunoaștere, având mari muzee etnografice și arhive de folclor, ca nicăiri în altă parte așa de bine organizate; iar pe de altă parte, că nordul având o *situație* periferică, materialul uman și cultural *popular*, e mai la el acasă, e acolo, prin viața ce se duce și mai ales cum se duce în regiunile subarctice. Mai amintim că unul din articole-studii publicate în fascicola de față, se ocupă de pescuitul și vânatul Laponilor, *creșterea renilor*, această ocupație fiind pentru ei, ceea ce pentru noi, e *viața păstorească*, dacă nu și mai mult.

K. B. Wiklund, ne va da în studiul poemit*) cea mai veche istorie a Laponilor în raport cum s'a spus, cu creșterea renilor.

I. Ch.

LUCIAN BLAGA: *La curțile dorului*. Poeme.

La curțile dorului este titlul noiei colecții de versuri de L. Blaga, apărută mu de mult în editura Fundației Culturale Regale.

Fruntaș al poeziei moderne, L. Blaga s'a impus conștiinței critice, disputat mai întâi, recunoscut mai apoi, tacit și în fine sgomotos, nu atât prin opera-i literară de-o izbitoră noutate atât prin temă cât și prin stil, cât mai ales prin originala sa operă filosofică.

L. Blaga prezintă însă cel mai unitar fenomen în întreaga sa operă creatoare. Atât în minuțioasele-i analize din „*Trilogia cunoașterii*“ sau aceea a „*culturii*“, precum și fecunda-i operă dramatică cu rezonanțe de legendă, cât și în culegerea-i vastă acum de poeme, e prezentă peste tot aceeași neliniște primară, ace-

*) Apărută la *Stockholm* 1938. E editată în trei limbi; chiar subtitlul: „*Jurnal de etnologie și folclor*“ e dat în englezește, nemțește și franțuzește.

**) „Asociația internațională pentru etnografia europeană“ și „Comitetul executiv al folclorului internațional“.

*) Scris în limba germană.

eași potențare a misterului și aceeași categorie revelatoare a miticului.

Volumul actual prin cele douăzeci și cinci de poeme e și el unitar cu întreaga orchestrație blagiană, aducând dacă nu o diminuare, dar în orice caz o ușoară obosire, ca o povestire de calm și maturizare. În orice caz suntem departe de liminozitățile și panteismul cald din *Poemele luminii* sau de nebulozitățile de vraje și îmbătător elan din *Pașii Profetului* sau *Lauda Domnului* precum și de acel sentiment pe veșnică și pare-se inutilă trecere din volumele ulterioare. Filmul se menține totuși, vădit temperat, iar acolo unde se remarcă o evoluție vădită, este în formă din ce în ce mai adecuată celei populare. Dealtminteri aceasta face și caracterizarea actualiei culegeri față de cele anterioare: O mai frecventă alumecare pe alvii autohtone și o întoarcere la o simplitate, astăzi mai în trecere în genere. Semnificativ pentru aceasta enunțăm poezia *Cântecul bradului* (54) sau și mai evidentă, *Ciocărlia* (50), aceasta putând enunța pretenții de intrare în poezia manualelor de curs primar. (Nu-s acolo nici mai frumoase, nici mai „inteligibile“).

Ar fi să vorbim tot atât de sumar despre puterea — unică în literatura noastră lirică — a poetului de plămăuire în domeniul imaginii. Aici L. Blaga mănărește o tehnică fără egal așa cum în cea epică I. Teodoreanu e și el izolat. Câteva exemple:

Cenușa fingerilor arși în ceruri
ne cade fulguind pe umeri și pe case (15)

Soarele, lacrima Domnului
cade în mărire Somnului (78)

ne dau o palidă icoană despre arsenalul înzestrat al poetului.

Acolo unde L. Blaga își vedește arta creatoare este în utilizarea pe care știe să o dea cuvântului. L. Blaga va alege cuvântul generator de sens și frumusețe înedită și cu o pronunțată putere harică. Iată de ce poezia lui va părea drept filosofică și atunci când nu va îmbrățișa de-

cât sugestii. Intotdeauna va creaa însă cu ajutorul cuvântului măestrit ales și a imaginii revelatorii, în cititorul îndrăgostit de forme frumoase, noi și nespuse peisagii.

Redăm acum în întregime, pentru o pătrundere de ansamblu, poezia cu frumuseți și tâlc *Satul minunilor* (55).

Ajuns-am prin pulberi și miriști
unde răzbat fără sfat numai unii.
Drumeaguri ades ocolti-am prin liniști
după mersul albastru al lunii.

Lângă fântânile darului harului
pălpaie boalele, tipă lăstunii.
Plin este satul de aromele zeului
ca un cuib de mirosul sălbătăciunii.

Legi răsturnând și vădite tipare
minunea tășnește ca macu'n seară.
Cocoși dunăreni își vestesc depe garduri
dumineca lungă și fără de seară.

Ion Moldoveanu.

PAVEL DAN: *Urcan Bătrânul*. În toamna care a trecut s'a împlinit un an de când Pavel Dan și-a mutat casa dintre noi în cimitirul îmbătrânit al Clujului, tocmai când urca panta anului treizeci din viață. Acum, Fundațiile Regale ne prezintă o ediție, îngrijită și supravegheată de Dl. Prof. I. Chinezu, care cuprinde cea mai mare parte a schițelor și nuvelor regretatului scriitor. Gestul, departe de a fi prematur, apare drept o legitimă și definitivă recunoaștere a unui talent superior dotat și frânt mult înainte de-a fi putut arăta întreaga măsură a posibilităților sale. Cartea cuprinde majoritatea operei sale, risipită în revistele vremii din Ardealul anilor 1933—1937, cu excepția uneia singură, apărută în Gândirea (Privegghiul). Regretăm schița *Jufa*, publicată în *Abecedar* și omisă din volum, care ar fi adăugat o nouă față a realismului tragic-comic al scriitorului nostru. Totuși, așa cum se prezintă, cartea ne dă o imagine perfectă a eforturilor scriitorului, desvăluindu-ne o lume tehnică, primară

și de un colorat și proaspăt inedit. Aceasta e lumea Câmpiei Ardealului, cu peisajul sters, monoton, cu aromă de ape stătute, cu oameni inerti, cu vorba doimoasă și gândirea înceată dar cu suflul cuprinzător, deschiși oricând la veselie dar torturați de tumultul marilor pasiuni ce-i frământă. Pavel Dan cunoștea Câmpia — era din Triteni — și i-a ridicat prin opera-i, modestă și totuși impunătoare, nepieritor monument. Urmărea o frescă largă — Ospățul Dracului — în care acest pământ să intre cu decorul și oamenii săi cenușii. Ceea ce avem, sunt piese din arsenalul scriitorului, cele socotite de el mai demne de a înfrunta dințele vremii. Nu știu dacă totuși le-ar fi adunat în forma aceasta în volum sau poate multe din ele ar fi urmat drumul Someșului, ca multe alte încercări. Fapt este că scriitorul n'a apucat să-și revadă opera, așa cum ar fi vrut. Căci așa era Pavel Dan. Nu un „inspirat” și un „talentat” așa cum mișună atâtea, ci unul care prelucra până la necunoaștere un motiv și totuși nu se încumeta a-i da drumul apoi în vârtejul apei. E și acesta unul din aspectele muncii și a destinului de creator, pe care puțini îl bănuiesc. Pavel Dan a fost un oropsit al soartei iar aceasta l-a miruit pe deasupra cu o nouă cruce: cea a artei. A ars astfel, cu pasrunea marilor răstigniți.

Arta și-a mănuit-o cu patimă de inspirat și cu daltă de tehnician desăvârșit. Multe lucruri ar rămas, desigur, fatal necuprinse, dar cele adunate sub paletă sunt destule pentru a ne zugrăvi o fizionomie nouă a unui pământ românesc, până acum neintrat decât tangențial în literatură.

Pavel Dan este un pător al lumii țărănești — pe intelectuali nu-i vede cu plăcere și când o face îi zugrăvește diform; se vede îndată inaderența la spiritul citadin. Lumea țărănească o vede însă cu un ochiu de înspăimântător realism. Pentru documentare trimitem la cele două nuvele de proporții: Urcan Bătrânul și Inmormântarea lui Urcan. Multe sunt as-

pectele sub care prinde lumea sa, dar mai ales e magistral zugrăvită în acel al morții. Moartea lui Pavel Dan nu e deloc moartea intelectualului, observat și chinuit de interminabile întrebări metafizice. El este un zugrav exterior al morții, așa cum apare ea în această lume primară, cu desnodămintele pe care le deslănțue de cele mai multe ori din cauza arivismului și a setei de argint. E în tot acest realism brutal, uneori amintind veridicii ruși, o ușoară exagerare, nu mai mare decât permite arta în ce are aceasta transfigurator. Proporțional, moartea e prezentă mai mult în acest volum. Apoi un plan fantast al autorului în *Copil schimbat* nuvelă cu mari posibilități, ancorând în eposul popular. Peste tot însă atât în nuvelele care au temă moartea (Inmormântarea, Sborul dela Cuib, Priveghiul), în schițele înfățișând un caracter sau o pasiune, ca și în marea încercare *Iobagii* — nuvela premiată — e prezent același realism fără dulcегării lirice, un pronunțat *naturalism* și un pictural sugerând *dinamicul*. Pavel Dan și-a înscris numele în istoria literară a Ardealului, alături de înaintașii săi mari: Slavici, Agârbiceanu și L. Rebreanu. Noi însemnăm aici regretul Câmpiei noastre pentru prea timpuria trecere în somn a încă unuia care a fost miruit de destin să se ia la întrecere în plămuirea de lumi cu însuși marele ziditor.

Ion Moldoveanu.

I. C. PETRESCU: *Contribuțiuni la o pedagogie românească*. Tip. Ramuri, Craiova, 1938.

Învățământul nostru trebuie să devină un organism croit după climatul cultural și etnografic de aici. Până mai eri, alaltăeri, am avut o școală pentru țărani noștri copiată aidoma după învățământul citadin din Occident. Și rezultatele s'au văzut. Elevii noștri dela sate, care n'au călcat, adeseori dincolo de hotarele comunei natale, știu să-ți arate cu îndemănare pe hartă unde este Singapurul sau insulele Hawai, dar nu știu să des-cifreze din sbuciumul firii care îi încon-

joară crugul vremii, plantele de leac și care îi sunt prietenii și dușmanii în me-seria lui de plugar. Am făcut învățământ aproape o sută de ani, fără să ne gân-dim că în locul importului cultural tre-bue să cercetăm și să promovăm realita-tea culturală românească, realitate care este, în liniile ei mari de dezvoltare, mai veche decât Socrate și Aristot și chiar și decât Pitagora sau Thales din Milet. Spre această realitate caută să ne întoarcă o-chii d-l I. C. Petrescu în „Contribuțiuni la o pedagogie românească”. „O îndrep-tare spre viața de sat; spre satul româ-nesc privit drept temeiul al statului româ-nesc; spre valorile de cultură ale satului, ca temeiul al culturii naționale” cum zice d-sa la sfârșitul prefetei.

După ce arată, în introducere, tendințe-le de a explica realitatea românească prin prisma raționalistă împrumutată din Apus și tendința spiritualității noi, care plutește în atmosferă, spre social, care duce dela statul static al individua-lismului spre statul-funcțiune, dinamic, cu consecințele pedagogice imediate și firești, d-l I. C. Petrescu pune, în trei ca-pitole, problemele familiei românești, sa-tului românesc și a școalei și, la urmă a învățătorului român. În aproape 100 de pagini d-sa arată care este fundamentul biologic al familiei, starea familiei în pri-vința organizării, rolul social și educativ al acestei forme de viață socială, corela-ția dintre starea economică a familiei și dezvoltarea copilului, legile de protecție a mamei și copilului, rolul femeii în viața socială.

Capitolul II este consacrat satului și școalei. Reluând tema antiliberalistă a d-lui prof. C. Rădulescu Motru expusă în „Românismul”, autorul arată ce însem-nează întoarcerea către sate, filonul de aur neexploatat al Nației, lupta dusă de pionierii învățământului pentru întemee-rea școalei de sat și felul cum s'ar putea ajunge la realizarea acestei idei.

Primul lucru care trebuie făcut temei-nic este cunoașterea țăranului, cunoaște-rea satului. Principiile directoare ale pe-dagogiei românești vor rezulta firesc din studiul serios al psihologiei țăranului și sociologiei rurale. Mijlocul cel mai sigur și mai eficace de cunoaștere a satului este monografia, iar primul pas spre o școală românească trebuie să înceapă prin regionalism.

După ce arată cu dreptate, cu prea multă dreptate, erorile metodologice din învățământul nostru, sensul învățămân-tului supraprimer, ce este cooperarea șco-lară, d-sa face o expunere critică asupra acțiunii de ridicare a satului: căminul cultural, echipele regale, școalele supe-rioare țărmnești, cooperarea și străjeria. La urmă, în ultimul capitol, d-l I. C. Pe-trescu se ocupă de învățător.

Lucrarea d-lui I. C. Petrescu pare a fi un început de serie. Meritul cel mare al dsale este, însă, că a pus problema în discuție și folosind exclusiv bibliografie românească, strânge pentru întâia dată într'un mănunchiu, gândurile și planurile tuturor oamenilor noștri mari care s'au ocupat de școala poporului. O recoman-dăm cititorilor cu toată insistența.

M. Cojocaru.

VASILE ROMANESCU: *Tiparul*. (Bib. Cunoștințe Folositoare, Seria D. Nr. 16). Edit. Cantea Românească. Prețul 5 lei.

În broșura aceasta se arată operațiile prin care trece o carte, până ajunge să fie tipărită.

Astăzi meșteșugul tiparului a ajuns o adevărată artă.

Cu ajutorul mașinilor perfecționate și al culorilor de sub teascuri, ies lucrări care încântă prin frumusețea lor, ochii.

Colegii care n'au avut ocazia să cunoas-că cum funcționează o tipografie se pot informa din această broșură scrisă de un om de meserie.

C. I.

POȘTA REDACȚIEI

D-lor Nic. Nistor, Ion Chelcea, Sever Stănilă și Fl. Stănică. — Materialul trimis va apare în caietul viitor.

Vă mulțumim pentru interesul pe care îl purtați revistei noastre.

Mai multor cititori grațiuși ai revistei. — Pe pagina a treia a copertei, am tipărit la rubrica: *Poșta Administrației* un anunț prin care atrăgeam atențiunea cititorilor noștri că-i considerăm abonați pe cei care ne-au reținut primul căiet (Nr. 1—2) din anul VIII. Nu mică ne-a fost surprinderea când am văzut că după ce au reținut, citit, măzgălit primul căiet, ne este restituit împreună cu cel următor, cu indicația: Se refuză primirea.

Numărul acestora, bineînțeles a fost redus. Totuși noi ne-am pus întrebarea: Poate să existe învățător care să nu știe tăia cu grije paginile unei reviste, care să nu aibă atâta educație, că din moment ce a folosit o revistă n-o mai restituie?

Mai sunt o serie de învățători care ne cer broșuri editate de revista noastră. Ca să nu le facem cheltuieli de ramburs, le trimitem cele cerute anexându-le un buletin cek. Ni s'a întâmplat adeseori că am așteptat înzadar să ne plătească costul broșurilor prin acest mijloc. Iarăși spunem: Suntem bucuroși că numărul lor e mic.

Unui părinte revoltat. — Ne cereți să infierăm în revista noastră purtarea urâtă a unei învățătoare, care neputându-și stăpâni mervii, a lovit în cap pe un copil cu clopoțelul școlii, umplându-l de sânge.

Vă făgăduim să ne ocupăm în paginile revistei de problema pedepselor corporale în școală.

Pentru cazul pe care-l amintitiți, vă sfătuim să vă adresați autorității școlare. Suntem convinși că va pedepsi exemplarul pe vinovată.

V. Șolimeni. — Aveți perfectă dreptate. Deblocarea învățătorilor ar trebui să se facă nu numai pe considerații de vârstă și ani de serviciu, ci și pe considerații etice.

De pildă, prin pensionarea învățătorilor vicioși și a învățătoarelor cunoscute peste șapte hotare.

E adevărat că numărul acestora este foarte redus. Vorba proverbului: nu e pădure, fără uscături.

Totuși sămânța răului trebuie distrusă. Torțelul lăsat în trifoiște se înmulțește și ne cauzează pagubă.

Imi dați ca exemplu pe o persoană cunoscută de D Voastră, care fără rușine să îndeasă în tot locul, cu toate că ar trebui să-și pună cenușe pe cap.

Regretăm că nu ne putem ocupa de purtarea acestei ființe nesuferită, nefiind revista noastră instanță disciplinară.

Vă promitem însă ca în viitorul apropiat să publicăm o serie de articole despre: *Școala și educația morală.*

ASUPRA DVS.!!!

...a lucrărilor Dvs. și a preocupărilor Dvs. se publică adesea în cele 120.000 ziare și reviste din lumea întreagă articole și notițe care vă sunt absolut necesare. Dacă doriți să aveți aceste articole și notițe prețioase, ca și instituțiile din strălătatate și din capitala țării noastre, adresați-vă și Dvs. ageniei

„SERVICIUL GAZETELOR“

Directori: *Aurel M. Alicu și Em. Samoila*
București I, — Str. Sf. Constantin 24 —

Telefon 3-16-15.

care vă dă cu plăcere orice lămurire suplimentară și vă face — la cerere — și probe gratuite.

**Cumpărați lozul norocos
La Colectura Oficială Cluj.**

Ați știut ?

La 15 Februarie 1939

Intr'o singură zi se împart jucătorilor aproape

300 milioane Lei

4 câștiguri à Lei **6.000.000**

38 câștiguri à Lei **1.000.000**

precum și un număr colosal de mare de câștiguri de Lei 200.000 ; Lei 100.000 etc.

Puteți participa la această mare tragere finală cumpărând un loz subdivizionar cu

Lei 250.

Nu uitați să reînnoiți lozurile.

Loteria de Stat